

24 *sa per se satis plana & perspicua, & multa ꝛ à communitate exacta, non intuitu alicuius iurisdictionis, quam Actores Reis fatentur.*

D.N. transit cum Dominis: putat Actores intentionem suam probasse, minimeq; elisam esse. D.N. cum Dominis.

Sententia.

In Sachen Dechant vnd Capitul zu Brüssel pro interesse, vnd Eberhardt Schäfer/Principal Appellanten, eins/wider die Gemeind zu Dendenheim / Appellaten / anders Theils. Ist allem Vorbringen nach zu Recht erkannt / das durch Richter voriger Instanz wol geurtheilt vbel davon appelliert/berührte Appellanten in die Gerichts kosten / an diesem Kaysertlichen Cammergericht auffgelauffen / ihnen den Appellaten nach rechtlicher Maßfugung zu entrichten vnd zu bezahlen völlig ertheilend.

V O T V M XIV.

In causa Wirgerm. Vnd Raht der Statt D. auff der E. contra E. M.

S V M M A R I A.

- 1 *Ad acta notorium inducentia, quando in appellatione quis se refert, iudex causam ex officio pro conclusa acceptare, & definitiue pronunciare solet. Et ita quotidie in Camera obseruatur. num. 2.*
- 3 *Questio de decimis prestandis, de qua in hoc nostro casu agitur, in interpretatione verborum, contractus seu transactionis adeoq; in mera quest. iuris consistit.*
- 4 *Restitutio aduersus transactionem, & rem iudicatam, an locum habeat. Resp. negatiua. num. 45. & 110. Limitatur. num. 317.*
- 5 *Quid in primis in hac causa inquirendum.*
- 6 *Agenti in hoc possessorio quot probanda sint.*
- 7 *Possessorium vitile, pro quasi possessione rerum incorporalium datur.*
- 8 *Inrerdictum, vti possidetis, vt alicui competat, sufficit, quod tempore eiectionis possederit corpore.*
- 9 *Presumitur quis, qui se & antecessores suos antiquitus possedisse probauit, etiam nunc possidere. Quod ex communi interpretum sententia sufficit. num. 10.*
- 11 *Possessio noua presumitur vitiosa, probando ipsam antiquiorem possessionem.*
- 12 *Actor hodie non amplius tenetur probare, se tempore litis contestationis possedisse.*
- 13 *Possessionem illius temporis, quo contigit spoliū, sufficit allegare, & postmodum, se olim possedisse: etiamsi non probetur possessio illius temporis, in quo Actor se spoliatum dicit. num. 14.*
- 15 *Possidens olim, presumitur & tempore spoliationis possedisse, presumitur & hodie possidere. nu. 16.*
- 17 *Deiectio quare non opus habeat magna probatione.*
- 18 *Suspicienti se posse repelli, ex quo statim amittit possessionem, vitile interdictum, vnde vi, competit.*
- 19 *Tempus facte spoliationis non est necessarium, nisi cum dolus arguitur.*
- 20 *Cardo principalis controuersia huius cause in quo versetur.*
- 21 *Verba non solum, prout iacent, sed & quid fieri placuit transigentibus dispiciendum.*
- 22 *Transactio de futuris non valet: de prateritis vero transigi potest. nu. 23.*
- 24 *Ex futuris alimentis pendet vita hominis.*
- 25 *Transactio qualibet est alienatio.*
- 26 *Ecclesia bona sine solennitate requisita alienari non possunt.*
- 27 *Consuetudo non potest diminuere solennitates à Canone requisitas.*
- 28 *Transactio ex necessitate inita, absque sollemnitate, etiam de iure subsistit.*
- 29 *Transactio per Reum non seruata, an ab ea recedere possit Actor: Negatur. quod procedit, non solum si transactio tendit ad liberandum, sed etiam si ad obligandum. nu. 30.*
- 31 *A transactione, vna parte inuita, altera recedere non potest.*
- 32 *Ex transactione nuda non oritur actio, sed solum exceptio.*
- 33 *Transactio vestitur quatuor modis.*
- 34 *Transactio in hoc casu per traditionem & iuramentum est vestita & corroborata.*
- 35 *Ex transactione hac competit Actori actio propter secutam traditionem.*
- 36 *Princeps sub fide promittens, habetur pro iuramento, eig. equipollet.*
- 37 *Compromissum sub fide & dignitate Principum firmatum, pro iuramento habetur.*
- 38 *Pactum nudum vestitur iuramento.*
- 39 *Differentia inter pacta & transactiones que.*
- 40 *Dispositio iuris, contractibus denegat executionem paratam.*
- 41 *Transactionis causa, qua actione agi potest.*
- 42 *Causa transactione finita resuscitari non debent. Transactio qua non minorem auctoritatem habet, quam res iudicata. num. 43. nec per rescriptum Principis rescinditur. num. 44. nec sub pre-textu instrumenti nouiter reperi, vel ob grauem laesionem. num. 45.*
- 46 *Transactio est contractus innominatus.*
- 47 *In contractibus Innominatis locus est penitentia: in transactionis vero contractu speciale est, quod ab ea, etiam re adhuc integra, recedere non liceat. 48.*
- 49 *Contra transactionem veniens, dicitur venire contra ius & equitatem naturalem.*
- 50 *Transactionem initam esse sub duabus distinctionibus & reseruacionibus, ex quibus verbis pateat. & num. 51.*
- 52 *Proprietus verborum Sonst aber, Item Sonst anders, qua.*
- 53 *Verba illa, Sonst aber alle andere Behenden/ quam habeant vim.*
- 54 *Verba sunt restringenda ad qualitatem ante expressam, que excludunt, quando opponuntur rebus, que sunt de genere precedenti.*

- 55 *Dictio, præter, excludit, quando opponitur rei, qua non est de genere præcedenti.*
- 56 *Limitata causa, limitatur effectus, etiam in bona fidei contractibus.*
- 57 *Conuentio vtrius id quod actum est, non porrigitur.*
- 58 *Actum in dubio id solum intelligitur, quod verba demonstrant.*
- 59 *Clausula illa, Sonst aber etc. qui intelligenda.*
- 60 *Sequentia declarant, & restringunt præcedentia. & num. 160.*
- 61 *Verba debent intelligi, vt aliquid operentur, & ne sint frustratoria.*
- 62 *Verba in contractibus posita, semper debent intelligi, vt aliquid importent: imo in eis nedum clausula, sed etiam minimum verbum non debet esse sine virtute operandi. nu. 63.*
- 64 *Verba præcedentia quando sunt obscura, sequentia vero determinata, tunc sequentia determinant præcedentia. Secus si sequentia obscura & generalia essent, præcedentia vero expressa & determinata. num. 65.*
- 66 *Verba præcedentia, Allerdings nichts davon aufgenommen/sunt obscura.*
- 67 *Verba sequentia, Sonst aber alle andere Zehenden auff dem Land &c. omnino sunt clara, expressa & restringenda.*
- 68 *Verba illa an benannten Orten/quid inducant.*
- 69 *In contractibus magis mens, quam verba attendenda, deque mente vbi apparet, non curamus de verbis.*
- 70 *Causa debet inspicere, & causa ampliatur vel restringit referuationem, vel exceptionem.*
- 71 *Contrahentium voluntatem magis, quam verborum conceptionem inspicere, iustum est.*
- 72 *In contractibus veritas rei potius, quam scriptura perspicere debet.*
- 73 *Scriptura quando plus valet quam quod actum, itemque contrahentium verba potius, quam voluntas, quando inspicenda. ibid.*
- 74 *Proposuit in mente nihil operatur.*
- 75 *In testamentis non sufficit, testatorem ita voluisse, nisi disponat.*
- 76 *A verbis receditur, quando aliter constat de mente disponentis.*
- 77 *Actum quod est, si non apparet, non est recedendum à verbis: & actum videtur, quod ex verbis colligitur. nu. 78.*
- 79 *A verbis contractus cur non sit recedendum.*
- 80 *Ex loquela hominis, eius animus iudicatur.*
- 81 *Verba contractus, sunt forma contractus, que forma dat esse rei.*
- 82 *Mentis nostra nullum est maius testimonium, quam qualitas inspecta verborum.*
- 83 *Transgens generaliter, non censetur de vna tantum parte cogitasse.*
- 84 *Transgens specialiter de certis & in transactione expressis rebus, non censetur vniuersaliter de rebus omnibus egisse.*
- 85 *In cogitantia alicuius, ius alteri inde questum auferre non debet.*
- 86 *Proposuit in mente recitum, nihil operatur.*
- 87 *Iudex questiones, in hoc nostro casu contentas, facti non admittit.*
- 88 *Transactio prætextu alicuius omisi vel incogitati impugnari non debet.*
- 89 *Contrahentes, tempore transactionis, inter Rot. & Det. v. marcas discrimen habuisse & constituisse, ex quibus verbis patet.*
- 90 *Marca seu territorium qualiter accipiat.*
- 91 *Pagus Det. v. wana non solum distinctas marcas & limites, sed & distinctas & proprias decimas habet: vnde probetur, num. 92. 93. 94. 95. 96. 97.*
- 93 *In antiquis sufficit de auditu deponere.*
- 97 *Nulla est villa, nullum castrum, quod non suos certos fines habeat. ex iuris præsumptione.*
- 98 *Officium suum nemini debet esse damnosum.*
- 99 *Ex falso antecedente malum fit consequens.*
- 100 *Argumentum à marca iurisdictionis, ad marcam absque iurisdictione non valet. Limitatur ratione decimarum præstandarum. ibid.*
- 101 *Aduersis & differentibus nõ inferitur de vno ad aliud.*
- 102 *Dominorum aliquis nonnunquam Dominium & iurisdictionem, alter vero decimas habet.*
- 103 *Propter hoc adesse, non contingit illud abesse.*
- 104 *Magis semper inspiciendam quod in presenti, quam quod olim factum.*
- 105 *Transactio olim cum maioribus de omnibus rebus, sub specificatis conditionibus inita, non est ad hoc tempus, vbi alij mores & alia tempora, sub iisdem conditionibus de rebus omnibus contractis trahenda.*
- 106 *Ex quibus verbis pateat discrimen inter antiquam & nouam transactionem initam.*
- 107 *Transactionis contextus quis.*
- 108 *Lesio, qua specifi e probari debet, non præsumitur.*
- 109 *Pro lesione parua non datur restitutio 16. lesie.*
- 110 *Transactio, prætextu lesionis, ob dimidium iusti præcij, non restituitur.*
- 111 *Contra transactionem venire volens, tenetur prius offerre restitutionem acceptorum, sin minus sit, non est audiendus.*
- 112 *Differens facere quod debet, non potest petere quod debetur.*
- 113 *Transactio iuramento vallata tamen prætextu lesionis non infringitur. Nec ei subuenitur, etiam si vltra dimidiam probetur lesio. num. 114.*
- 115 *Præilegiatus non vitur præilegio, contra aque præilegiatum.*
- 116 *Duo vnã eandemque rem, vno eodemque tempore possidere non possunt.*
- 117 *Spolium fit quavis deiectione, & sine vi.*
- 118 *Possessionem, proprio interueniente facto seu culpa, amittens, Canonis beneficio non gaudet, quod omnium legum Interpretum sententia est receptum.*
- 119 *Possessione destituito propria sua culpa, denegatur actio contra bona fidei possessorem.*
- 120 *Spoliatus non restituitur, quando possessionem in aduersarium sua sponte transtulit.*
- 121 *Rei spoliium consentientibus, an quasi exceptio do-*

- minij competat, queritur. Distinguitur à Dd. num. 122.
- 123 Transactionis huius quæ fuerit impulsua & finalis causa.
- 124 Partes ad quem finem consequendum inuicem conuenerint.
- 125 Vocabulum, *Marckung* in qua significatione à transigentibus acceptum.
- 126 Exceptio firmat regulam, in casibus non exceptis.
- 127 Inclusio vnius, est exclusio alterius. & num. 237.
- 128 Ex transactionis causa finali, intentio contrahentium maxime conspicitur.
- 129 Presumitur isdem conditionibus & qualitatibus onus in se denuo recipere, quibus antea alicui per transactionem collatum est.
- 130 Nouatio non presumitur, nisi probetur, nec creditur quis in sui imprimis dispendium animum suum, vel voluntatem mutasse, nisi de eo manifeste constet.
- 131 Nemo presumitur suum iactare.
- 132 Ordinata charitas incipit à se ipso.
- 133 Iuri natura & aequitati conuenit, vt commodum sequatur eum, qui sentit onus,
- 134 Presumptio est pro magistratu, quod potius prodesse bono publico, quam nocere vellet.
- 135 Presumitur potius pro eo, qui certat de damno vitando, quam qui caprat lucrum.
- 136 Transactio concernens alimenta Ecclesiarum est extendenda.
- 137 Voluntas illa non solum euidentis & expressa dicitur, quæ ipsis verbis declaratur, sed etiam, quæ per coniecturas colligitur.
- 138 Expressum dicitur, non solum quod verbis exprimitur, sed & quod euidentissimis signis colligitur.
- 139 Testes duo, maxime si ab aduersa parte contrarium non probatur, sufficiunt.
- 140 Commodum, cum neque principaliter, nec in consequentiam ad singulos inde peruenit, tunc testes de vniuersitate admittuntur.
- 141 Voluntas deliberata atque certa magis re ipsa probatur, quam verbis.
- 142 Factum securum ostendit effectum & mentem deliberatam.
- 143 Iudex in pronunciando, Reorum voluntatem, cum perspicua sit potius, quam verba scripta, sequi debet.
- 144 Testimonium mentis nullum maius, quam qualitas verborum.
- 145 Coniectura à voluntate contrahentium, & causa finali ipsa ducta, proualeat coniecturis, ex verbis tantum deductis.
- 146 Voluntates contrahentium ob subtilitates verborum impediri ac coartari non oportet.
- 147 Verbis quod deest, id ex coniectura & mente contrahentium, & causa finali suppletur.
- 148 In transactionibus non tantum quod scriptum, sed etiam quod actum, inspici debet.
- 149 Decima ad conseruationem ministerij destinata, non debent ad prophanos vsus collocari.
- 150 In contrahentium facultate non est, res pius vsibus semel publica auctoritate destinatas, priuato suo contractu, ad alium finem deputare, & Ecclesie subtrahere.
- 151 Alienatio omnis rerum ecclesiasticarum, monasteriorum, hospitalium, & aliorum piorum locorum, quocunque titulo donationis, venditionis, permutationis, cessionis, &c. est prohibita.
- 152 Declaratio potius in iudicando obseruanda, quæ contractum confirmat, quam quæ eum infirmat.
- 153 Voluntas & facultas partium in quolibet contractu perficiendo omnino requiritur.
- 154 Voluntas quando à potestate, & potestas à voluntate discordat, nil valet, quod agitur.
- 155 Cum damno alterius locupletari nõ solum iniquum, sed etiam bonæ fidei contrarium, dolique non minime suspicionem præbet.
- 156 Ex laesione enormissima, de dolo suspicatur.
- 157 Transactio propter manifestum partis dissensum, necessario corrui, mutuo enim consensu contrahitur, nec ad incogitata porrigitur.
- 158 Transigens super incogitatis & occultis, non tam transigit, quam decipitur.
- 159 Transactio ipsa, vnius partis consensu deficiente, est nulla.
- 160 Verba sequentia ex præcedentibus sunt declaranda, & maxime si obscura sunt.
- 161 Clausula generalis, *Aller anderer Behend auff dem Eand* refertur tantum ad specificata, de se selbst gelegen.
- 162 Verba illa, *Zu des Ordens engene Güter da selbst gelegen* sunt specificata.
- 163 Verba illa, *Allerdings nitichs außgenommen* generalia sunt.
- 164 Ea plerumque, quæ in anteriore parte contractus posita sunt, intelliguntur repetita in posterioribus.
- 165 Clausula in fine posita, refertur regulariter ad præcedentia.
- 166 Mens contrahentium, & ratio contractus ipsorum, pro vno eodemque habetur.
- 167 Voluntas contrahentium magis colligitur ex ratione contractus, quam ex verbis; & potissimum ex causa conuentionis.
- 168 Dispositionem ipso effectu suppleri sufficit, licet verba laedi videantur.
- 169 Qui in transigendo aliquid abscondit, sui lucri, & decipiendi aduersarij causa, non potest doli suspicionem carere.
- 170 Dolus est occultare, quod quis celare non debuit: Non enim celare debet, qui cum alio contrahit, id, quod interest scire contrahentis, & quo cognito, non ita contrahenturus esset. ibid.
- 171 In dubio presumitur de æqualitate inter contrahentes actum.
- 172 Interpretatio est facienda vt æqualitas seruetur.
- 173 Inæqualitas minor si ex interpretatione à mente contrahentium sequatur, quam ex verbis desumpta, merito contrahentium intentio verbis præponderare debet.
- 174 Dictum illud, quod fatuitas & incogitantia illius, alteri ius quesitum auferre non debeat, cur hoc loco non procedat.
- 175 Actor aperte mentem suam declarare debet, quod cum

- cum non faciat, sibi imputandum est.
- 176 *Transactio non est trahenda ad ea, quae pars altera non cogitat, & quorum si fieret admonitio, non ita contraheret. Ratio, nam transactio requirit consensum, qui non est in errante. n. 177.*
- 178 *Actor defensiones, siue instrumenta pro se producta, etiam contra se admittere debet.*
- 179 *Petitorium iudicium cur in hoc casu locum habeat, & quare possessorium non. nu. 180. 182. 183. & 184.*
- 181 *Iudicium possessorium quando, & quando petitorium competat.*
- 185 *Transactioes tantum sunt vincula personarum, easque ad dandum vel faciendum adiungunt, res vero ipsas, super quibus interponuntur, non efficiunt.*
- 186 *Transactio neque per se, nec sua natura, dominium transferre potest, sed actus naturalis, traditio scilicet requiritur.*
- 187 *Patientia in incorporalibus est pro traditione.*
- 188 *Patientia cessante, cessat quoque translatio dominij, tanquam illius effectus.*
- 189 *Metu gestum, per spontaneum actum subsequenter ita confirmatur, ut amplius retractari non possit.*
- 190 *Praeiudicium nec in petitorio, nec in possessorio generatur Actori, si Reo iure familiaritatis, & ex ciuitate aliquid concesserit, vel etiam, si Actore inuito usus fuerit.*
- 191 *Procurator sine mandato domini non recte alienat, nec ius domino competens vtiliter remittit.*
- 192 *Vis expulsiua non eodem modo, quo vis compulsua, per sequentem actum purgari potest, quia vis compulsua ab initio habet consensum.*
- 193 *Voluntas coacta, dicitur voluntas.*
- 194 *Voluntas coacta in superficie habet volitionem in medulla nolitionem.*
- 195 *In contractibus, per quos, vel dominium, vel possessio, vel obligatio acquiritur, initium, non consequens complementum consideratur.*
- 196 *Actor quod non habet, transferre non potest.*
- 197 *Renunciatio dominij possessionem, quae apud spoliatum non fuit, abdicare non potuit.*
- 198 *Lesio enormissima ex re ipsa contingens, & dolo, ex proposito comparatur.*
- 199 *Exceptio enormissima lesionis possessorio opponi non potest, sed tantum petitorio.*
- 200 *In petitorio principalis questio qua.*
- 201 *Rei sub quo modo ius decimarum in Actores transtulerint.*
- 202 *In omnibus dispositionibus, sub conditione, vel modo initio, deficiente modo vel conditione, deficit dispositio. Modus enim est pars ipsius dispositionis, illiusque quasi causa finalis, quae cessante, merito cessat dispositio. num. 203.*
- 204 *Promissio hominis, facit cessare prouisionem legis.*
- 205 *Per recessum Imperij, de Anno 55. litigatoribus nostris, facultas super sustentatione ministerij ecclesiastici transigendi, expresse est permessa.*
- 206 *In contractibus, cum verba clara sunt, illis omnino est inherendum, nec contra propriam eorum significationem interpretatio admittenda.*
- 207 *Certitudo verborum declarat certitudinem intellectus. Et praesumitur talis animus, qualem verba demonstrant. nu. 208. Nec animus intelligitur sentire, quod verbum non sonat, cum virtus ad illud non porrigatur. nu. 209.*
- 210 *Sensus ubi est manifestus, interpretatio nulla tantum valere potest, ut melior sensu verborum existat, quia omnis argumentatio, in casu claro, est reijcienda.*
- 211 *Baldus imbecillitati intellectus adscribit, à claris verbis ad coniecturas, tanquam à certis ad incerta recurrere.*
- 212 *Verba dubia vel ambigua si proferantur, contra proferentem interpretatio est facienda, quia apertius ea proferre potuit.*
- 213 *Ex verbis transactionis in hoc casu quid colligendum.*
- 214 *Particula aduersatiua: Sonsten aber, quid probet hic.*
- 215 *Clausula, Sonst aber, si diuersum à priore non inferat, superuacanea & ociosa erit; quod de tota clausula dispositiua affirmare absolum est.*
- 216 *Verbum vnumquodque in qualitatibus, cum effectu & virtute operandi positum intelligitur.*
- 217 *Rei merito ex illa clausula. Sonsten aber etiam secundum improprium illius sensum cur obligentur.*
- 218 *Decima dominis locorum non debentur, sed parochiis, quae iurisdictione carent.*
- 219 *Decima non iure iurisdictionis, sed ad instar quorumlibet fructuum, quorum decimam partem faciunt, iure soli percipiuntur.*
- 220 *A marca iurisdictionali vitiosa est Reorum collectio.*
- 221 *Verba clausula, In der Statt Marckung, qui accipienda.*
- 222 *Verba improprie omnino intelligenda sunt, cum in proprio sensu actus subsistere nequit.*
- 223 *Certitudo decimarum zu Detwang vnde quoque probetur.*
- 224 *Praesumitur hodie durare, quod olim fuit.*
- 225 *Definitio enormissima lesionis quae, & numero 226. 227.*
- 228 *Ad lesionem omnino probandam requiritur, certam qualitatem exprimi.*
- 229 *Quare ea, quae de reorum mente & voluntate fuisse differunt Correferens, hic non habeant locum.*
- 230 *In contractibus, qui synallagma & mutuum obligationem continent, vnius consensus rei substantiam non constituit, sed necesse est, duos, pluresue in idem consentire: Idque quando seruari debeat. numero 231.*
- 232 *Verba sequentia cum diuersum à praecedente inferant, impossibile est, ex praecedentibus, tanquam ex simili intelligi posse.*
- 233 *Decima non recte assignantur domino in eo, quod illius totum est.*
- 234 *Res sua sicut domino seruire non potest: ita in rebus propriis onus decimarum vlli constitui non potest.*
- 235 *Actor in hoc casu, quare condemnatur.*
- 236 *Actor petitionem, post litis contestationem, in pra-*

- iudicium Rei qui eam acceptauit, mutare non potest. & nu. 237.
- 238 Geminatio alicuius clausule, naturam partium deliberationem, & disertam praeclaramque earum voluntatem arguit.
- 239 Omnia qui dicit, nihil excludit.
- 240 Post casum decisum non amplius laborandum, nec rem in dubium vltra vocandam.
- 241 Iudex in vltimis voluntatibus, qua fuerit defuncti sententia, non aliter, quam venator leporem indagare debet.
- 242 In contractibus, praecipue qui stricti iuris sunt, in quibus Cancelli a contrahentibus circumscripti, minime transfiliendi, sed quod nominatim non expressum, pro amisso ipsaque verba sunt pro lege habenda. Nec aliud, quam quod in scriptura est expressum, actum intelligitur. n. 243.
- 244 Testamenta, cum ex sola testatoris voluntate dependeant, merito quibuscunque possumus coniecturis inuestigare atque inspicere debemus.
- 245 Nemo existimandus dixisse, quod non mente agitaret: Et ex hominis loquela, eius animus iudicatur.
- 246 Patrocinium a dolo implorare, aequitatis ratio non patitur.
- 247 Contractus legem aperiorem non dicens, cum facultas summa, & spatium deliberandi liberum ei daretur, sibi imputet.
- 248 Contractus ab initio sunt voluntatis, at ex post facto necessitatis.
- 249 Beneficium in ipsius collatoris damnum & necem velle interpretari, aequitati minime consentaneum esset.
- 250 Commendator, persona nimirum specialis, toti ordini cui transactione ius questum, prauidicium alicquod creare nequit.
- 251 Decimarum praestatio, est quadam seruitus.
- 252 Decima non tam personarum, vt puta Episcoporum aut Clericorum, sed ratione Ecclesiarum a Deo sunt constituta & reseruata, inque dominio Ecclesiarum esse censentur.
- 253 Decima parochiali Ecclesiae sub qua pradia sunt, dari debent.
- 254 De ima diuerso effectu, Deo & Clericis soluuntur: Deo enim, in signam vniuersalis dominij, Clericis vero solummodo pro diuino officio.
- 255 Decima pauperibus dari non possunt, cum ipsis Clericis debeantur.
- 256 Nullus Clericus vel Laicus, pactis aut transactionibus, vllam potestatem decimarum prouentum ab Ecclesia abstrahendi habet, Et traditio, si qua facta fuerit, habetur pro irrita.
- 257 Res cum suo onere transit.
- 258 Altari qui seruit, de altari viuere.
- 259 Cessante priuilegijs causa, etiam eius effectus cessare debet.
- 260 Quod in fauorem Ecclesiarum & ministeriorum est constitutum, id in ipsorum odium trahi non debet.
- 261 Legum Correctio est vitanda.
- 262 Priuilegia Ecclesiarum magis, quam priuatorum pactiones attendere aequum est.
- 263 Verba illa, Wie bißhero / auch fürbasshin derri Orden bleiben / antiquam perceptionem & possessionem denotant.
- 264 In transactionibus & alijs contractibus, non solemnus a verbis recedere.
- 265 Intentio Reorum, in hoc casu, de retinendis decimis ad vtranque Ecclesiam pertinentibus fuisse, vnde praesumatur.
- 266 Verba illa vniuersalia, Allen Weinziehenden nullas decimas vinearum excludunt.
- 267 Verbum, Marchia vnde ducat originem. Propria vero considerata significatione, Marca siue Marchia, qua. num. 269.
- 268 Marchiones, limitum praepositi dicti sunt, quod aduersus hostes militarent.
- 270 Detwang est de pertinentijs Rotenburg eiusque iurisdictioni subest.
- 271 Transactio per errorem non impugnatur: Secus tamen si error re ipsa comprobatur: tunc enim, vbi inter partes diuersa est sententia, rescindi potest transactio. & num. 272.
- 273 Ecclesia, ciuitas & minor equiparantur.
- 274 Minor, si transigendo ex verborum effusione damnnum subeat, per in integram restitutionem ei subueniri debet.
- 275 Mens, quando est certa, non curatur interpretatio, & mente aliena.
- 276 Interpretatio non debet fieri ad literam, sed ad sensum, vt qui verbis praualeat.
- 277 Contrahentium propositum, quibuscunque etiam verbis, siue proemialibus siue dispositiuis appareat, sufficit.
- 278 Contrahentes etiam de decimis ex finibus Derwangensibus colligendis sensisse, quibus verbis ostendatur.
- 279 Verba conuentionis sunt attendenda.
- 280 Decimas vinearum in Detwang in fauorem Reorum in Conuentione esse inclusas, ex quibus apparet.
- 281 Rei cuius vigore & ope adepti sunt quasi possessionem, in decimis colligendis in Detwang.
- 282 Verba ex natura & qualitate contractus, secundum obiectam materiam intelliguntur.
- 283 Commoda cuiusque Rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, secundum naturam est.
- 284 Absurdum est alium habere commoda, aliumque sustinere incommoda.
- 285 Lex conuentionis est interpretanda, ne iniustum aliquid & rationi contrarium inducat.
- 286 In dubijs benigniora semper sunt preferenda. Eaque asumenda interpretatio, qua vitio careat.
- 287 Verba debent interpretari contra eum, qui se fundat ex verbis, & qui ex eum visilitatem percipere vult.
- 288 Interpretatio in hoc nostro casu, eo magis contra Actorem nostrum est facienda, cum is ad lucrum sine onere anhelet; Rei vero certent de damno vitando.
- 289 Frangenti fidem, frangatur eidem.

- 290 Dispositio Canonis redintegranda, quaratione sit inducenda.
- 291 Spoliatus, qui iustam causam se spoliandi spoliatori prestatit, & vel ex facto suo, aut alia iusta causa à possessione cecidit, remedium Canonis redintegr. non conceditur.
- 292 Emphyteuta, si ob non solum Canonem infra biennium, cecidit à possessione, nõ competet ei remedium recuperando possessionis.
- 293 Priuata auctoritate occupans rem sibi debitam, ex eo facto ius accipiendi non nanciscitur.
- 294 Emphyteuta non soluente Canonem, dominus directus ad se recipiens fundum Emphyteuticum nihilominus recuperat utile fundi sui dominium.
- 295 Commendatores Commenduris præsiciuntur, personamq; magistri præsentiunt.
- 296 Transactio interpretatio, in magna lucri & oneris inaequalitate magis pro oneratis, quam de lucro certantibus, facienda est.
- 297 Sententia à qua, in hoc nostro casu, cur non confirmari possit.
- 298 Res semel Deo dicata ad vsus humanos non debet transferri.
- 299 Rotenburgenses besitzen das Gericht vñnd ämpfer zu Detwang/ haben daselbsten die Oberkeit. &c.
- 300 Detwang ist ein Anhang der Statt vñnd Marckung Rotenburg.
- 301 Der vvaugenfes seyn Durger zu Rotenburg.
- 302 Transactio, eiusue clausula, Sonst aber alle andere, &c. quare inanis, superflua, aut ociosa non sit.
- 303 Scientia & patientia retentionis alicuius rei, pro traditione habentur.
- 304 Confessoria actio datur alicui, ratione iuris sibi debiti contra impediẽtem, ad declarationem sui iuris.
- 305 Decima iam sunt alienabiles.
- 306 Probato vnus partis disensu, transactio corrui.
- 307 Per duos vel tres testes contrarium, contra instrumentum probari potest. Licet tali instrumento appositum sit sigillum publicum. num. 308.
- 309 Probatio in contrarium, contra quamlibet scripturam, tam priuatam, quam publicam admittitur.
- 310 Verba illius clausula, Sonsten aber &c. sunt generalia, von Weingehend aber reden sie in specie.
- 311 Transactiois proximum quoque declarat, quod Rei verba in transactiois instrumento alio sensu acceperint.
- 312 Interpretatio contra eum, qui tantum de turpi lucro certat, praesertim si litera conuentionis illud patitur, facienda est.
- 313 Nemo decimas Ecclesie potestatem auferendi habet.
- 314 Dispositiones ita intelligenda ne sequatur absurdum, & lesio partis.
- 315 Non debet in consequentiam trahi, quod contra iuris rationes introducitur.
- 316 Actor, quare de spolio iustam conquerendi causam non habeat.
- 317 Iuramentum in transactioe iurata, si enormissima lesio adest, non valet. Imo sine relaxatione auditur num. 319.
- 320 Cardo controuersia in illis verbis, Ob der Zehend zu Detwang auch darinnen begriffen/ Transactiois versatur.
- 321 Verba sunt cordis nuncia, hominisque mentem adeo declarant, vt ex speculo facies cognoscitur.
- 322 In ore & mente praesumitur esse idem.
- 323 Verba in contractibus habentur pro rextu, cuius magis quam glossa credendum. Eique standum est, licet alia praesumptiones praeponderent in contrarium. num. 324.
- 325 In materia stricti iuris, nulla syllaba ociosa intelligitur.
- 326 Verba ad eum casum, in quo sunt superflua, restringi debent, dummodo sanus intellectus accommodari possit.
- 327 Verba contractus, vt aliquid operentur, improprioripotius debent.
- 328 Verba cum sint clara, non sunt disputanda, nec ab eis recedendum, nec sunt expendenda.
- 329 Lesio transactiois probari debet tempore contractus, nec valet, si post. Quo casu nec Ecclesia restituitur, aut Transactio rescinditur. num. 330. Imo nec pretextu vltra dimidium iusti precij. numero 331.
- 332 Decima per vim occupata, & non restituta, debent prius restitui.
- 333 Iniquum est, pacto id perimi, de quo cogitatum non docetur.
- 334 Quilibet propria auctoritate sibi consulit in suo territorio.
- 335 Detractio siue limitatio sit, quoad species, & particulariter.
- 336 Ab vna specie vel parte, non ad aliam, multo minus à specie vel parte ad totum, vel genus fit illatio.
- 337 Decima hic non considerantur iuxta territorium iurisdictionis.
- 338 Decima diuerso respectu hic considerantur.
- 339 Decima in specie distinguuntur & separantur, in limitatiuis & reseruatoriis: Et hoc quidem dupliciter.
- 340 Consideratio vniuersalis, totius parochialis circuli, ad quem effectum extendatur, num. 341.
- 342 Consideratio particularis decimarum; quomodo fiat.
- 343 Distinctiones in hoc nostro casu posita, non pertinent ad materiam subiectam.
- 344 Nostra non amittimus, non vtendo, nisi per iustam praescriptionem.
- 345 Decime dupliciter ad Detwang pertinere dicuntur. & num. 346.
- 347 Is, cui ex pacto ius quaesitum est, onus probandi, per certas, non ambiguas clausulas, de quo se cogitasse asseruit, subire debet.
- 348 Scopus totius causae in quo consistat.
- 349 De iure communi fines late accipiuntur.
- 350 Fossa inter duos fundos, & ingressus inter duos vicinos, vel duas domos, vtriusque vicinis pro media parte cedit.
- 351 Decima circa pagum Detwang interdum specialissime accipiuntur. Et huius ratio quae, num. 352.

- 352 *Das Kuggeschreyen, proprie pertinet ad rationem ruralis Marchie, der Feldmarkung.*
- 353 *Non enim quicquid ab iniurto sumitur, iniuriose auferitur.*
- 354 *Verborum proprietas suo loco qua.*
- 355 *Clausula in hoc casu posita quasi superflua. Item cur absurda. num. 356. Iurique cur aduersa. numero 357.*
- 358 *Aktor ante transactionem obligatus fuit, ad alimentandos decem presbyteros idoneos.*
- 359 *Decima siue alimenta ministrorum Ecclesia alicuius, praterito tempore iniuste detenta, a quocunque detentore seu possessore peti possunt. Et illi, cur teneantur restituere. num. 360.*
- 361 *Remissio decimarum, vt minus percipiatur de decimis ad vsus sacros & ministerium, quam de iure diuino sit debitum, est inualida.*
- 362 *Administratores ciuitatum, debitum liquidum, nisi quis studio cauet, remittere nequeunt. & quare. ibi. num. 363.*
- 363 *Remittere & donare est species dilapidationis.*
- 364 *Mandatum quantumcumque generale, ad casum donationis non extenditur.*
- 365 *Natura non patitur, vt qui ex imprudentia vulnus accepit, ob hoc Chirurghi manu destituatur.*
- 366 *Leges indigne lasis, suum auxilium non denegant.*
- 367 *Tranquillitati nihil magis inimicum, quam sub iuris pretextu siatuere alterum in alterius vtilitatem grauari.*
- 368 *Restitutio cum alterius iactura dari non debet: Nec ob aduersarij commodum alicui venit deneganda.*
- 369 *Aequitas non patitur eum destitui, qui equum & bonum inuocat, ne inde iniuria occasio nascatur, vnde iura profici sci debent.*
- 370 *In hoc casu agitur tam de iure Ecclesie, siue ministri, quam de iure Reipub. vel bono publico.*
- 371 *Respublica & Ecclesia funguntur iure minoris.*
- 372 *In casibus Ecclesie simul & Reipub. facillime restitutio iure permittitur.*
- 373 *Lesio enormis, ex qua Ecclesia restituenda venit, qualis debet esse.*
- 374 *Lesio Reorum vnde proceperit.*
- 375 *Dolus & deceptio ex magna lesione colligitur.*
- 376 *Dolusque presumitur, vbi lesionis enormitas est in aperto.*
- 377 *Coniectura singula quando non sufficiunt ad conuincendum dolum, tunc simul & coniuictim plures conglutinate, aperte conuincunt dolum.*
- 378 *Non lesus nec ius, nec occasionem petende restitutionis habet, cum non entis nulle sint qualitates.*
- 379 *Restitutionis tempus, non nisi a tempore scientie incipit currere. Item a die lata sententia. num. 381.*
- 380 *Ecclesia in petitione restitutionis plus iuris habere dicitur, quam alij.*
- 382 *Remedium ordinarium quandiu superest, non est recurrendum ad extraordinarium.*
- 383 *Queritur, an minor, Ecclesia, & Respublica, petere possint restitutionem in integrum, contra contractum vel transactionem iuratam. Responso cum*
- distinctione sub num. 2. & seq.*
- 386 *Iuramentum non est vinculum iniquitatis. Neque iuramentum, interueniente dolo, obligat cum effectu. num. 387.*
- 388 *Lesio reipsa & iniquitas vbi in obligationibus apparet, non habet locum auth. Sacramenta puerorum.*
- 389 *Dolum inesse proposito, vel reipsa, in iure equiparantur.*
- 390 *Doli probatio etiam ex coniecturis colligitur.*
- 391 *Iuramentum ratione doli & enormis lisionis facile remittitur.*
- 392 *Minor licet ad aliquem actum communi iure vel constitutione legitimeretur, non tamen in integrum restitutio sibi denegata intelligitur.*
- 393 *Iuramentum reale, & fidei prestatio plerumque equiparantur. Prestatio autem facilius relaxatur, quam iuramentum.*
- 394 *Veniens contra iuramentum acrius punitur quam veniens contra fidei prestationem.*
- 395 *Iuramentum corporaliter prestare maius reputatur, quam fidem promittere.*
- 396 *In integrum restitutionis petitio conditionaliter fieri potest alteratiue, vel euentualiter.*
- 397 *Clausula Sonsten aber, qui intelligenda.*
- 398 *Transactionis verba que consideranda. numero 399.*
- 400 *Clausula Sonsten aber, disponit generaliter, sed certum. Et si et generalis sit, tamen priori vniuersali clausula nihil derogare videtur. Et quare. numero 401.*

D. N. Referens. Formalia iustificata sunt: Procuratoria sufficient: nisi quod D. N. post submissionem 11. Iunij Anno 78. facta, diem obierit. Et quamuis facili negotio eius successor procuratorium exhibere potuisset: tamen iuxta Abschied / Anno 78. hoc necesse non esse, Dominis visum fuit. Procurator appellantium in libello articulo 16. Augusti Anno 76. dato, petit pronunciarum, male iudicatum, bene appellatum. Appellati vero Procurator 19. Martij, Anno 77. litem negatiue contestando, dicit contra libellum generalia, petens pronunciarum, bene iudicatum, male appellatum. Eodem die appellantium Procurator repetit suum libellum, loco articulo 16. & mutato, petit eosdem ad probandum admitti. Appellati vero Procurator: quandoquidem nihil noui ad rem facientis continet, per generalia definitiue conclusit, referendo se ad acta, & quae notorium inducant, Ias. in l. eius qui. numero 3. si cert. pet. Quo casu Iudex talia grauamina nec ad respondendum, nec ad probandum admittere, sed causam ex officio pro conclusa acceptare, & definitiue pronunciarum solet, quod Iuris est. Et ita & quotidie² obseruatur in Camera: textus est in l. emptorem. §. in replicatoris. C. de appell. Ordinatio part. 3. tit. 33. §. pen. Non

Non obstat, quod in hac instantia, in Replica 22. April. Anno 78. exhib. Appellantes d. graumina ad probandū admitti petant, præsertim verò 36. 55. 56. 58. articulos, & 36. articulo auferant, wie sie alle Oberkeit vnd Gerichtsbarkeit zu Dettwangē An. 1383. an sich kauft haben: quia hoc probatum ipsos non releuaret, & parum ad decisionem huius causæ facit, cui competat iurisdicctio. Quin & hoc quasi probarunt in actis primæ instantiæ. Item, quod 55. 56. & 58. articulis ponant, das beweislich / daß die Einwohner zu Dettwangen / der Enden vber zehen oder fünfzehen Morgen Weinberg nicht haben / die Notend. aber bey zehennmal so viel. Quia hic non de proprietate agrorum, sed de decimis præstandis est quæstio, & causa in interpretatione verborū contractus seu transactionis, adeoque in mera quæstione iuris consistit. In euentum verò petitur restitutio & aduersus transactionem, & rem iudicatam: An locum habeat, infra videbitur, vbi de læsione tractabitur: forte non habebit opus.

Prius itaque, quid in hac causa pronuncian-
dū sit, dispiciamus. Vt autem hoc commodius fiat, primò inquirendum erit, quæ fuerit Actio instituta. Secundò: An illa probata. Tertio: Cardo illius controuersiæ, in quo principaliter consistat. Quarto: An à partibus hinc inde producta Transactio sit valida. Quintò: An actor, eum transactio à Reis non sit seruata, ab eadem recedere possit. Sextò: quod si ei hoc non licet, sed ad transactionem restringatur, an ex eadem contra Reos agere possit. Septimò: quæ demum actione contra eosdem experiri queat. Octauò: An illa probata. Nonò: An Elifa. Decimò, quid pronuncian-
dum.

Et sanè hanc litem coram Arbitris, erforn / vigore des Religionfridens / de An. quinquagesimo quinto. §. Vnd ob solcher Bestellung halben 2c. Cœptam esse, non videt: planeq; summarium processum, recuperandæ possessionis, (forte, ex cap. redintegranda. tert. quæst. 1. quo pinguius consultum, secundum omnes, videtur spoliato, cum extensionem recipiat, vt per Menoch. 1. remed.) institutum esse, ex libello summario, decimo octauo Aprilis Anno 76. exhibito, & ex sententia à qua euincitur. In hoc verò possessorio, & duo probanda sunt agenti. Videlicet possessio, & eiectione contra. Et quod hoc detur: vtile, & pro qualis possessione rerum incorporalium, est textus, in l. 3. de vi & vi arm. Sicut etiam datur interdictum, vt possideis: Et sufficit ad hoc, & vt alicui competat hoc remedium, quod tempore eiectionis possederit corpore: Schurff. consi. 57. nu. 11. cent. 2. Satis constare ex transactione, quod Actor in possessione omnes omninò decimas acceperit: Quia An. 56. d. transactio inira, in qua dispositum: quod rei in posterum d. decimas (litigiosis exceptis vt Actor ait) subleuare debeant: vnde dicitur semper in possessione mansisse, weil er sich deren nie begeben. Quin & Actorum illius anni 56. decimas adhuc percepisse: idque constare ex litis contestatione.

§. Vnd vermag der / 2c. Et cum anno sequenti, 57. Rei d. decimas collegerint, Actor se statim opposuit, vnd fürbaß / in possessione semper mansisse videtur. Præterea, ex quo probauit, & se antecessores suos antiquitus possedisse, præsumitur etiam nunc possidere. Bartol. in l. Pomponius. §. fin. l. siue possidetis. C. de probat. Wesenbec. consi. 20. num. 2. Et hoc sufficere, & ex communi interpretum sententia, tradit Menoch. dict. remed. 15. num. 283. Quia probando & ipsam antiquiorem possessionem, non uia præsumitur viciosa. Menoch. d. loco nu. 384. Et licet in hoc Actor debeat probare, & se tempore litis contestationis possedisse, §. sed interd. in sit. de interd. Bartol. l. 1. §. quod autem num. 13. vt possidetis. Tamen id hodie non seruatur. Wesenb. dict. consi. Menoch. d. remed. nu. 286. probat, quod sufficit allegare possessionem & illius temporis, quo contingit spoliū, & postmodum probare, se olim possedisse: etiam si & non probetur possessio illius temporis, in quo Actor se spoliatum dicit. Nam tunc præsumitur, & qui olim possidebat, & tempore spoliationis possedisse: Et qui olim & possedit præsumitur & hodie possidere c. olim. de restit. spoliat. Et præsumitur civilis retentio, quæ sufficit ad consequendā naturalem l. clam possidere. §. qui ad nundinas. vt possid. Bartol. l. 1. §. interd. d. verb. siue autem de vi & vi arm. a.

Eiectio non opus habet & æque magna probatione: Quandoque probati in casu iniuriationis debeat. glossa in leg. si duo ff. vt possid. §. 2. Menoch. 3. remed. retin. n. 292. Siue præsens, siue iam facta, siue saltem præcedente iudicio superueniens, Bald. d. licet causam, Menoch. iam d. loco nu. 559. Cum sic causa, qua re hac causa detur. Nec verò hic necesse est violentiam aliquam probare; etiam si in libello fuisse adducta: quod tamen hic factum non est: textus & Dd. in leg. extat. de eo quod met. t. l. 1. Menoch. d. loco n. 397. Imò si suspicor tantum, & me posse repelli: Et quo statim amitto possessionem, vtile interd. d. vnde vi, mihi competere, concluditur per Bartol. & alios post gloss. in dict. l. §. siue autem. verb. possessionem. de vi & vi arm. Schneiderv. in §. recuperanda. insit. de interd. num. 21. Tempus quoque factæ spoliationis, & quoad annum, scilicet, Anno 57. in summario libello expressum est, & in confesso est: Quod tamen non est necessarium, nisi cum dolus arguitur. Bart. in d. l. 1. n. 7. Menoch. d. loco n. 459 cum seqq. & tantum, quoad primū & secundum punctum.

Cardo principalis controuersiæ & in eo versatur, welcher Parthey Krafft des auffgerichteten Vertrags / der Weinzeid in Dettwangen juste vnd gepire. Et sic in dubium vocatur d. transactio. Proinde non solum verba, & prout iacent sed & quid fieri placuit transigentibus, dispiciendum.

Iam primò videndum, an à partibus celebrata transactio sit valida. Et sanè inualida dici posset, cum de alimentis & prouisione ministrorum concepta sit: Transactio verò & de alimentis futuris non valet. leg. de alimentis. Codic. de Transactio. leg. cum hi. ff. rod. Sed de præteritis & potest transi-

- 24 gi. Quia ex futuris \dagger alimentis pendet vita hominis. Sed respondetur, de autoritate & consensu Imperatoris hanc transactionem initam esse: Ergo dictæ LL. non habent locum. §. Vnd ob solcher Bestellung haben / re. de pace relig. In super etiam inualida dici posset, cum qualibet
- 25 transactio \dagger sit alienatio: Est enim species alienationis l. i. verb. at si transegerit. Si quid in fraud. poss.
- 26 Sed Ecclesiæ \dagger bona sine solennitate requisita alienari non possunt: *auth. hoc ius porrectum. ibi glos. C. de SS. Eccles. in tantum, vt solennitates \dagger requisitas à Canone non possit etiam consuetudo diminueri, communis est opinio per text. & Dd. in cap. de re iud. Quare inferri potest, hanc transactionem inualidam & nullam esse. Respondetur autem:*
- 28 Ex necessitate \dagger transactionem initam esse, quo casu absque solennitate, etiam de iure subsistit: *Socin. reg. 110. fol. 3. textus in dicto §. vnd ob solcher Bestellung haben.*
- Ad quintum punctum, An Actor eo, quod
- 29 hactenus transactio per Reos non sit \dagger seruata, ab eadem recedere queat: Breuiter respondetur, quod non: *d. l. quamuis. C. de transact. ibi Bald. glos. & Dd. in l. si pecuniam. de cond. ob caus.* Quæ non solum procedunt \dagger si transactio tendit ad liberandum: sed etiam si tendat ad obligandum, *l. si super possessione. Codic. de transactio.* E. iure singulariter cauetur: quod vna parte inuita, \dagger altera ab ea recedere non possit. *Dd. in l. fratris tui. C. de transact. Lirium. dirimendarum fauore.* Cum ergo Actor à transactione supra dicta nequeat dilcedere: Ideo videndum.
- Sextò & septimò: An ex eadem contra Reos ei competat Actio, sin minus, qua demum actione contra eos experiri queat. Et sane regulariter
- 32 ex nuda transactione \dagger non oritur actio, sed solum exceptio, *l. siue apud acta. C. de transact. l. cum proponas. C. de tit. Ferrar. in form. libell. quo agitur, vt pacta seruentur. verb. transactiones. Mynsing. consi. 45. num. 18.*
- 33 Vestitur autem transactio \dagger quatuor modis: videlicet, traditione, stipulatione, iuramento, & acceptilatione, *glos. & Dd. in d. l. siue apud acta. l. cum proponas. C. de transact. l. quis maior. C. eodem.* Verum
- 34 hæc nostra Transactio \dagger per traditionem & iuramentum est vestita & roborata, & sic amplius nõ sumus in meris finibus & terminis transactionis, vt habet copia transactionis, & exactis & dictis testium patet, daß Reis der Weitzehend gefolgt worden. Adeoque propter securam traditionem ex \dagger hac transactione Actori competit actio.
- 35 Quod etiam iuramento sit vallata, patet ex verbis: *Wie wir dann für vns vnd vnser Nachkommen / Orden vnd gemeyne Statt / bey vnsern Fürstlichen re.* Expeditum enim est, \dagger quando Princeps promittit: sub fide, habeatur pro iuramento, eique æquipolleat *Mynsing. obseru. 17. cent. 1. & conclusum dicit in causa iuniorum Marchionũ Badensiu An. 43. vbi compromissum \dagger firmatũ sub fide & dignitate Principum, pro iuramento fuit habitum: Vnde iterum patet, ex hac transactione*
- 38 actionem competere: quia iuramento \dagger vestitur

pactum nudum. *l. si quis maior 25. C. de transact. l. si in l. si pecuniam. de cond. ob caus.* Inter pacta \dagger verò & 39 transactiones, non alia est differentia, quam quæ est inter genus & speciem. Nam omnis transactio est pactum: sed non è conuerso: vt colligitur ex definitionib⁹. Quin imò sunt, qui putant, Transactionem habere paratam executionem, impetrato Iudicis officio. Quod non probatur: quia à dispositione iuris non est recedendum, contra-ctibus \dagger paratam executionem denegante *l. minor 25. annis. ff. de minor. Et recte Alciat in d. l. fratris.*

An prima actione, \dagger an præscriptis verbis, an dolo, vel ex stipulatu agi transactionis causa possit, *d. l. actione l. mota. C. de transact.* Si officio Iudicis, confestim executio concederetur. Quare concludit, ex dicta transactione Actori actionem competere, & actum esse, in totã seriem facti, vt Rei cum quibus transegit transactionem seruent: sicut verba, quibus inter illos conuentum est, illud postulant: cum alia non sit huiusmodi transactionum forma & exitus, quam vt seruentur, secundum tenorem & præscriptũ verborum. Et in illũ finem Actor in summario libello, factũ obiter iudici recensuit, & initam transactionem produxit.

An probata?

Quod facta & celebrata inter Actorem & Reos, quoad ministeria Ecclesiæ conseruanda, sit transactio, in confesso est: & satis demonstrat ab vtraq; parte instrumentum transactionis productum: Sed iuris est certi, causas \dagger transactione 42 finitas refuscitari non debere. *l. causas ibi. Dd. C. de transact.* Quia non minorem \dagger auctoritatem habet, quam res iudicata, *l. non minorem. C. de transact.* quia nihil magis conuenit fidei humanæ, quam pacta seruare. *l. i. de pact.* Ideo nec per scriptum \dagger Principis rescinditur: *dict. l. causas vel lites:* 44 nec sub prætextu \dagger instrumenti, nouiter reperi, nec ob grauamen læsionum. *l. Lucius. §. fin. ad Trebell. ibi glos. & Bartol. gloss. & Dd. c. cum causa de empt. & vend.* Nec est locus pœnitentiæ. Quod procedit, nedum in transactione, quæ tendit ad liberandum, sed etiam quæ tendit ad obligandum, *l. si super possessione. Codic. de transact.* Nam licet Transactio \dagger sit contractus innominatus leg 46 prima, verb. transigendi. *ibi glos. Bartol. de pact. l. 2. l. cum proponas. C. de pact. & in contractibus \dagger innominatis locus sit pœnitentiæ, dict. l. si pecuniam:* tamen speciale \dagger in contractu transactionis, quod recedi non potest ab ea, etiam re integra, & hoc, odio litium, *d. l. fratris.* Quare \dagger veniens contra transactionem, dicitur venire contra ius gentium, & æquitatem naturalem. *l. i. pr. de constit. pec.* Per quæ clarè inferitur, quod in præsentiarum, vna partium, altera inuita & renitente, nullo modo resiliere ab eiusmodi transactione inita possit. Cæterum in proposito nostro lis est de interpretatione & intellectu Transactionis. Nam Rei vniuersas decimas, tam in Rotenburgensiu, quam Detvvangensiu finibus & terminis, per d. Transactionem libi concessam esse & competere, affirmant: Actor verò decimas in Detvvangensium 48 finibus

Anibus sibi referuasse contendit. Et sic distincte:
 Rei verò indistincte, vniuersaliter, absque vlla se-
 paratione, d. transactionem accipiunt. Et sanè
 ex instrumento Transactionis ad oculos patet,
 sub duabus distinctionibus & referuationibus d.
 50 transactionem initam esse. Patet ex † verbis:
 namque primò: Das Actor sich verpflichtet vñnd
 nachgeben / allen Wein vñnd Frucht / vñnd auch den
 kleinen Zehend / sampt künsttigen new gereuten / so
 viel des alles in ihrer Statt / vñnd derselben zugehö-
 rigen Bemerkung / vnserm Orden gebürt vñnd
 justhet / allerding nichts davon außgenommen /
 dann allein den grossen vñnd kleinen Zehenden
 von vnserm Ordens Gütern / in gerürten Bemerk-
 ungen gelegen. Et hæc prima distinctio & refer-
 uatio à partibus non impugnatur, nec in contro-
 uersiam trahitur. Sublequitur verò paulò post
 in læpe d. Transactione, alia insuper distinctio &
 51 referuatio, ita habens: † Vñnd soll solches angehen
 mit dem Wein in nächst künsttigem Herbst / dis
 Jahrs / vñnd aller Frucht / groß vñnd kleiner / auch
 Weinzeihen in der Statt Rotenburg vñnd dersel-
 ben Märckung / forthin / den von Rotenburg.
 Sonst aber all ander Zehend auff dem Land / gen
 Detwangen gehörig / wie bishero / also auch fürbas
 hin / vnserm Orden / vñnd desselben Haus / werden
 vñnd bleiben. Et hæc secunda clausula impugna-
 tur.

Planè quoad hæc verba, & hanc secundam re-
 feruatiõem, ea videtur perspicua esse: quia ibi di-
 citur: Sonst aber all ander Zehend gen Detwan-
 52 gen etc. Nam proprietates horum † verborum:
 Sonst aber / Sonst anderst / referuatiõem
 inducunt, & eius sunt naturæ, vt contineant
 dispositionem contrariam dispositioni de præ-
 senti.

Quippe illa verba latine alioquin redduntur,
 quæ dictio denotat dispositionem contrariam dis-
 poni præcedenti, vt Iason in l. in personam. num. 23.
 de Action. allegans Bartol. in l. 1. col. 3. versic. quarto quero.
 de condit. & demonst.

Proinde illa verba, † Sonst aber all andere
 Zehen / eandem vim habent, ac si dixisset, reliquas
 verò decimas gen Detwang gehörig / sollen dem
 54 Orden bleiben / & sunt verba restringenda ad † qua-
 litatem ante expressam, quæ excludunt, quando
 opponuntur rebus, quæ sunt de genere præce-
 denti, vt si dico: Lego tibi omnes meos libros,
 præter Codicem:

55 Licet dictio, præter, † excludat, quando op-
 ponitur rei, quæ non sit de genere præcedenti: vt
 si dico: Lego vxori suppellectilem domesticam,
 præter mundum suum muliebrem. Quapro-
 56 pter limitata causa, † limitatur effectus, leg. si de
 certa. Codic. de transact. leg. cum Aquiliana. ff. eod. leg. in
 argric. de acquir. rer. domin. etiam in bonæ fidei con-
 tractibus. leg. cum seruo. de contrah. emp. vbi etiam

57 vltra id, † quod actū est, non porrigitur conuen-
 tio. l. cum ab eo §. 1. de contrah. emp. Lex emptio. de action.
 58 empti. Actum autem † in dubio id solum intel-
 ligitur, quod verba demonstrant leg. sicut. §. si de

bitor. quib. mod. pign. vel hyp. leg. si seruum. §. sequitur.
 de verb. obligat. l. Labeo. de suppell. leg. Ideo virtute
 postremæ clausulæ des Vertrags / † sonst aber etc. 59
 præcedentia intelliguntur, restringuntur & de-
 clarantur: scilicet, daß alle ander Zehē auff dē Landt
 gen Detwange gehörig wie bishero / also auch fürbas
 hin / dem Orden bleiben sollen: quia sequentia † de-
 60 clarant & restringunt præcedentia l. si seruus plu-
 rib. §. fin. de legat. 1. l. si cum fundum de verb. obl. Et ver-
 ba † sic debent intelligi, vt aliquid operentur, &
 61 ne sint frustratoria. argumento l. si quando. de legat.
 1. l. si quando in princip. de inoffic. test. Et præsertim
 in contractibus, † in quibus verba posita semper
 62 debent intelligi, vt aliquid importent: Imò in iis
 nedum † clausulæ, sed etiam minimum verbum
 63 non debet esse sine virtute operandi. Bald. in rubr.
 Cod. de contrah. emp. n. 16. & 17. Dec. consilio 473. n. 3.
 Wesenbec. consilio 52. num. 46. Schwurf. consilio 32. 36.
 cent. 1. Proinde, quando præcedentia sunt ob-
 scura, † sequentia verò determinata, vt nostro
 64 casu, tunc sequentia determinare præcedentia,
 leg. si cum fundum. de verb. significat. Quamuis aliud
 dicendum esset † si sequentia obscura & generalia
 65 essent, præcedentia verò expressa & determi-
 nata: quia tunc sequentia nõ determinarent, nec restrin-
 gerent præcedentia: per rex. in l. legatorum petitio.
 §. fin. de leg. 2. Sed sic est, quod verba præceden-
 tia † allerding nichts davon außgenommen / sint
 66 obscura, & aliquo modo generalia: Ergo illa se-
 quentia, † quæ sunt omninò clara, & restringen-
 67 tia, sonst aber alle andere Zehen auff dem Land / etc.
 declarant dicta præcedentia. Prout & illa † verba:
 68 an benannten Orten / quæ paulò post in casum,
 quo constitutio Religionis soll außgehoben wer-
 den / satis superque, hoc etiam indicant, & in vni-
 uersum, de omnibus decimis non transactum ef-
 se demonstrant.

Sed dicat fortè aliquis, partes interim, præ-
 fertim Reos nostros, aliud cogitasse, & agere
 voluisse, magisque in contractibus † attendi
 69 mentem, quam verba, & vbi apparet de mente,
 non curamus de verbis, leg. si in venditione. in fin.
 ibi glossa verb. veritas. ff. commun. pradior. quæ vult,
 quod causa † debeat inspicere, & quod causa am-
 70 pliet vel restringat referuatiõem, vel exceptio-
 nem, quam ibidem Baldus dicit mente tenen-
 dam, leg. sed Celsus. §. si fundus. ff. de contrah. emp. l.
 seruus stipularus. ibi glossa verb. ex sententia. de verb. obli-
 gat. Iustum enim est, † contrahentium volun-
 71 tatem magis, quam verborum conceptionem
 inspicere, leg. fin. Cod. que respignor. obligat. possunt.
 leg. semper in stipulationibus. de reg. iur. Sic etiam
 in contractibus † veritas rei potius, quam scri-
 72 ptura, perspicere debet leg. prima, Codic. plus valere
 quod agitur. Respondetur: Ea procedere, quan-
 do constat de contraria voluntate, † & apparet,
 73 quod actum est: Secus, si non apparet: quia
 tunc plus valet scriptura, quam Actum est leg.
 si alii. in fin. de vsufr. leg. Bartol. & glossa in l. in ambi-
 guo. de reb. dub. Item quia propositum † in men-
 74 te retentum nihil operatur, leg. si repetendi. Codic.

75 de condit. ob causam. Prout etiam ¶ in testamentis non sufficit, testatorem ita voluisse nisi disponat. *l. quidam cum filium. de hered. instit. & est communis doctrina: quia receditur à verbis, ¶ quando aliter constat de mente disponentis. l. non aliter. in princip. de leg. 3. Bartol. l. non dubium, versic. secundum dubium est. C. de LL. Bald. in dict. l. iurigentium. §. pactorum.* Sic ergò, si non apparet, quod actum est, ¶ non est recedendum à verbis, & actum videtur, ¶ quod ex verbis colligitur: quia videtur quis habere voluntatem, prout verba sonant. *l. Labeo. §. idem Tubero. de suppell. leg. l. nepos Proculo. de verb. significat.* Et id loquitur, quod ex iis, quæ significantur, sentit: & ideo à verbis ¶ contractus non est recedendum: *l. si quis stipulatus sit Stichum. de verb. obligat. l. fideiussores. de fideiussoribus.* & ex loquela hominis, ¶ eius animus iudicatur: vt not. *Bald. in l. sed & probari. in princip. de excusat. tut. &* 81 *verba contractus, ¶ sunt forma contractus, quæ forma dat esse rei: Bald. in l. quoties. C. de suis & legit. hered.* Et nullum est ¶ maius nostræ mentis testimonium, quam qualitas inspecta verborum *Bald. in c. 1. de test.* Sed hic non constat de contraria voluntate, nec ex alia ratione apparet, quid actū sit, quàm ex ipsis verbis transactionis. Ergo supra dicta iura non obstant. Quemadmodū igitur nō est ferendū, ¶ qui cum generaliter transegit, postea censetur de vna tantū parte cogitasse: sic ¶ nec is, qui cum specialiter de certis, & in transactione expressis rebus transegit, postea contēdat vniuersaliter, de rebus omnibus se egisse: *l. non est fructus. C. de transact.* Et ad quid quæso opus fuisset hac transactione, si omnes omninò decimas dare vel concedere voluisse Actorē dicamus? Nec enim ¶ Reorū incogitantia, ius Actori indē quæsitū aufere debet. *Id. in l. sub preterito. l. si de certa. l. agi. C. de Transact.* Et propositū ¶ in mente retentū, nihil operatur. Vnde istiusmodi quæstiones facti ¶ (cū quis dicit, se aliud voluisse, quā ex contractu apparet) iudex non admittit. *l. sicut. §. debitor. quib. mod. pig. vel hyp. W. esen. con. 52. n. 15.* Quia quilibet nō volens seruare placita, posset dicere, nō ita sensi. Quare prætextu alicuius omisi, ¶ vel incogitati, transactio impugnari nō debet. *W. esenbec. vt supra.* Accedit, quod deliberatē, maturo cū iudicio, transactio fit inita. vbi testes Reorū, qui transactioni interfuerūt, hoc deponūt. Et tantū de verbis, & causa Transactionis.

Ex quibus omnibus concludo, d. transactionē prout tacet accipiendā esse: Et Actorē suam intentionē, prout ille transactionē intelligit probasse: nosque nō in casu, ambiguo, sed claro versari, vt *Dec. in l. in contrahenda. de reg. iur.* Quæ cum ita sint, non multū sollicitos nos esse oportet de Marca Rotenburgenisium & Detvvangensium, vel de distinctione illius. Nam ex supra dictis, & tenore transactionis patet, contrahentesmet, ¶ tempore transactionis, inter Rotenburgenisium & Detvvangensium marcas discretimē habuisse, & constituisse, in verbis, in der Stat Rotenburg vnd derselbe Markung / & pauld post: aber all ander Zehenden auff dē Land / gen Detvvang gehörig / re. Cur ab hac parium

distinctione recedamus, non video. Cur etiā Reī ab illa recedant, non video: nisi quod sub hoc prætextu inicitā transactionē planē rescindere intendant: quasi Detvvangē nullas marcas vel limites habeat, vel quasi nullæ decimæ rurales gen Detvwangē gehörig: quod fieri non potest, vt supra dictū. Aut quasi de omnibus decimis, sine discrimine transactionem esset: vt ex supra dictis argumentis etiā dici nō potest. Ad hoc faciunt ea, quæ per Aduocatū Actoris in Probationsschrift / fol. 460. adducta sunt quæ hic repeto. Sed tanē, si Detvvang certas marcas habet, quoad Getreid Zehen / quod Reī nullibi impugnant: quin Actori concedunt, daß er den Fruchtzehend in Detvwang Feld oder Markung symmetriemöge / cur non concedamus, etiā habere quoad Weingezehend? mera cauillatio est. Necessè est, quod æque sint limites ac termini in percipiendi den Weingezehenden quàm, den Getreidzehenden Ex quo etiā notandū, quod ¶ hic marca seu territoriū non quoad iurisdictionē (quia de ea non est quæstio) sed quoad limites, ratione decimarū prestandarū, fines agrorum, custodiā, pascua, & alia, absque iurisdictione accipiantur.

Proinde sufficit, quod habeant Detvvangenses suorū bonorū limites certos, vñd wie weit sie hütten / re. Et quod tales limites habeant & accipiant pro sua marca. Ideo non præcisè opus, daß sie verzeihen / vñd verstein seyn: Licet 1. 2. 3. Actorū testes discretis verbis ad tertium articulū dicant, daß Detvwang Markung sey gegen Notenburg Markung verstein / & sic audiuisse ab aliis. Sed sufficit, extare alia sufficientia signa: Prout Actoris testes, præcipuè verò 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. Similiter ad 6. art. & 11. 12. generale interrogat. 13. 14. 17. 23. ad 6. probat. articulū istos limites clarē designant, scilicet, daß sich diese ansah / re. v: in sententia. Non opus esse in huius die Zehenden / vt in iurisdictionibus, tam conspicuis terminis. *Bald. in con. 424. lib. 1.* Et quod non solum pagus Detvvang ¶ distinctas marcas & limites, 91 sed & distinctas & proprias decimas habeat, vltra prædicta, patet ex dictis testibus. Nam primus Actorum testis, ad generale interrogatorium: quod Actor ¶ den Getreid / vñd Reī den Weingezehenden 92 symgenommen / & ad tertium articulum, Seyen gegen andern Orten vndersehen / quod peculiares decimas habeant.

Præterea concludo, planē in eum finem octo probatoriales articulos ab Actore probatos esse. Nam primus, de situ Detvvang. est notorius, vñd daß darinn die recht Pfarfkirchen gewesen / probatur documentis Henning. Episcopi Herbipolens. Rotulo Actoris. Et plerique testes, qui de auditu ¶ de hoc ipso deponunt, quod sufficit in antiquis. Secundus articulus, de donatione decimarū, itidem ex supra dicto documento probatur. Tertius ¶ daß Detvvangen jederzeit sein besonder Markung / vñd darinn gehörigen Zehenden gehabt / verū esse, supra ostensum est, & probatū instrumento rotuli Actorū. Secundò de anno 3. 6. Julij 13. Desi Kauffb ieffs eines Stück Ackers in der Maref zu Detvvang gen in verbis in Marchid Detvvangensi sitis. Item, ¶ 93 proba-

probat per Lehnbrief vber drey Morgen Wein-
garten in Detwangener Marckung / de dato 407. in
die Bonifacii, in verbis: in der Marck zu Detwan-
gen gelegen: Item in instrumento Bertrags † de
dato 1410. die Simonis & Iudæ: in quo Rotenbur-
genles videntur fateri, daß Detwangen abgefonderet
ist von Rotenburg. Ex quibus insuper instrumen-
tis die Marckung Detwang satis probatur. Et Iu-
ris præsumptione, † nulla est villa: nullum castru,
quod non suos certos fines habeat, adeoque, daß
Detwang ein besonder Marckung; hab / vnd daß
die Statt Rotenburg ein besonder Ding sey / Rei fa-
tentur in missiua ad Administratores, de dato 5.
Octobr. Anno 56.

Quartus articulus est confirmatorius præ-
cedentis similiter probatur ex supra dictis instrumē-
tis & depositionibus testium. Quibus accedit,
quod 23. testis singulariter addit, daß er im Gerichts-
buch zu Detwangen / so alle Jahr abgelesen werde / vnd
Detwanger Marckung lige / &c. Quintus articulus,
scilicet, daß den Bürgern zu Rotenburg nit werd ge-
statt / in die Detwanger Marckung zu treiben / hüten /
weyden / &c. Confirmat præcedens articulus, & pro-
batur ex ordine fere per omnes testes Actorum,
& nonnullos Reorum: & singulariter Actoris 8.
& 10. testis dicit pro causa scientiæ: Daß sie mögen
pfänden / &c. Sextus articulus, darbey die Grenzen der
Marckung erwiesen / per quos testes probatus sit,
supra ostensum: Et sufficit, certos esse hosce limites.
Et licet aliqui testes dicant, se de marca nescire,
interim tamen testantur, daß ihre Hut vnd Weid so
weit gehe / so weit auch gepfändt werden: Item, daß sie
custodes da haben vnd halten: & aliqui deponunt de
certo aliquo ædificio, so in der Marckung gesetzt / vñ
abgebrochen werden müssen.

Proinde qui nescire se dicunt de marca, ex igno-
rantia hoc fit: quia marca accipiunt pro iurisdic-
tione, non pro territorio, absque iurisdictione:
vt patet ex depositionibus ad huius articuli inter-
rogatorium.

Quapropter nihil refert, quod quidam dicant
de se, nihil scire: quia illi errant in nomine, existi-
mantes, quod marca comprehendat simul iurisdic-
tione, vel intelligant de marca, so versteint vñ
verreint: quo ipso subindicant, daß wol ein versteint
te Marck sey: describentes alia signa & terminos il-
lius marckæ, de loco ad locum, quod hoc casu, vt
supra dixi, sufficit.

Septimus articulus, quamuis parum ad decisi-
onem causæ faciat, cuius sit iurisdicctio, cum de de-
cimis hic agatur: tamen probatur aliquo modo
durch den Bertrag gegen denen von Rotenburg / mit
was Maß des Ordens Leut zu Detwangen zu ihren
Bürgern worden / de dato, 1410. Rotulo Actoris
tertio loco positus: licet ex dictis testium appa-
reat, quod Actor nullum dominium in illos ha-
beat, præter quod teneantur illi præstare certa ser-
uitia. Octauus articulus est generalis, ex prioribus
verificatus.

Ex quibus omnibus concludo, Actorem in-
tentionem suam sufficienter probasse, simulque

demonstrasse, quod Detwangen / ratione de-
cimarum præstandarum, vt frumenti, sic & vi-
ni, distinctos limites, & proprias decimas ha-
beat.

An Elisa?

Recuperandæ possessionis requisita ab Acto-
re probata esse, supra ostendit Referens. Nec ob-
stat, quod Rei articulus 27. in vim elisionis, dicat,
nullam violentiam interuenisse. Quia supra ex
Menochio ostensum est, minime necesse esse, vio-
lentiam aliquam probare. Quapropter sufficit,
quod Rei (vt fatentur articulo vigesimo sexto)
Anno 56. & seqq. sich des streitigen Zehenden vnter-
fangen / vñnd denselben eyngeheimbst. Quod vero
ipsum inuito Actore factum est, satis ex Reorum
dictis testium ad 26. 27. articulos, eorumque in-
terrog. Nam primus Reorum testis dicit, quod
Commendator Anno 65. ein Rarch bestellt hab den
Wein Zehenden eynzusammen / aber es sey ihm von
den Rotenburger nit gestattet wordē. Huic opitulatur
quintus Reorum testis, ad 21. articulum qui & de
vi illata deponit, dicens: quod sibi à d. Commen-
datore mandatum sit, den Zehenden zu sammeln /
vnd daß er allbereit ein Rarch voll lassen sammeln / a-
ber die Rotenburger ihm den vnter dem Thor wider
nehmen lassen. Reliqui etiam Reorum testes, qui-
bus de hac re aliquid constat, dicunt, daß Rei ih-
ren Bürgern verboten / Commendatori den Weint
Zehenden zu geben. Nec ad rem facit, quod dictus
Commendator, Melchiori N. Anno 56. die Kelter
geteichen: quia hoc arbitrarium & gratuitum fuit,
prout idem Reorum testis vltimus, 70. annorum,
Consul, ad 4. interrogatorium 26. & 27. articuli,
daß es auß gutem Willen geschehen sey / vnd sey nur
ein mal geschehen: nemini autem † debet officium
suum esse damnosum. Quoad transactionem, ne
illa Reis obstet, vtque Actoris intentionem eli-
dant, Rei in 19. April. Anni 76. negatiua litis con-
testatione exhibita, & ante 13. Maii Anni 71. trans-
missis articulis probatoriis, imprimis articulo
quarto, dicunt, ex collationata copia transactio-
nis constare, in vniuersum & generaliter de om-
nibus decimis, absque vlla reservatione, transac-
tum esse. Sed quam hoc verum sit, supra ostensum
est. Quibus insillo, dum Rei adferunt, quod Det-
wangenles distinctas marcas & decimas proprias
nunquam habuerint. Nam contrarium esse, ex
dictis testium, & aliis plurib. argumentis demon-
stratum est.

Quod vero ad argumenta Reorum, in litis cō-
testatione productorum: quibus potissimum su-
am intentionem fundare, & Actoris euertere stu-
dent. Et imprimis, quod ad primum attinet,
quod scilicet habeant den Zehenden in der Statt
vnd derselben Marckung: Detwang esse pertinens
der Statt: Ergo. Resp. Antecedens esse falsum,
& ex falso antecedente, † malum fieri conse-
quens. Nam ex ipsa transactione manifestum
est, Actorem, ipsius loci decimas sibi reseruasse,
quin negatur assumptum, daß Detwang in Ro-
tenburg

tenburger Gemarcung gehöre: Ergo male infer-
 100 tur. Nec valet argumentum ꝑ̄ a marca iurisdic-
 tionis, ad marcam absque iurisdictione: limita-
 tur scilicet, ratione decimarum præstandarum,
 101 cum a diuersis & differentibus ꝑ̄ non inferatur de
 vno ad aliud.

Ad secundum argumentum. Non sequi: Inha-
 bitatores in Detwang non ciues & subditos Reo-
 rum: Ergo decime illius loci ad illos non pertine-
 102 re. Quia sæpe vsuuenit, ꝑ̄ quod vnus dominium
 & iurisdictionem, alter decimas habeat.

Ad tertium argumentum plane eodem modo
 respondetur: dum Rei omnimodam iurisdictionem
 in Detwang se habere dicant, ex eo ad deci-
 103 mas inferant: quia propter ꝑ̄ hoc ad esse non con-
 tingat hoc abesse.

Ad quartum argumentum. Non obstat, quod
 d. Bertrag de Anno 1398. nullum discrimē faciat
 inter decimas, gen Rotenburg oder Detwang gehö-
 rig: Ideo nec nostram transactionem vllum discrimē
 104 facere debere: quia magis inspiciendum est,
 quid ꝑ̄ in hac præsentī, quā in illa olim transactio-
 ne actum sit: pro ut diuersæ causæ impulsivæ & fi-
 nales, nunc & tunc transigendi fuerunt. Quin in-
 105 eptum est dicere: Ego ante centum annos, ꝑ̄ cū
 tuis maioribus, de omnibus rebus, istis & istis cō-
 ditionibus contraxi & transigi (maxime vbi di-
 uersus alius contractus apparet, vt hic) Ergo tu
 etiam sub iisdem conditionibus de rebus omni-
 bus, vbi alii mores, & alia tempora, mecum con-
 traxisti. Nam si ea argumentatio valeret, quid o-
 pus fuisset alia transactio? Et falsum est, quod
 dicitur articulo Reorum 16. quod Actor omnes
 decimas, sicut Anno 1398. ipse à Reis consecutus
 est, Reis iterum tradiderit. Non enim hoc conti-
 net transactio nostra, vel in eum finem istius anti-
 quæ facta mentio, sed tantum, vt ostendat, com-
 mendatorem non debere vel posse tot pecora a-
 lere, vt olim: 70. enim oues, vaccas 24. porcos 40.
 iuxta antiquam transactioem habere & alere po-
 terat: In postrema vero transactioe, nullas oues,
 nec vltra 30. porcos, & 20. vaccas ei alere concedi-
 106 tur: patet ex verbis, ꝑ̄ vñnd nach dem Inhalt des
 Bertrags/Anno 1398. &c. Nec à Reis, nec vigore
 illius transactionis demum, de Anno 1398. deci-
 mas Actor consecutus est istas, vt male asseritur:
 sed multo ante, ex collatione cuiusdam Episcopi
 Herbipolensis, Anno scilicet 1258. vt patet ex In-
 strumento donationis, Rotulo Actoris primo; li-
 cet postea ob varias cōtrouersias, d. transactio inita
 fuerit. Ne hic prætermittendum, quod illa ipsa
 antiqua transactio videatur inter decimas gen Ro-
 tenburg oder Detwang/discrimen facere, versicul.
 Item so sollre. Habet enim contextus illius trans-
 107 actionis: Item, ꝑ̄ so soll der obgemeldte Raht vñ Bür-
 ger zu Rotenburg selbst geben/ vñd auch thun geben
 die Gemeind. Et infra: Vñnd auch die armen Leut
 auff dem Land/den rechten Zehenden vñ Wein/Korn/
 re. considerata copula, vñd auch. Cæterum Rei no-
 stri etiam in sua litis contestatione, tum in 24. &
 25. articulis suis dicunt, se per hanc transactioem,

casu, quo transactio iuxta intellectum Actorum
 accipiatur, enormissime læsos esse: quia eos ne dec-
 imam quidem partem in recompenfam retine-
 re. Nam residuas decimas communiter singulis
 annis vix duo plaustra vini tribuere: Econtra, illi-
 us loco ipsis incumbere omnem alimentacionem
 Ecclesiarū dictarum in Rotenburg & Detwang: &
 in earum sustentationem ipsos quotannis 800.
 vel 900. quin etiam 8000. florenorum, in susten-
 tationem dictarum Ecclesiarum, ante initam tra-
 nsactionem expositorum, schwinden vñd fallen las-
 sen: adeoque præ extu eius læsionis eā transactio-
 nem rescindi, & aduersus eam in integrum resti-
 tuti, vel actione Pauliana succurri postulant. Ine-
 pte sane Aduocatus Reorum & libi succurri po-
 stulat: nam quoad læsionem, de ea tam enormi
 non constat: cum autem ꝑ̄ specificè probari debe-
 108 bat, vtique lætio non præsumitur, l. nam & postea, §.
 si minor. de iureiur. l. 3. §. si minor. de minor. Wesemb.
 conf. 52. num. 6. Bursat. in consilio 168. num. 30. lib. 2. Pa-
 ris. conf. 96. num. 66. lib. 1. Nec probanda est parua læ-
 sio, pro qua ꝑ̄ non datur Ecclesiæ restitutio Bursat. 109
 d. conf. num. 31. Magisque communem dicit Gabr.
 lib. 2. de restit. in integr. concl. 1. Nec enim, quod tan-
 tum duo plaustra vini, & sic decimam partem il-
 lius vix habeat, enormissimam inducit læsionem,
 quia residuum in frumento habent, vt patet ex
 quorundam testium dictis, ex quo dictas impen-
 sas commode facere possunt. De ante vero factis
 impensis & insumptis, nulla fuit habita conside-
 ratio: Igitur nec illa computatio læsionem facere
 potest. Plane etiā illa enormis lætio probata es-
 set, Reos tamen non releuaret. Nam licet magna
 controuersia sit, an transactio ob læsionem vltra
 dimidium iusti pretii rescindi possit, & dispositio
 l. 2. C. de resc. vendit. in transactioe locum habeat,
 & Bart. & alii in d. l. 2. & in l. si quis cum aliter, de oblig.
 teneant quod sic. per l. si superflite. C. de dolo. Tamen
 quod transactio, ꝑ̄ prætextu læsionis, ob dimidi- 110
 um iusti precii non rescindatur, tenet gl. in c. cum
 causa, de empt. & vendit. quam sequuntur commu-
 niter, Ioan. And. Anchar. Imol. Bald. Cyn. Salyc. Aretin.
 C. de rescind. vendit. & communiter Dd. in l. si quis cum
 aliter, de v. o. Specul. tit. empt. & vend. §. nunc videndum,
 vers. quid de transact. & hanc opinionem veriore, &
 communiter teneri Bened. de Capra, regul. 87. nu-
 mero 89. relatus inter commun. opin. Dd. lit. T. verb.
 Transactio. num. 30. tom. 2. Matth. de Affl. decis. 220. nu-
 mer. 2. Zaf. conf. 18. num. 16. lib. 1. Socin. Regul. 226. fall. 8.
 Alex. conf. 42. num. 11. lib. 1. eamque opinionem, tan-
 quam veriore, aliquoties Cameram obseruasse
 tradit Gal. obs. 70. lib. 2. Præterea quandoquidem
 Reinostri ex causa d. Transactionis acceperunt
 decimas, & nunc volunt venire contra d. transac-
 tionem, ꝑ̄ ex capite læsionis, tenentur offerre re- 111
 stitutionem d. decimarum: & ex quo non obtule-
 runt, non veniunt audiendi, l. si diuersa, C. de trans-
 act. vbi is qui vult rescindere transactioem, te-
 netur restituere acceptum, Salyc. Castr. in d. iam lege.
 Bald. in c. 1. de his qui feud. dare poss. Afflic. decis. 220. nu-
 mer. 4. Et ideo dicit Bald. in auth. dos data, C. de donat.

112 *an enupt.* Quod † qui differt facere quod debet, non potest petere quod debetur.

113 Ultimo, quando quidem transactio † iuramento vallata est, tamen enormis, hoc tamen pretextu infringi non potest. l. 2. de resc. vend. locū non vēdicat, si iuramentum in contractu interuenit. gl. in d. l. 2. ibi Salyc. q. 10. & Castr. num. 4. 7. Porc. conf. 22. n. 13. 14. puchre Wes. conf. 52. n. 38. Nec ei subuenitur, etiam si † ultra dimidiam probetur læsus, gl. in d. l.

114 2. Grauet. conf. 192. num. 3. Bald. in l. 1. num. 8. de reb. cred. Alex. conf. 27. conf. 42. lib. 1. Schurff. conf. 17. num. 15. cent. 1. 14. l. licet. C. de pact. Inde non constat de enormi læsione, nec restitutioni locus est. Et priuilegiatus non † vitur priuilegio contra æque priuilegiatū d. in auct. quas actiones, C. de SS. Eccles. Burfat. conf. 199. num. 49.

115 Concludit itaque, Actorem suam intētionem probasse, nec per Reos elisam, adeoq; transactioni standum esse, & pronuntiandum, bene iudicatum, male appellatum. Expentas vult compensare, quod hæc causā tam in facto quam in iure sit disputabilis.

Saluo.

D. N. Correferens.

Actum possessorio recuperandæ, vtili, ex causa redintegrandæ, vt dominus Referēs, & etiam adimniculatiue petitorium, Felin. c. licet causam, col. 2. de probat. vers. ex eiusdem. Casar. Contard. in l. vnic. C. si à moment. q. 13. n. 19. Requisita possessorii satis probata, quia duo † in solidum possidere vno eodēq; tempore non possunt. Spolium autem fir, † quauis deiectione, & sine vi. Sed non diffretur, Actores fuisse dominos & possessores, &c. Concludit cum Referente, actionem probatam.

An Elisā?

Ad perimendam actionem Rei transactionem ab Actore simul quoque productam allegant, eiusque titulo, & sic facto proprio spoliatorum, dictas decimas se possidere, & hæcenus se percepisse asserunt: Quod sane si probarunt, ab actione, tanquam Actoribus hoc casu minime competente; omnino absoluendi venient. Communis † enim & recepta est omnium legum interpretum sententia, quando quis possessionem, proprio interueniente pacto seu culpa amisit, quod huius Canonis beneficio non gaudeat, per text. c. reintegr. a. da. ibi. per quasunque iustas causas: Ergo secus, si causa deperditæ possessionis fuit iusta. Nec cerre iustitia subesse potest, quā illa, quæ ex propria voluntate & consensu descendit. Damnum enim quis sua culpa sentit, l. siue autem, §. si duobus, in fin. de publician. Dum ibi denegatur illi, qui propria † sua culpa possessione destituitur, actio contra bonæ fidei possessorem. Hinc etiam spoliatus † non restituitur, quando possessionem in aduersarium sua sponte transtulit, c. super, de renunciat. Menoch. remed. 15. n. 95. Quamuis autem d. transactio à litigantibus hinc inde producta, sit in confesso: tamen ab illis ipsi diuersimode intelligitur, & in diuersas trahitur partes, ita vt quilibet pro se alleget. Antequam autem ad enucleationem eius descendamus,

primo videndum, an Reis spoliūm confitebimus, † quasi exceptio dominiū competat? In hoc articulo Dd. distinguunt, & exceptionem de dominio tertii, seu de non iure agentis, interuenientis in hoc remedio reiciunt. Contra agentem autem † ipsum à Reo conuēto, ex sua parte dominium cum possessione, cui insistit, alleganti obiectum admittunt, eumque hac moxi ratione audiendum statuunt: quia hoc casu fortius esse ius Rei conuēti, allegantis titulum & possessionem, quam ipsius agentis titulum, vt post Egid. de Bellam. ibi allegatum tradit Socin. l. rem qua, de acq. poss. Menoch. d. loco, n. 479. Cognito iure exceptionis, nūc de pacti eiusdem certitudine inuestigabimus. Et primo quidem omnes particulas & clausulas, elisionem adiuuantes, deinde eam impugnātes, examinabimus. Constat autē ex illo ipsius transactionis exordio, † causam impulsuam & finalem fuisse transigendi: vt vigore pragmatice sanctionis, ab Imperio, & ordinibus Imperii, Anno 55. super pace religionis promulgatæ, ministerium de bonis & rebus ad hoc destinatis, alatur & conseruetur. Ad hunc finem consequendum sic partes inuicē conuenerunt. Primo, † vt Rei in se susciperent, & sustentationem ministerii Actores illis promiserunt: daß sie ihnen wolten folgen lassen, allen Wein vnd Frücht / vnd auch den kleinen Zehenden / sampt fünffzigem neuwen Getreid / so viel dessen alles in jrer Statt / vnd derselben zugehörigen Marckung / jrem Orden gebühret vnd zusehet: allerdings nichts aufgenommen / dann allein den grossen vnd kleinen Zehenden / von jres Ordens eygenen Gütern / in gedachter Marckung gelegen Hinc primo patet, Reos cum Actore transigisse de omnibus decimis, ordine Teutonico in ipsorū ciuitate & pertinentiis confinibus siue Marckung (in hac enim significatione † vocabulum Marckung / acceptum esse à transigentibus, ex multis coniecturis & testium dictis conuincitur, vt infra dicitur) persolutis. Ordinem autem Teutonicum recepisse omnes census, tam in ciuitate, quam in Detwang / in confesso, & dictis testium comprobatur est. Ergo & Rei eandem quoque, iudem ex locis, absq; distinctione marcarum recipient, iuxta modo præfata verba generalia. Imprimis, & secundo, cum nihil in exceptione subsequenti de his in genere promissis decimis fuerit exceptum, nisi decimæ illæ quæ soluuntur à propriis ordinis bonis, in Marcha Rotenburgensi sitis: Nam cum † exceptio firmet regulam, in casibus non exceptis sequitur, quod Actor solus decimas fundorum propriorum referuando, proculdubio reliquas omnes Reis reliquerit & concesserit, eodem modo, quo ipse eas ante percepit. Exclusio enim † vnus, est inclusio alterius. Atque hoc, & tertio quidem, suadet mens & voluntas Reorum, quæ ex euidentissimis præsumptionib. facile elicitur. Et primo quidē ex causā finali Transactionis, † quā ministerii conseruationem fuisse, ex verbis d. contractus modo dixi, intentio contrahentis maxime conspicitur: cui aduersaretur, si aliam, quam hæc admitt-

admitteremus generalem interpretationē, adeo ut finem optatum, propter quem transegerunt, consequi, & ministerium alere non possent: quē admodū secundus, 10. & 12. testes Reorum ad 24. articulum probatoriam deponunt. Secundo, hanc fuisse Reorum intentionem, quod scilicet de omnibus decimis transigere voluerint, antiqua transactio arguit, Anno 1398. quæ ex eadem ratione & causa inter easdem fuit inita. Præsumitur enim † iisdem conditionibus & qualitatibus Rei hoc onus alimentandi ministerii in se denuo recepisse quibus antea Ordini per d. transactionem contulerunt. Non enim † præsumitur Novatio, nisi præbetur. Nec creditur quis in sui primis dispendium animum suum vel voluntatē mutasse, nisi de eo manifeste constet. *Soc. conf. 131. n. 4. vol. 1. Grat. de antiq. temp. p. 4. §. materia ista. n. 111.*

131 Tertio, quia † nemo præsumitur iactare suū: nec vero consentaneum est, Reos suam voluisse deteriorē, quam Actoris, conditionem efficere, & minori pretio onus redimere, quam antea Actori cesserant. Ordinata enim † charitas incipit à se.

132 Quarto, quia hoc ipsum iure † naturæ & æquitati conuenit, ut commodum sequatur eum, qui sentit onus. Cum ergo Rei curam vtriusque parochiæ, tam in ciuitate, quam in Derwang in se suscepserint, merito etiam fruuntur prouentibus ad harum prouisionem necessariis. Quinto, præsumptio pro † magistratu, quod potius prodesse bono publico, quam nocere voluerit. Sexto, quia iniquum, & contra bonam fidem, cum alterius iactura locupletari: quia potius præsumendū † pro eo, qui certat de damno vitando, ut Rei nostri, quā qui caprat lucrum, ut Actor. Septimo, quia hæc transactio † concernit alimenta Ecclesiarum, ergo potius extendenda.

Ex his præsumptionibus, coniecturis & argumentis satis superque de voluntate Reorum constare nobis arbitratur. Voluntas enim non † solū illa euidēs & expressa dicitur, quæ ipsis verbis declaratur, sed etiā, quæ per coniecturas colligitur, licet Imperator de leg. 1. & ibi optime *l. as. num. 4. facit l. locuples, in fin. de manum. testam. l. quidam testamento, de vulg. & pupill. c. 2. de cognat. spiri. Abb. in c. licet causam, in vlt. notab. de probat.* Id namque expressum dicitur,

138 non † solum, quod verbis exprimitur, sed & quod euidentissimis signis colligitur. *l. as. in d. l. licet, n. 10. post Bart. in litem quia. iuncta gl. ibid. de pactis.*

Quarto, accedunt testes, qui id ipsum lensisse Reos, iuramento testatum faciunt, & voluntatē ipsorum ad nauseam declarāt. Ponunt Rei in suo articulo probatorio 23. das sie allen Umständen nach den Buchstaben nostræ transactionis nicht anders verstanden/ vnuud noch nicht anders verstehen/ dann das ihnen der Zehend aller Gestalt vnd Massen als denselben der Orden/ von Zeit an des alten Vertrags de Anno 1398. iunne gehabt solt eingeantwort werden/ auch sonst den Vertrag/ zu der Statt mercklichen Nachtheil/ keines Wegs angenommen noch bewilligt. Hunc articulum verum dicit testis septimus, ut in prothocollo. Testis decimus eundem

articulum verum affirmat, ex rationibus, omnibus numeris absolutis: quia interfuit Senatui, als der Vertrag abgelesen. Testis duodecimus, annorum 70. Confal, eundem afferit verum, dann sie beyde im Raht geseffen. Et addit, halte auch darfür/ die Teurschmeistersche haben die Zeit den Vertrag auch anders nit verstanden. Quibus ex testium, omni exceptione maiorum, & ex optima concludendi scientiæ ratione, omni meliori modo, etiā aliis argumentis deficientibus, probatam esse mentem contrahentium existimat: quia etiam sacra, ad veri demonstrationem, duos testes sufficere statuunt, † & hæc quidem maxime. quoniam ab Actore de contraria voluntate non probatur.

Nec fidem horum testium minuit, † quod sint de vniuersitate: quia cum neq; principaliter, nec in consequentiam commodum ad singulos inde perueniat, cur non tales tolerentur? *Capoll. de seruit. rust. præd. c. 9.*

Quinto eundem Reorum animum satis declarat factum proprium subsequens: cum statim eodem anno Actorem decimis pactis interdixerint, ut deponit Actoris sextus testis ad 3. generale interrogatoriū: & testis 10. ad 4. generale interrog. Et de tempore, quo scilicet hoc factum sit, dicit testis primus Reorum ad 26. artic. Et illas etiā vigore transactionis ipsimet collegerint, ut attestatur ad d. 26. art. probatorial. Reorum testis 2. & 3. qui dicit: Er hab seyther der articulierten Zeit/ hoc est, de Anno 56. Reis selbst d. decimas gebē. Et testis 7. ibid. Et hoc ipsum conqueritur Actor in libello summario, in quo tamen, vitio scribæ, ut ex iam dictis, multisque Actoris testibus colligere licet, Anno 57. scriptum est. Hinc ergo Reorum mentē satis clarā esse quis non videt? Deliberata tenim certa que voluntas magis re ipsa probatur, quam verbis, *l. si tamen, §. si qui. de adilit. euid. l. as. in l. de quibus, n. 31. de l. & l. reprehendenda, n. 7. C. de condit. & demonstr.* Quoniam verba interdum contra mentē proferentis sunt: sed factum † securum ostendit effectum & mentem deliberatam. *Menoch. conf. 7. num. 16. per c. dilecti. la 2. vbi Dec. de appell. Wes. conf. 50. n. 17. quem vide.*

Quinimo, & quidem sexto, factum etiam aduersarii, non solum Reorum, sed & proprium suum animum cōfirmare videtur: dum eodem anno Commendator die Kelter gutwillig darzu gesehen/ ut probatur per testem tertium Actoris, ad 5. interrog. generale. Item testes 5. 6. 12. ibidem, vbi dicunt, das im ersten Jahr/ & sic Anno 56. solches geschehen sey. Idem etiam Reorum testes confirmant: testis primus ad 4. interrogat. 26. articuli, testes 9. 10. ibidem, 12. ibidem. Nec refert, quod d. testis primus in d. loco dicat, solches sey darumb geschehen/ dieweil man in den Zehenden nit hab sammeln lassen wöllen: quia non veritabile est, commendatorem pro maleficio retulisse beneficium: cum Reorum voluntas † luce meridiana clarius sit, eam potius, quam verba scripta Iudex in prononciando sequi debet.

Quamuis enim † nullum sit maius testimoniū meum

um mentis, quam qualitas verborum, *l. 1. neque professio, num. 6. C. de testam. l. voluntate, in fin. C. de fidei commissis*, tamen, vt alias, præsumptiones grauiiores derogant leuioribus, *l. Diuus, de in integ. restituit. Berous decis. 211. p. 2. per c. in nostra, de probat.* Sic etiam

145 coniectura ꝛ a voluntate contrahentium, & causa finali ipsa ducta debet præualere coniecturis, quæ tantum ex verbis ducuntur, *l. non aliter. vbi Dd. l. 3. Cod. de lib. præter. l. 1. in lege, non dubium, Codic. de*

146 *legib.* Nec voluntates contrahentium ꝛ ob subtilitates verborum impediri ac coarctari oportet, *l. 1. in fin. vi act. ab hered.* Sed id, quod deest ꝛ verbis,

147 ex coniectura & mente contrahentium, & causa finali suppletur, *l. 3. de alim. leg. l. 7. de ann. legatis.* Et hæc imprimis procedunt in terminis nostris, vbi non tantum ex coniecturis, argumentis & causa ipsa finali, sed etiam ex euidentissimis testium depositionibus, & facto deniq; proprio; cōtrahentium mens & voluntas; imprimis vero Reorum, certa & expedita est. Eam igitur, vt Lesbiam regulam, in iudicando sequendam omnino conclu-

148 dat. Nam in transactionibus ꝛ non tantum quod scriptum, sed etiam quod actū, debet inspicere, *argument. l. qui cum tutoribus, de transactio. sicuti in quolibet contractu stricti iuris. l. si stipulatus, de verbor. obligatio. l. 3. l. non omnis, si certum petatur.* Qui intelligitur bonæ fidei, quatenus est actum, & patet de intentione contrahentium, *Bald. in c. vnico, de plus peti. §. actionum. ibi l. 1. n. 4. & n. 37. de action. & Wessemb. cons. 15. n. 48.*

Septimo: Tandem etiam in hoc nostro cōtractu, menti potius, quam verbis inhærendum. Quædoquidem si alia, & ea quidem, quam Actor expetit, interpretatio admitteretur, actus à contrahentibus in fauorem Ecclesiæ celebratus, contrarium, in præiudicium eiusdem, operaretur effectum. Decima ꝛ enim ad conseruationem ministerii destinata, pro parte huic adimerentur, & ad prophanos vsus forsitan collocarentur: quod non solum iuri ciuili & Canonico (ad quæ tamen iura contrahentes in dubio censentur voluntatem suam confirmasse, *c. cum dilectus, de consuetud. l. ex facto, de vulgar. & pupill.*) repugnat: sed etiã plurimum aduersatur harum decimarū naturæ, institutis piis maiorum, & constitutioni denique ipsius pacificatæ religionis, disponentis, bas der Kirchen Ministerien von den Gefällen / zur Kirchen gewidmet / versehen vnd bestellet werden sollen. Quam tamen, tanquam normam, transigentes secutos fuisse, ipsa transactio & conuentio ostendit. Pro-

150 inde nec in contrahentium facultate fuit, ꝛ semel piis vsibus publica auctoritate destinatum, priuato suo contractu, ad alium finem deputare, & Ecclesiæ subtrahere, *§. sacra, Institut. de rerum diuisione.* Vnde talis conuentio super decimis, in præiudicium Ecclesiæ facta, non subsisteret. Quia regula est immota: quod omnis alienatio ꝛ rerum Ecclesiasticarum, monasteriorum, hospitalium & aliorum locorum piorum, quocunq; titulo donationis, venditionis, permutationis seu cessionis, &c. sit prohibita, *l. sanctimus, l. iubemus, authent.*

hoc ius porrectum, *C. de sacrosancta Eccles. tor. titul. in authent. de non alienand. aut permutand. & extra eod. titul.*

Quare in nostro casu ea declaratio potius in iudicando obseruanda, quæ ꝛ contractum confirmat, quam quæ cum infirmat, *l. quoties, de reb. dub. l. si prætor, de iudi.* Ne transactio in voluntate & facultate ꝛ partium deficiat: quæ tamen in quolibet contractu perficiendo omnino requiritur, *Lancelot. in repet. l. 1. §. si quis ita. numero quinto, de verborum oblig. post Bald. in l. 2. col. 2. C. commun. de legat. adeo, vt*

quando ꝛ voluntas à potestate, & potestas à voluntate discordet, nil valet, quod agitur, *l. si genero. ibi Bald. de iure dot.*

Postremo, si præpostero iudicio, relicta mente, verbis nudis adhæreamus, enormissime, vt dictum, Reilæderentur: dum non solum summam in conseruatione ministerii (culpa tamen Commendatoris deserti) impensam amiserunt, sed nec etiam nunc tantum habere possunt, quantum ad alimenta necessaria sufficiat, vt per testes ipsorum, secundum, *10. 12. ad 24. & 27. articulos, & decimum tellem ad vigesimum quintum articulum probatur.* Contra vero Actores ab omnino-
nere immunes, cum dāno ꝛ Reorum locupletarentur: quod non solum iniquum; sed etiam bonæ fidei contrarium, & doli non minimam suspicionem præberet. Ex enormissima enim ꝛ
hione de dolo suspicari, textus sunt in *l. omnes. §. Diuus, que in fraud. cred. l. creditor. §. Lucius, mand. l. 1. in l. si quis cum aliter, n. 5. de verb. oblig.* Ne igitur de Actore, Imperii Principe, sinistra aliqua doli subesse possit suspicio; prædicto modo intelligenda erit.

Explorata voluntate Reorum, de Actoris ipsius animo perscrutandum nobis erit. Actor prætendit, se de decimis in ciuitate Rothenburgensi, & Marca eius sitis, saltem cum Reo eis egisse, & ipsis pro alimentis ministrorum cessisse: sed reliquas decimas, *zu Detwang / auff dem Land / suo ordine referuasse.* Idque manifeste præ se ferre clausulam d. contractus subsequenter, *Sonsten aber allen Behenden auff dem Land gen Detwang gehöria / wie bis her / also auch fürbas hui / vnserm Orden vnd Haus werden vñnd bleiben.* Hæc verba, licet prima fronte & per se clara & dilucida sint: scrupulo tamen carere vix videntur: cum ex modo relatis appareat, Reos aliter, aliter Actorem accepisse, vt sic quoad contrahentium intellectū, satis sint ambigua: adeo vt si, prout scripta sunt, simpliciter intelligerentur, Transactio ꝛ propter manifestū Reorum
dissentium necessario corrueret, mutuo enim consensu contrahitur, *l. Labeo de verb. signif. nec ad incogitata porrigitur. Dd. in l. si de certa, C. de transact.* Imo qui transigit ꝛ super incogitatis & occultis,
non tam transigit, quam decipitur, *Wess. cons. 42. num. 46.* Deficiente ergo ꝛ vnus partis consensu,
transactio ipsa est nulla.

Præterea hoc sumpto intellectu, etiam ex impotentia contrahentium hæc transactio consistere non possit: in eorum namque facultate non

152
153
154
155
156
157
158
159

Postremo, si præpostero iudicio, relicta mente, verbis nudis adhæreamus, enormissime, vt dictum, Reilæderentur: dum non solum summam in conseruatione ministerii (culpa tamen Commendatoris deserti) impensam amiserunt, sed nec etiam nunc tantum habere possunt, quantum ad alimenta necessaria sufficiat, vt per testes ipsorum, secundum, 10. 12. ad 24. & 27. articulos, & decimum tellem ad vigesimum quintum articulum probatur. Contra vero Actores ab omnino-
nere immunes, cum dāno ꝛ Reorum locupletarentur: quod non solum iniquum; sed etiam bonæ fidei contrarium, & doli non minimam suspicionem præberet. Ex enormissima enim ꝛ
hione de dolo suspicari, textus sunt in *l. omnes. §. Diuus, que in fraud. cred. l. creditor. §. Lucius, mand. l. 1. in l. si quis cum aliter, n. 5. de verb. oblig.* Ne igitur de Actore, Imperii Principe, sinistra aliqua doli subesse possit suspicio; prædicto modo intelligenda erit.

Explorata voluntate Reorum, de Actoris ipsius animo perscrutandum nobis erit. Actor prætendit, se de decimis in ciuitate Rothenburgensi, & Marca eius sitis, saltem cum Reo eis egisse, & ipsis pro alimentis ministrorum cessisse: sed reliquas decimas, *zu Detwang / auff dem Land / suo ordine referuasse.* Idque manifeste præ se ferre clausulam d. contractus subsequenter, *Sonsten aber allen Behenden auff dem Land gen Detwang gehöria / wie bis her / also auch fürbas hui / vnserm Orden vnd Haus werden vñnd bleiben.* Hæc verba, licet prima fronte & per se clara & dilucida sint: scrupulo tamen carere vix videntur: cum ex modo relatis appareat, Reos aliter, aliter Actorem accepisse, vt sic quoad contrahentium intellectū, satis sint ambigua: adeo vt si, prout scripta sunt, simpliciter intelligerentur, Transactio ꝛ propter manifestū Reorum
dissentium necessario corrueret, mutuo enim consensu contrahitur, *l. Labeo de verb. signif. nec ad incogitata porrigitur. Dd. in l. si de certa, C. de transact.* Imo qui transigit ꝛ super incogitatis & occultis,
non tam transigit, quam decipitur, *Wess. cons. 42. num. 46.* Deficiente ergo ꝛ vnus partis consensu,
transactio ipsa est nulla.

Præterea hoc sumpto intellectu, etiam ex impotentia contrahentium hæc transactio consistere non possit: in eorum namque facultate non

fuit positum, res ad Ecclesie commodum collatas, alio vertere: ne igitur partes actum nullum & frustratorium egisse dicantur, & omnis quoque absit mali suspicio, vltimam hanc clausulam secundum primam regulandam, moderandam & declarandam esse duco: vt scilicet comprehendat saltem decimas, von des Ordens Gütern auff dem Land zu Detwang / oder in Rorenburger Marckung (hæc enim à partibus contrahentibus promiscue usurpata esse, ex plerisque testium dictis, qui de nulla marca, nisi quoad pasqua, aliquid sciunt, colligit) gelegen.

160 Verba enim sequentia ex præcedentibus declaranda, maxime si obscura sint, vt per Dn. Referentem traditum est, & facit l. quoties. famil. hercis. l. si seruus plurium. §. fin. de leg. i. ibi Iason. obscura autem esse, propter diuersum transigentium intellectum, modo dictum. Proinde clausula generalis,

161 quæ est hæc, Aller anderer Zehend auff dem Land /

162 refertur ad specificata tantum, hoc est, Zu des Ordens eygenen Gütern daselbsten gelegen / d. l. si de certa. C. de transact. l. si ex pleribus. C. de solut. Bart. in l. qui Roma. §. duo fratres. num. 11. 12. de verb. obl. Idque etiam suadet series orationis: nã si Actor in postrema clausula diuersum quid à priore recipere & reseruare voluisset, in prima clausula non ita generaliter renunciauisset, per verba, † Allerdings nichts aufgenommen: vel saltem in continenti subieciisset hæc postremam clausulam, post primam reseruationem, & sic post verba, den grossen vnd kleinen Zehenden von vnser Ordens eygenen Gütern / addidisset hæc verba: Vnd den Zehenden auff dem Land zu Detwang. Quod si factum esset, diuersas decimas tunc sibi reseruasse dicerem. Sed quoniã hoc primæ clausulæ contextus non continet, verum interponitur alia clausula, Vom Viehe / & tandẽ subieciitur hæc clausula, in qua primo saltem repetuntur priora, nihilque præter tempus, quo hæc tractatio habitura sit effectum, adiicitur: Eam potius prioris repetitionem, quam nouam dispositionem & reseruationem statuo: cum alias plerumque

163 ea, quæ † in anteriore parte contractus posita sunt, intelligantur repetita in posterioribus, per not. in

164 l. si quis. in princ. de legat. 3. & clausula † in fine posita regulariter refertur ad præcedentia, l. talis scriptura. §. fin. ibi Dd. de legat. 1. præsertim cum hoc commode fieri, vt in nostris terminis, possit glossa vers. eorum scientia, l. 1. de iurid. omni. iudic. Bart. in l. prator. la. 2. de iud. Fel. in c. causam. col. 4. de rescript. Et eiusmodi declaratio conformis sit causæ finali contrahentium, ex qua, vt dictum, intentionem & mentem eorum colligere licet. Crau. conf. 245. num. 2. per l. cū mulier. solut. matr. l. scire oportet. §. oportet, de excus. tut.

165 Mens enim † contrahentium, & ratio contractus ipsorum, pro vno eodemque habetur. Dyn. c. fin. de reg. iur. Bald. consil. 200. incip. in causa ista, num. 3. lib. 3.

166 Ideoque voluntas † ipsorum magis colligitur ex ratione contractus, quam ex verbis. Bald. consil. 121. numero 4. vers. sed hic est aduertendum. lib. 3. Et potissimum ex causa conuentionis, l. fin. de hered. institut. l. adigere, §. quamuis, de iure patron. Vnde sufficit,

dispositionem † effectum ipso suppleri, licet verba lædi videantur, Grauetta consilio 59. numero quinto. Oldrad. consil. 257. num. 5. Etiam in iis quæ sunt stricte iuris. Alciat. & Dd. in rubr. de transact. & l. si de certa, cod.

Accedit pro corroboranda hac declaratione, quod d. clausula vix saluari possit à fraude & simulatione: videretur enim aliud per saluationem vnius partis scriptum, quam actum, quo casu plus valere quod agitur, quam quod simulatur, l. 1. C. plus valere. Quinimo qui in transigendo aliquid abscondit, † cum id faciat sui lucri, & decipiendi aduerfarii causa, non potest doli suspicione carere, l. 1. & tot. tit. de dolo malo, l. 2. 3. C. eod. Wes. consil. 42. numero 49. Dolus enim † est occultare, quod quis celare non debuit, c. de catero, de re iud. Non enim celare debet, qui cum alio contrahit, id, quod interest scire contrahentis, & quo cognito, non ita contracturus esset, l. ea qua in fin. de contrahend. empt. l. 1. §. fin. de action. empt. Hoc enim contra bonam fidem, &c.

166 Vltimo, data hac interpretatione, maxima sequeretur inæqualitas inter contrahentes, & potiore loco poneretur conditio Actoris, quam Reorum: cum tamen † in dubio præsumatur de æqualitate inter contrahentes actum, Alciat. de præsumpt. præf. 23. reg. 1. num. 6. per l. dedit, de collat. bonor. Est enim facienda interpretatio, † vt æqualitas seruetur. Dec. consil. 80. num. 4. Wes. consil. 51. Cum ergo minor inæqualitas sequatur † ex interpretatione à mente contrahentium, quam ex verbis desumpta, merito intentio contrahentium verbis præponderare debet. Nec hic locum habet, quod dicitur: Fatuitas & incogitantia illius, † alteri ius quaeritum auferre non debet. Dd. in l. sub prætextu specierum, l. si de certa, l. age. de transact. Quia hæc ipsam excludit, quod in confesso sit, deliberato animo hæc transactionem initam esse, & consensu vtriusque partis perfectam. Quod etiam ipsorum Reorum declarationem confirmat, ipsos videlicet aliter Transactionem non intellexisse, quam secundum verba primæ clausulæ. Si igitur Actor aliud voluisset, † apertius dicere, & suam mentem declarare debuisset: quod cum non fecerit, sibi impuret, l. veteribus, C. de pact. Quamobrem hic succedat Regula: quod Transactione † non sit trahenda ad ea, quæ pars altera non cogitauit, & quorum si fuisset admonita, non ita contraxisset. Nam transactio consensum † requirit, l. de fideicommissis, C. de transactio. Qui non est in errante, l. si per errorem, de iurisdiction. omn. iud. Bart. in l. eleganter, num. 6. & 7. de dolo malo. Wesembec. consil. 52. num. 75. Hæc autem non fuisse à transigentibus tractata & admonita, multo minus inter partes conclusa, patet ex missiua, ab ipso Actore, sol. Actorum 181. producta: cui in eo pucto non contradixit Actor. Cū ergo † pro se pro ducat, contra se admittat Actor. Ex his itaque; concludo, actionem esse elisam, eamque Actori, cum propria culpa ac voluntate, atque sic iusta ex causa possessione sua ceciderit, non cõpetuisse, & per consequens Reos absoluedos: Compensatis expensis.

Aliud votum N.

Actum meo iudicio, non remedio possessorio, 179
 sed petitorio, propter sequentes causas. Primo, quia in probatorialibus articulis Actor tantum deducit ius & titulum, per quem ordo Teutonius decimas in *Detwang* acquisiuit, & ad se pertinere contendit, quod in petitorio fieri solet. Secundo, 180
 etiam petitio libelli optime petitorio convenit, cum in eo duo potissimum postulentur, videlicet, declaratio domini, & restitutio: quorum prius in possessorio à petitione abesse debet, etià cum dominium colorandæ causa possessionis deducitur. Possessorium enim 181
 et iudicium est, quando concluditur nuda possessio: Petitorium vero, quando non nuda possessio concluditur, *Cesar Contar. d. plene in l. vnica, C. si de moment. poss. numero 26.* 182
 q. 13. Tertio, et ipsi litigatores utrinque cardinem totius controversiæ ex transactionis vi & intellectu metiuntur, per quã de possessione nihil, sed tantum de dominio dispositum est: nec per transactionem, sed per rei apprehensionem possessio acquiri solet. Quarto, et Rei restitutionem in integrum petunt, quod tantum respectu petitoris locum habere potest. In possessione læsi non sunt cum ante 184
 Transactionem nullam habuerunt. Quinto, et si possessorium dederimus, necesse est, eos narrata libelli, quoad omisum possessionis requisitum, vel ex actis reliquis, vel ex tacito iuris præsupposito (quale est: deiectus est Actor: ergo possedit) supplere, quod tamen iura in narratis non admittunt: quamvis in petitione, propter clausulam salutarem, non sit infrequens. Dicta enim clausula quamlibet actionem infert, *Gabr. lib. 6. tit. de clausula, concl. per tot. n. 16. Menoch. de arbitr. lib. 1. quest. 72. num. 15.* Coniuncto, verisimilius videri, petitorium intentari, & quidem Actionem confessoriã, eamque ad receptionem decimarum competere tradit: *Canonist. in c. tua, & c. prohibuimus, extra. de decimis, Schneidvv. in §. aque, num. 10. Institut. de action. Quod si tamen in possessorio recuperandæ Domini perstitit, non refragabor. E. quoad illud, Rei promptis & expeditis rationibus condemnantur: aperte enim Actoris possessio, tempore deiectionis, in confessio est: aperte Reorum deiectio probata.*

Quæ à Reis exceptiones adducuntur, contra d. remedium possessorium, nil momenti habent. Prima exceptio est, rei (puta decimarum) ex transactione debitæ. Verum cum quis re sibi debitam occupat, tantum abest, ut ius excipiendi ex eo facto nanciscatur, ut etiam certa pœna ius crediti amittatur, *l. extat, quod metus caus. l. creditores, Codic. si per vim vel alio modo.* Hæc exceptio domini, exceptio dici non potest.

Considerandum est ius, quod Rei tempore occupationis habuerunt. Et quamvis transactio, cui innituntur, tunc temporis iam fuerit iniãta & perfecta, tamen per eam dominium non fuit in ipsos 185
 translatum. Transactiones enim, et sicuti in uniuersum quamlibet pacta, contractus & obligationes, tantum sunt vincula personarum, easque ad

dandum vel faciendum astringunt, res ipsas, super quibus interponuntur, non afficiunt: & ideo neque per se, et sua natura, dominium transferre possunt. Quin ad eam rem actus naturalis, videlicet traditio requiritur, *l. traditionibus. Roman. singul. 306.* Et cum in incorporalibus, et patientia 187
 sit pro traditione, dici non potest quod patiente Actore, Rei decimas colligere inceperint, sed verius proprio facto Actores deiecerint. Patientia itaque et hac cessante, cessat etiam translatio domini, tanquam illius effectus. 188

Secunda exceptio est, quod Commendator Reis statum torcular concesserit: unde colligitur, vel quod mox ab initio quietam possessionem Rei sunt adepti: vel si vis adhibita dicatur, eã per subsequentem spontaneam torcularis concessionem postmodum purgatam. Eodem modo, quo et illud, quod metu gestum est, et per spontaneum 189
 actum subsequentem ita confirmatur, ut amplius retractari non possit, *l. 2. C. de his que vi metusve causa.*

Sed responderi potest: Ex dictis testium liquido constat, quod Rei, et invito Actore, possessionem sunt consecuti. Deinde et illud constat, Commendatorẽ iure familiaritatis et ex ciuitate, torcular illis concessisse, ex quo possessio non quaeritur: nec in petitorio vel possessorio præiudicium generatur, *Molin. ad consuetud. Paris. tit. 1. §. 1. gloss. 4. verb. metre an sane. num. 11.* Tertio: etiam si maxime Commendator per d. actum in Reos, possessionẽ quietam transferre voluisset, tamen mandato ab Actore videlicet Magistro, cuius Procurator fuit, destitutus, id non potuit: sine enim mandato domini et non recte alienat, nec ius domino competens vtiliter remittit, *l. nam et nocere, de pact. l. preses prouincia, C. de transaction. l. pactum, C. de pact.* Quarto, demus, Commendatorem ex mandato Actoris, per d. concessioem, in quietam Reorum possessionem consentire, ac primam violentiam tali actu purgare voluisse: adhuc tamen, nec ipse, nec Actor ex tali causa à possessorio recuperandæ excludetur. Non enim eodem modo, et quo vis compulsiua, ita etiam expulsiua, per sequentem actum purgari potest: cuius ratio est, quod vis compulsiua ab initio habet consensum: voluntas enim et co- 193
 acta, dicitur voluntas, *l. si mulier, §. si metu, l. 2. quod met. caus.* Et voluntas habet et in superficie, volitionem, in medulla, nolitionem, *Francisc. Mantica. ex las. de comest. vlt. volunt. lib. 1. tit. 2. num. 11.* Aliam rationem ponit Bald. in c. sollicitate, num. 2. de restit. spoliat. Nec quisquam replicet, possessionem ex post facto d. concessioem translata: Respondetur, in contractibus, et per quos vel dominium, vel possessio, vel obligatio acquiritur, initium, non subsequens complementum consideratur. Deinde tum temporis, cum torcular Commendator concessit, iam possessionem Rei inuaserant, et ideo Actor id, et quod non tenuit, transferre non potuit: ex hac causa nec renunciatio domini superueniens, possessorio remedio impedimento est; cum talis renunciatio et possessionem abdicatẽ 197

non potuit, quæ apud spoliatum non fuit. *Menoch. remed. 1. recuperand. q. 23. n. 263.*

198 Tertia exceptio est enormissimæ & læsionis, quæ ex re ipsa contingit, & dolo, ex proposito comparatur, *l. 2. de except. doli.* Verum hæc exceptio & possessorio opponi non potest, sed tantum petitorio, de quo paulo post. Concludo, quia in possessorio, actio probata, nec elisa, Reos recte condemnandos.

200 In petitorio hæc principalis quæstio & est, Ad quem ius percipiendi decimas pertineat? De Reo, supra ostensum est. Facto Actoris, qui dominus tempore transactionis fuit, ius tale per actum naturalem in Reos non translaturum: sed nec id contingit, per actum similem à lege inductum, qui in defectum veræ traditionis omnino requiritur, ut dominium transferatur. *Alciat. in d. l. traditionibus, n. 51. C. de pact.* Ipsi quoque Rei suo facto per occupationem, inuito Actore, dominium non sunt consecuti: nec diuturnitate possessionis, multis notariis impedimentis obstantibus, præscribere poterunt: unde efficitur, Reos dominos non esse, sed dominium apud Actorem permanuisse. Hæc velut iuris fundamenta cum sequemur, etiam in petitorio res est expedita.

Verum præter hæc etiam alia argumentorum adminicula à Dominis Referentibus adducta sunt: quæ meo iudicio locum tum haberent, si Rei contra Actores personali actione, ad consequendum id, quod vel ex primo contractu, de Anno 1398. vel ex pragmatica sanctione, de Anno 55. vel ex sequente transactione, de Anno 56. ipsis deberetur, experirentur: nunc cum sibi ius ipsimet dixerint, & spretis iuris remediis, quasi possessionem percipiendi decimas de facto occuparent, vix est, ut in petitorio vel in possessorio, per objectionem dictorum iurium, contra Actorem se defendere possint. Sed faciamus id fieri posse, idque exequiamur. Rei per d. contractum de & Anno 1398. ius decimarum in Actores primo transfulerunt, sub hoc modo, quod ministeria Ecclesiarum & Scholarum vicissim constituerent, eo pacto, quo in illo contractu exprimitur. Hic modus, quia in curia Magistrorum Teutonicorum defecit, eo ipso, ex natura contractus modificati, ius decimarum ad Rotenburgenses pleno iure rediit.

202 In omnibus enim & dispositionibus, sub conditione vel modo initis, deficiente modo vel conditione, deficit dispositio, *l. 1. C. de his que sub modo.* Modus enim & pars ipsius dispositionis, illiusque quasi causa finalis est, qua cessante, merito cessat dispositio: *Wesemb. in tit. de cond. & demonstr. n. 9.* Sed huic contractui, per posteriorem Transactionem de anno 56. est derogatum, ut consideratio illius haberi non possit *l. pacta nouissima. C. de pact.* Eodem modo ius, quod competiit Reis ex d. Recessu de anno 55. similiter per d. Transactionem est sublatum.

204 Prouisio enim & hominis fecit cessare prouisionem legis. Quo loco notandum, quod nostris litigatoribus per d. Imperii Recessum, & facultas super sustentatione ministerii ecclesiastici trans-

gendi, expresse fuit permessa, text. in §. Als auch d. Ständen. cum §. seq. Atque hac publica sanctione, iuri communi, de prohibita alienatione rerum Ecclesiasticarum, Item, de non transigendo, super alimētis futuris: liquido, quoad nostrum casum est derogatum, ut in argumentum trahi amplius non possit: Remoto itaque primo contractu, & dicto Imperii Recessu, relinquitur, omne fundamentum iuris, quod vtrique parti in decimis zu Detwang. competit, recte ab ipsis in transactione collocati, ac tantum collocari potuisse. Proinde ex tenore Transactionis videndum, ad quem decimæ in Detwang spectare debeant. Ad cuius rei diiudicationem hæc regulæ in conspectu erunt. In contractibus, & cum verba clara sunt, illis omnino est inhærendum, nec contra propriam eorum significationem interpretatio admitenda *l. continuus. §. cum ita de verb. obligat.* Certitudo enim & verborum declarat, certitudinem intellectus *Bald. consilio 452. num. 2. volum. 3.* Et præsumitur & talis animus, qualiter verba demonstrant *l. Labeo. §. idem Tubero. de suppellect. leg.* Nec & animus intelligitur sentire, quod verba non sonant, cum virtus le ad illud non porrigat. *Grauet. consil. 294. num. 7.* vbi igitur verba clara sunt, & sensus manifestus, & interpretatio nulla tantum valere potest, ut melior sensu verborum existat. *Cephal. consilio 138. num. 3. lib. 1.* Quia omnis argumentatio, in casu claro, est reicienda, *Grauet. d. consilio 294. num. 6.* 7. *Bald. & imbecillitati intellectus adscribit, à claris verbis ad coniecturas, tanquam à certis ad incerta recurrere. Baldus in d. l. continuus. de verb. obligat.* Secundo quod si verba dubia & vel ambigua sunt, contra proferentem interpretatio facienda est, quia apertius ea proferre potuit *l. veteribus. l. Labeo. de contrah. empr.* Hæc ad rem.

Ex verbis transactionis & clarissime patet, controuersas decimas ad Actores, non ad Reos in totum pertinere: Primum, probatur hoc manifeste particula aduersatiua: & Sonsten aber/ quæ sua natura diuersum à priore infert. Vnde, cum clausula præcedens Reis attribuat den Zehenden zu Rotenburg in der Stadt vñnd der selben Markung: necesse est, quod clausula sequens, den Zehenden zu Detwang, illis non attribuat, sed Actori referret. Deinde, nisi hanc sententiam posuerimus, & clausula Sonsten aber/ superuacanea erit, & ociosa: quod de tota clausula præsertim dispositiua, affirmare absolum est: Cum in contractibus & vnum quodque verbum cum effectu & virtute operandi positum intelligatur, *l. 1. quod quisque iur. cap. si Papa. de priuileg. in 6. Felin. in c. fin. numero 56. de rescript.* Tertio, quandoquidem Actor primam Transactionis delineationem Reis transmisiit, quam & illi in Senatu, adhibito longo tractatu, suo arbitratu interpolauerunt & mutauerunt, nec tamen d. clausulam & Sonsten aber/ expunxerunt: merito ex illa etiam secundum impropium illius sensum obligantur, per regulam dict. *l. veteribus. & dict. l. Labeo.* Quarto: Sed nec decimæ zu Detwang, in incertæ esse possunt, cum certi sint agri, vineæ & pascua,

quæ ad pagum illum pertinent: quod omnes testes fatentur. Et addunt nonnulli, quod maior pars der Weingärten zu Detwang / den Bürgern zu Rotenburg zugehöre. Nec hic laborandum erit, an Rotenburgenses marcã habeant, vel non: satis enim est, q̄ habeant agros, vineas & pascua, vnde decimæ percipiuntur, & in casu decimarum, si marcæ mentio fiat, accipi tantum potest, pro ipsa fundorum vniuersitate, leorsim & per se, non etiam cum iurisdictione considerata. Decimæ enim ¶ dominis locorum non debentur, sed parochiis quæ iurisdictione carent: Nec decimæ ¶ iure iurisdictionis, sed ad instar quorumlibet fructuum, quorum decimam partem consueiunt, iure soli percipiuntur: textus in *l. qui scit. in princip. de fruct.* Hinc accommodate ad casum præsentem à plerisque testibus marcã definitur esse, videlicet à teste Actoris primo, ad interrog. 1. art. 3. *So weit sich ihre Felder ziehen. & 4. testis ibidem dicit, daß ein Markung sey / so weit Acker / Wiesen / re. & nonus ad 3. articul. Detwang hab ein Markung / so weit ihr gemein Rechte gehe.* Quod reliqui in specie magis expriment, *so weit ihr Hut vnd Weid gehe.* Atque hoc ius pascendi pari modo, quo & decimæ, vniuersitati agrorum certo loco definitæ inhæret: à marca ¶ itaq; iurisdictionali, vitiosa est Reorum collectio. Quin econtra verba præcedentis clausulæ, ¶ nempe, *in der Statt Markung* accipienda sunt eo sensu, qui modò ostensus, videlicet pro ipsis agris, vineis, pascuis, *in die Statt gehörig* / sine iurisdictionis qualitate: hic enim sensus ex sequentibus verbis (gen Detwang) rectè inferitur, & subiectæ materiæ conuenit. Et si quis hunc sensum improprium dixerit: tamen tollerari debet, cum alioqui verba illa, de iurisdictionali Rotenburgensium marca, in fundis Detvvangensibus, qui eidem includuntur, propter manifestam exemptionem verificari non possint. Verba autem ¶ improprie omnino intelligenda sunt, cum in proprio sensu actus subsistere non potest, *Francis. Mantie. de coniectur. vlt. vol. lib. 3. tit. 5. n. 5. & tit. seq. per tot.* Quintò: certitudo decimarum ¶ zu Detwang etiam ex eo probatur, quod proprio nomine ab aliis præsertim Rotenburgensium Decimis distinguuntur: Testis enim 6. 9. 10. 14. actoris ad 4. interrog. 3. artic. Item 7. ad vlt. interrog. 3. art. Item, 12. ad 2. artic. & 17. testis ad interrogatorium generale, nominant decimas illas *den Hahschenden.* Econtra 23. Actoris testis ad quartum generale interrogatorium nominat *den Zehenden zu Rotenburg / den Statt Zehenden.* Sextò: tam ante initam Transactionem, quam post eam, decimæ Rotenburgensium & Detvvangensium fuerunt ipsa perceptione distinctæ. Nam 23. testis Actoris ad 4. generale interrogatorium dicit: *Daß sein Vatter hab zum vierten mal den Statt Zehend von einem Commenthur des Geschlechts ein Jochinger / bestanden.* Hoc ante transactionem fieri tantum potuit, cum post eam Rotenburgenses illas perceperint, & quod commendator post transactionem den

thal Zehend / pro decem modiis sæpius locarit, passim testes inculcant. Septimò: ipsi Rei proprio facto certitudinem harum decimarum comprobant. Cum enim Actori *den Frucht Zehend zu Detwang* reliquerint, & quoad decimas illas, de finibus & marca Detvvangensium planè non discrepent, eosdem fines, quoad vineas, inconuenienter in dubium vocant. Octauò: Primus contractus de anno 1398. distinguit decimas Rotenburgensium, à decimis *der armen Leut auff dem Land* dum distinctè de singulis promittitur, quod decimas soluere debeat: quod fieri non posset, nisi peculiare decimas haberent: Quod ideo ¶ olim fuit, hodie durare præsumitur. Ex quibus omnibus, atq; aliis à Domino Referente productis, concludo quodcumq; iuris remedium, siue possessorium siue petitorium, siue personale, Actoris assignabimus, intentio illius ad condemnationem Reorum, satis virium habeat.

Non obstat primò, quod de marca à Reis oppositum est: Respondetur enim, vt *suprà.* Deinde nec exceptio enormissimæ læsionis obstat, cum non sit probata. Est enim ¶ enormissima læsio, ex multo: ¶ (quos sequitur *Gail. lib. 2. obseru. 77. num. 8.*) sententia si quis vltra dimidium læsus sit: alii existimant, ¶ si quis in sexta parte læsus sit: *Far. caut. 8. num. 2.* Plerique hoc iudicis arbitrio relinquunt, ¶ cum hoc à lege non sit determinatum, *Bald. in l. cum antea. Codic. de arbitr. Mysing. obseru. 6. cent. 5.* Ad læsionem autem probandam omninò requiritur, certam qualitatem exprimi, vt inde consueti possit, an enormis sit, vel enormissima: & cum nullus testium, in quanta parte læsio facta sit, deposuerit, læsionem etiam probare non potuerunt. Tertio, non obstant, quæ de eorum mente & voluntate fusè disseruit correferens: Ea enim ¶ locum habere possunt in his, quæ ab vnius voluntate dependent. In contractibus, ¶ qui synallagma & mutuâ obligationem continent, vnius consensus rei substantiam non constituit, sed necesse est duos pluresvè, in idem consentire. Idque ¶ si ex verbis & tractatu negotii potest, seruari debet, nisi omnes, non etiam vnus, aliter sensisse ostendatur.

Vltimò: Etiam non mouet intellectus clausulæ (*Sonsten aber*) à domino correferente allatæ: repugnat enim verbis & sententiæ, atque ad eo contextui transactionis: quin alienus etiam est à mente vtriusque litigatoris, nec video, quomodo contra ipsorum intentionem ex hoc intellectu sententiam feremus. Ipsa quoque ¶ verba, *Sonsten aber* cum diuersum à præcedente inferant, impossibile est, verba sequentia ex præcedentibus, tanquam ex simili, intelligi posse. Planè etiam ¶ decima pars domino non rectè assignatur, in eo quod illius totum est: Et sicut res sua ¶ Domino seruire non potest: ita in rebus propriis, omnis decimarum vlli constitui non potest. Hinc efficitur, cum in prima transactionis clausula libertas contra decimas disertè Actori sit concessa, in secunda clausula inde ad onus, siue debitum

decimarum concludi non posse: Taceo, quod nec ex actis apparet, in districtu Detvvangensi Actorem non habere vineas.

An grauamina ad probandum admittenda? In actione confessoria, quam ipse N. constituit, nihil releuare possunt: Ergo non admittenda. Ocularem quoque inspectione n. denegarem: quia terminos alios non reponunt Rei, quos probare possunt, vt e. iam adm. llio omnino futura si inutilis.

Quid pronuncian- dum? mea sententia Rei condemnari deberent ex actione confessoria, & simul super dominio decimarum pronuncian- di, videlicet, daß der Zehend zu Detwang / Actori iustendi- g: post ex sententia priorum iudicum subiici- endum, daß ihnen nicht gezimpt oder gebürt / re. pro- ut in ea. Verum cum Actor per omissionem de- clarationis domini, se grauatam non conque- rat, & sententia in reliquis partibus confessoria congruat, confirmabit illam cum Domino Re- ferente simpliciter.

Quoad fructus, retractari iure debebat, cum tam in petitorio quã possessorio, omnes fructus percepti secundum qualitatem nostri contra- ctus restituendi sint. Verum cum Actor in litis contestatione priorem sententiam confirmari petierit, insisto ei petitioni: nec quicquam mor- tor, quod eam post, quoad fructus, mutauit. Ne- que enim post litis contestationem Actor peti- tionem, in præiudicium Rei, qui eam acceptauit, mutare potest: *Cæpoll. cautela 6. num. 2.* Expensas compensabo.

Votum aliud.

D. N. Cum Domini hanc causam satis tra- ctarint, meam sententiam solummodo pauca aperiam.

Ad genus itaque actionis quod attinet: Peti- torium, & quidem Actionem confessoriam, cum Dn. N. iisdem, quibus ille adductus rationibus, Actorem intentasse, malo constituere.

Decisionem autem cause ex Transactione Anno 1556. inter has partes celebrata, petendam, & ipse persuasum habeo: Cuius quidem ea sunt verba: Dargegen sollen wir Meister Teutschordens / ihnen (denen von Rotenburg) folgen lassen / allen Wein vñ Fruchtzehenden / so viel dessen alles in ihrer Statt / vñnd derselbigen zugehörigen Mærkung / vnserm Orden gebürt / re. Quæ sanè satis perspicua, & contrahentes de iis tantum decimis, quæ in vrbe Rotenburgensi, eius que sinibus & districtu colliguntur, agere voluisse, cumulatè videntur 237 posse demonstrare: quippè cum ex vnus post inclusionem fiat exclusio alterius Adhibita præsertim in considerationem prædictæ clausulæ geminatione, & exiguo repetito interuallo in- clinatione, ibi Auch Weinzehend in der Statt Roten- burg vñnd derselben Mærkung: Quæ profecto su- 238 peruacanea, ociosave minime habenda, sed ma- turam partium deliberationem, & disertam, præ- cisamque earum voluntatem arguere, censenda, *si quis natus. 2. q. 3. l. Balista. ad Trebellian. Tirag.*

late in l. si vnquam. versic. reuertantur. C. de reuoc. donat. n. 39. Nihilominus, quo omnis disputandi ansa præcideretur, & nullus in posterum cauillationis locus relinqueretur, postmodum exceptiue subii- citur: Sonst aber alle andere / re. (qui post omnia di- cit, nihil excludit) Auff dem Land / gen Detwang gehörig / wie bishero / also auch fürbafsin (quo haud dubiè etiam controuersa Weinzehend / quæ in hunc vsque diem ordini competierant, compre- henduntur) vnserm Orden / vñnd desselben Haus werden vñnd bleiben. Qua seruata, id quod præce- dentibus iam satis inerat & includebatur (de- cimas nimirum Detvvangenses ordini ab Actore reseruatas, & à Reis relictas) anxioribus tamen scrupulum potuisset aliquem iniicere, & dispu- tandi occasionem præbere, expresse veniet. Et quid ad hoc egemus testibus, ac trita regula, qua post casum post decimum amplius non laborandum, 240 nec rem in dubium vltro vocandum, docetur. l. Labeo. de Carbon. Edict. l. Ancille. ibi Bald. post glos. de furt. securè non acquiescimus? argumenta autè, quæ ad horum euersionem ingeniosè conqui- runtur, præterquam quod Reis, qui aduersus ea, quæ dilucide fuerant conuenta, iisdem pertrahan- tur, sint indigna, arg. c. per tuas. de præbend. & l. genera- liter. de non num. pecun. In statu coniecturali plura- que versatur, quæ, vt in vltimis post voluntatibus, 241 in quibus iudicem scripto non tam religioso ad- dictum, quæ fuerit defuncti sententia, non ali- ter; quam venatori leporem (vt Bald. dicit) quam sagacissimè conuenit indagare. l. in conditionibus. de cond. & demonstr. sunt vsi: aulissima atque recepta, l. in testamentis. vbi Dec. Cagnol. & alii. de R. I. Sic in contractibus post præcipuè qui stricti iuris sunt (in 242 quorum numerum transactiones referuntur. glos. fin. in l. sub prætextu. 2. C. de Transact. vbi in rubr. Alciat. communem dicit) in quibus Cancelli à contrahen- tibus circumscripti, minimè transiliendi, sed quæ nomina im non expressum, pro omisso l. quæ ex- trinsicus de stipulatione. Ipsa item verba pro lege ha- bentur. l. si sic conueniat. de pos. l. contractus. ibi Dec. & alii de reg. iur. Nec aliud, post quam in scriptura est 243 expressum, actum intelligitur l. fin. vbi Bald. & Salic. Codic. de falsa caus. adiect. Bald. consil. 89. creditor. nu. 3. lib. 2.

Ratio diuersitatis non est in obscuro. Nam te- stamenta post ex sola testatoris voluntate, quam id 244 circo, quibuscunque possumus commodè con- iecturis, meritò inuestigamus, inspiciamusque. l. inter vestes. de auro & arg. legat. At contractus non ex alterius contrahentium, sed vtriusque animo & intentione, quorum dissentientibus præsertim partibus (vt hic) interpretis cerissimus, oratio l. cum vinum in princip. vbi not. Cuiac. C. de fideicommiss. Quippè cum nemo post existimandus dixisse, quod 245 non inen e agitarit l. Labeo. versic. nam vocis minist- rio. de supell. legat. Et ex hominis loquela, vt cum Bald. in l. sed & milites. de excusat. tutor. loquitur, eius animi si iudicatur, dependent. Castrensi. in l. si mihi & Titio. §. si stipulatus. de verb. obligat. Vnde etiam quod Rei controuersas decimas sibi quoque ces- las fuis-

fas fuisse, animo proposuisse, sibiq; persuasisse iam allegant, satis non fuisse consequitur. Quamobrem enim hanc suam persuasionem, tanquam partum abortivum, late Tyraquel. in dict. l. si vnuquam. verb. libertas n. 18. Cod. de reuoc. donat. in animi latebris, recessibusque delitescere sunt passi, ac non potius verbis explicarunt, iuxta l. cum in plures. §. locat. leg. si retinendi. C. de condict. caus. dat.

Imò cum contrarium ex diametro, decimas videlicet Detrvangentes apud ordinem reman- suras, Transactioni expresse inseratur: quare non reclamant, & de sua hac sententia & intentione sunt protestati? faciunt notata in l. qui tacet. de reg. iur. Cum Transactioni illa, forma ab Actore, sub Reorum censura & approbatione concepta eisque transmissa, atque in frequenti deinde se- natu discussa, & maturè examinata, præcipuè cum nonnulla adpingerint: hanc tamen de de- cimis Detrvangensibus clausulam identidem non oppugnant? vt planè non videam, quo tandem colore, in re adeo perspicua, & ab omni cauillo, apertis transactionis verbis, circumspe- cte vindicata, Grauer. consilio 223. Nobilis numero 28. volum. 1. ad villas possumus coniecturas decurrere, contra l. continuus. §. cum ita de stipulat. l. non aliter de legat. 3. Et per ea quæ not. Socin. consilio 19. ad sit num. 7. vol. 1. subdolè & versutè Reos versatos, ac stu- diosè, nec satis bona fide, contrariam istam suam, quam iam intemptuè, serò, & post factum, vt dici solet, tantopere venditant, intentionem dis- simulasse, & malitiosè muffitasse: quo nimirum negocium actori postmodum facerent, aliquis possit suspicari. Quo quidem casu (quem ego ta- men nolim imaginari) doli parocinium † eos implorare, æquitatis ratio non pareretur l. verum. §. hoc quoque. pro Socio. mea profectò sententia ha- bent planè Rei, quod sibi impudent: quia legem contractui † apertiorè dici, cum facultas sum- ma eis, & spacium deliberandi liberum, laxissi- mumque daretur, non curarunt, arg. l. veteribus de pact. l. qui ex plurib. §. stipulatio ista. de verb. obl. 247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500

transactionis rescissionem: hunc articulum dili- genter Dominus Referent. & N. enuclearunt, cum quibus etiam G. ul. cap. 70. libr. secundo, num. 11. sentit.

Fructuum perceptionem, quamuis si summo iure rem perpendere vellemus, aut Rei ab occu- pationis tempore ad præstationem illorum tene- rentur: Tamen etiam cum dictis Dominis mitio rem malo partem amplecti. Cum quibus quo- que priorem sententiam, cum compensatione ex pensarum approbandam concludo. Quæ certè sententia, cum ab vtriusque religionis, Catholi- cæ nimirum, & Augustanæ confessionis pari nu- mero sit iudicibus pronunciata, tantò maiorem integritatis opinionem videri posset prome- reri.

Aliud votum.

D. N. Quoad actionem, confessoria agi posse: cum præstatio † decimarum sit quædam serui- tus: aliàs cum actor allegat, se possessione deci- marum destitutum, restitutionemq; petat, puta- rem, possessorio recuperandæ iudicio actum dici posse, vt Domini Referentes. In hac verò causa, litigantes ad transactionis tenorem se referunt principaliter. Itaque in primis de Transactione i- psa, an iure subsistat videndum: Et q non, præ- ter rationes à Dominis referentibus adductas, et- iam considero, q decimæ † non tam personarū, vt puta, Episcoporum, aut Clericorum sed ratio- ne Ecclesiarum, à Deo sunt constitutæ & seruata: c. statuta. c. de decimis. 16. quest. 1. c. tua. & ibi glo. in ver- bo preteritū de decim. Ideoq; in dominio Ecclesia- rum esse censentur, d. c. tua. & ibi Panorm. nu. 4. & Parochiali † Ecclesiæ, sub qua prædia sunt, dari debent. c. fin. ibi glo. extra de paroch. diuersoq; ef- fectu, † Deo & Clericis soluuntur: Deo enim in signum vniuersalis dominii, vt scilicet totius ter- ræ, omniumq; quæ in terra sunt, dominus cogno- scatur: Clericis verò solummodo, pro diuino of- ficio, quod in Ecclesiis in cultū Dei impendunt: adeo quidem vt etiam pauperibus † dari non pos- sint, cum ipsis Clericis debeantur. Abb. in d. ca. tua nobis. de Cleric. Quippe nec Clericus vel † Laicus, pactis aut transactionibus, vllam potestatem deci- marum prouentum ab Ecclesia abstrahendi ha- bet: Et siquidem traditio facta fuerit, omnino censetur irrita. d. c. si quis Clericus. & can. de decimis. 16. quest. 1. Quia decimæ, ratione diuini obsequii & ministrorum, sunt præstandæ ca. nouum. & d. c. tua nobis ibi glo. verb. preteritū. Quia † res cum suo onere transit. c. cum non sit in homine. in fin. de decim. Iam verò cum decimæ Ecclesiæ in Detrvangen / vt mi- nisteria inde sustententur, ac Clerici alantur, de- beantur, sanè talem transactionē, quia Commen- dator, neglectis ministeriis, sibi decimas referua- uit, ipso iure nullā esse videtur. per iura supra dicta. Quandoquidē, D. Paulo attestante, qui † altari seruit, de altari viuēt: Ergo è contrario, qui non seruit, etiam de eo sustentari non debet: Cessante enim † priuilegii causa, etiam eius effectus cessa- re debet, c. suggestum. ibi glo. 1. de decim. Nec hisce
Consi-

Constitutio Imperii, de anno 55. §. als auch *re. cum*
 §. seq. aduersari videtur. Quia primò expresse dis-
 ponit, quod ministeria ex bonis antiquitus ad
 Ecclesiã destinatis, similiter sustentari debeant.
 Quod verò in sequenti paragraho, subiungitur,
 quod partes desuper conuenire possunt, putat in-
 telligendum, da ein Parthey vor der andern die Bes-
 stellung haben wöhl / vel, quantũ de redditibus, cen-
 sibus, ac decimis, ad ministrorum sustentationem
 distribuendum esset, concederetur, iuxta verba,
 was vnd wieviel zu Vnderhaltung der Ministerien
 gegeben werden soll / non autem ita transigendum
 quod Parochialis Ecclesia, sub qua prædia sita
 sunt, suis decimis quibus ministri, propter ani-
 marum curam, sacrosque labores alantur, in to-
 tum destitui debeat: cum hoc potius ad destru-
 ctionem quam sustentationem cederet. Quod
 260 enim in fauorem Ecclesiarum & ministeriorum
 constitutum, id in ipsorum odium trahi non de-
 bet. *l. quod fauore. C. de LL.* Maximè cum d. consti-
 tutio in fine eiusdem. §. disponat, possessorem
 fructuum, qui onus sustinuit, etiam ministeria, de
 redditibus, decimis, aliisque bonis, antiquitus ad
 hoc destinatis, quamdiu lis pendet, sustinere de-
 bere, in quo iuri diuino & communi videtur con-
 uenire: aliàs enim si constitutio alio sensu intelli-
 gatur, quod scilicet Rectores Ecclesiarum, in of-
 ficio negligentes citra onus ministeriorum, per
 conuentiones vel transactiones, decimas sibi ap-
 propriare, & Ecclesiã destituere: quo casu iuri
 communi penitus esset derogatum, quod non
 putat dicendum, nisi expressis verbis correctio
 facta esset: *l. precipimus. C. de appell.* Ex quibus vide-
 tur inferendum, d. Transactionem, qua Ecclesia
 in Detwang / quæ olim parochialis fuit (vt ex do-
 cumento patet) eiusque ministeria, suis decimis
 prædialibus in totum priuentur, ipso iure nullam
 esse. Et pro hac sententia vtrunque, Dominum
 Referentem, & Correferentem, sua fundamenta
 adduxisse apparet: nisi quod Correferens pro de-
 claratione & obseruatione d. contractus, talem
 nullitatè amouere intendit: Referens verò istam
 nullitatem, per d. Imperii constitutionem saluan-
 dam existimat, quam ipsam tamen, per supra di-
 cta, communi iuri conformem existimat: Cum
 261 legum & correctio sit vitanda, & secundum ius
 commune d. Constitutio interpretanda. Equum
 262 enim est, & magis priuilegia Ecclesiarum, quam
 priuatorum pactiones attendere: & hoc casu
 posset Transactio annullari, vel restitutio in inte-
 grum concedi, de quo *infra*. Quatenus verò do-
 mini d. Transactione validam censuerint, etiam
 in principali causa paucis verbis se declarat. Et
 quidem inspecta aduersariæ clausula transactio-
 nis, *vers. Sonst ist aber ic. censet* illam adeo gene-
 ralem, vt etiam quascunque decimas prædiales in
 Detwang / eiusque districtu colligendas noster
 Actori attribuat. Quandoquidem hoc ipsum il-
 263 la verba generalia, & Sonst ist aber alleit andern
 Zehend / *re. facile* inferunt. Qui enim omne dicit,
 nihil excludit: Et hoc etiam sequentia verba pro-

bant vulgariter: Wie bisshero / auch fürbaß hin dem
 Orden bleiben: quia hæc verba antiquam præcep-
 tionem & possessionem denotant. Sicut igitur
 Actor antiquitus recepit, ita sibi reseruasse certũ
 est: maximè, cum in Transactionibus & aliis
 264 contractibus non solemus à verbis recedere *l. quis
 quid adstringenda. de verb. obligat. Bartol. in l. siue apud
 acta. ibi Alciat. n. 24. C. de Transact.* Cæterum si prio-
 res d. transactionis clausulæ introspectantur, du-
 bium non est, ex parte Reorum certæ rationes
 militare videantur: quibus elicitur, Reos aliam
 mentè habuisse, vt dominus Correferens earum
 plurimas adduxit, ad quas se refert. Nam cum in
 initio contractus Rei sese ad d. Imperii constitu-
 tionem, qua pro conseruatione ministeriorum
 decimas habere potuissent, retulerint (quæ deci-
 ma proprie ad Ecclesiã spectant, *cap. cum con-
 tingat. ibi glos. Panorm. de decimis*) non videtur
 verisimile, quod decimas remittere voluerint.
 Deinde, quia vtriusque Ecclesiæ onera, tam in
 Detwang / quam in Rottenburg / in se susceperunt:
 265 ideo de retinendis & decimis ad vtramque Eccle-
 siam pertinentibus ipsorum intentio fuisse præ-
 sumitur: Cum Rei suam communitatem vltro
 citroque obligare noluerint, arg. *l. Preses. C. de
 Transact.* Quibus tertio accedit, prima illa gene-
 ralis clausula, d. contractus, qua dicitur, daß da-
 gegen Administrator allen Wein vnd Frucht / auch
 den kleinen Zehenden / so viel des alles / in der Statt
 vnd derselben Markung dem Orden zustehe, nichts
 dauon außzuehmen / wöhl folgen lassen / quæ sanè
 omninò generalis est, & per illam Rei videntur
 inducta, quod vinearum decimas in Detwang et-
 iam comprehensas existimarint, & existiment de
 præsentis propter vniuersalia verba, & Allen Wein
 266 zehenden: quæ nullas decimas vinearum exclu-
 dunt. Et licet subiungantur verba: So viel des aller
 alles in jrer Statt / *re. quæ ad ciuitatem Rotenbur-
 gensis restringuntur*: Tamen sequentia adiun-
 cta verba: Vnd der selben zugehörigen Markung /
 latius patere videntur, adeo quod dum Reis, tan-
 quam fortè indoctis, verum etiam doctoribus,
 varietatem intellectus inducant: Et sunt ea, quæ
 hinc partibus ansam litigandi præbuerint: quan-
 doquidem verba illa strictè de Ciuitate Roten-
 burgensi: Rei verò nostri largius, etiã de districtu
 Detwangensi, quasi sit illa de districtu & Marca
 Rotenburgensi, intelligant. Quapropter si
 Marca proprie sumatur, non immeritò Rei du-
 bitandi rationem habent: Tametsi enim illud
 verbum, *Marchia*, à limitibus suam originem du-
 267 cat, vt per *Zaf. in 5 feud. part. Sonsbeck. part. 6. nu. 9.*
 Tamen à seruitare iustitia nomen habet, vt tenet
 Matth. Afflicti in *tit. quis dicatur Dux, Comes, March.*
num. 4. Vnde etiam Marchiones, & limitum præ-
 268 positi dicti sunt, quod aduersus hostes militatè:
 cum Romani olim limites Imperii iuxta mare
 constituissent. Idem *Sonsbeck. dicto loco.* Hinc et-
 iam iure Saxonico, Castra non muniuntur, nec
 in prædiis muri constituuntur, nisi de speciali su-
 perioris licentia, in *art. 66. cum sua glossa. lib. 2.*
 Sand

Sandrecht. Considerata igitur propria significatione, ²⁶⁹ *†* ea dicitur Marca, siue Marchia, quæ iurisdictionem, & iustitiæ administrationem habet. Et hoc plerumq; per testes probatur. Nam quidam Actorū testes ingenuè dicunt, se de Marca nihil certi attestari posse, & plerique; quid Marca sit, ignorant. At verò seniores testes, qui sunt Detvvangenses, inter Huet & Marckung differentiam constituunt, & testis 5. annorum 55. ad 3. articulum dicit, se nunquam audiuisse: *Dass Detvwang ein besondere Marckung hab/sondern Rotenburg vnd Detvwang sey ein Marckung: Aber mit Huet seyn sie vndercheiden/* i. e. similiter ad 6. articulum. *Quod ad stipulatur 6. testis ad 3. interrogatorium, & sexum articulum, & 9. testis ad 6. articulum & testis 11. ad 3. articulum: quia etiam testatur, dass der Zehend zu Rotenburg vnd Detvwang ein Zehend. Item 12. testis ad 11. interrogatorium generale & 13. testis ad 3. articulum, & 14. testis ad 2. articulum & 4. interrogatorium. Et cum hisce Actorum testibus plerique Reorum testes ad 21. articulum conueniunt. Quippe ex dictis quinti testis Actorum ad 3. articulum elicitur, ipsummet commendatorem, dass der Rotenburger vnd Detwanger Zehend / ein Zehend were / attestatum esse. Quapropter ex testium depositionibus, ¹⁷⁰ quod scilicet Detvwang / *†* sit de pertinentiis Rotenburgenf. eiusque iurisdictioni subdit, & incolæ in Detvwang ibidem sint ciues. Hoc casu, propriè loquendo de Marca, facilè aduertitur, eam Reorum mentem & intentionem fuisse, quod per illa generalia transactionis verba, *Vnder selben zugehörigen Marckung /* i. e. propriè de Marca iurisdictionis, ac etiam decimas vinearum in Detvwang intellexerint. Et hoc vel eo magis, quod postea in aduersatiua particula, longo intervallo subiecta, saltem in genere fiat decimarum mentio, non autem in specie, de vinearum decimis quidquam dicitur: Ideoque iustè existimare potuerunt, per vltimam clausulam priori, quoad decimas vinearum, nihil esse derogatum, aliàs verò secus foret, si in postrema clausula positum esset: *Sonst all ander Wein vnd andere Zehend: quia illam tunc melius potuissent assequi: Ideoque inde iustus in Reorum consensu error subesse videtur: cum hinc inde partes ea verba diuersimodè propriè & impropiè, latius strictius que accipiant.**

Quartò facit, quod 7. 10. 11. testes Reorum, qui senatui interfuerunt, haud aliter transactionem se intellexisse dicunt, & 23. articulum, cum scientiæ ratione affirmant. Quod & horum testimoniis sensus & intentio Reorum comprobatur: quoniam etiam postea in decimarum perceptione alius Reorum intellectus non apparuit, nec alium rati fuerint, quam quod omnes vinearum decimæ ex d. conuentione sibi competere existimant: prout Dominus correferens latius ea deduxit.

Ex quibus omnibus apparet, quod licet Actorum intentio, per aduersatiuam Transactionis

clausulam sit probata. Tamen cum alia Reorum fuerit sententia, vt ex suprâ dictis conuincitur: facilè elicitur, ob defectum consensus, Transactionem hac in parte rescindi posse: Tamen enim in Transactione illa Regula: non videri eum consentire, qui errat, *l. si per errorem. de iurisd. om. iudic. non facile sibi locū vendicet: cum per errorem Transactione non impugnetur: Si tamen error re ipsa comprobatur, vt hoc nostro casu, vbi de vinearū decimis vtriusque partis diuersa est sententia: ea que se ex prædictis offert: tunc in illa parte tantum posset rescindi transactio: Bartol. in l. vniuersa. n. 4. 5. & Bald. num. 4. Cyn. num. 6. Codic. de error. calcul. Imò cum Ecclesia, *†* Ciuitas & minor ²⁷¹ quiparentur, *l. si in ibi Bartol. Codic. de SS. Ecclis. Et minor, *†* si transigendo ex verborum effusione ²⁷² damnū subeat, sanè per in integrum restitutionem ei subueniri potest & debet. *l. 1. Codic. si aduersus rem iud. Aliat. l. Transactione finita, Codic. de transact. Ideo & nostri Rei, nomine Ecclesiæ in Detvwang, & suæ ciuitatis, quæ per talem clausulam, non intellectam, damnū sentit, etiam ex illo capite contra Transactionem in integrum restituendi venirent: vbi etiam contractum vel rescindendum, vel Reos in integrum restituendos concludit. Sentit igitur pronuncianandum, benè Appellatum, malè iudicatum, vel contractū, quoad decimas in Detvwang rescindendum, vt de nouo partes conuenire possint.***

Votum aliud.

D. N. Queritur, *welchem Theil/krafft Transactionis, der Weinzehend in den Weinbergen zu Detvwang gehöre vnd zustehe? Videtur autem ex sequentibus causis pro Reis, Rotenburgenfibus, dass ihnen vnd nicht dem Teutschen Orden / der Zehend zustehe: pronuncianandum esse.*

Primò, quia nusquam reperitur, nec verisimile est, quod Rotenburgenfes in d. Transactione à dispositione des Religionfriedens / declinare voluerint, eiusve beneficio renunciarint: quin potius ex conuentionis verbis aliquoties, ad d. Imperii recessum referentibus apparet, quod ex vtraque parte ei conformiter contrahere, firmiterque inharere voluerint: *Dass nemlich / (vt sonant verba conuentionis, ex Religionfriedens desumpta) Rei, Rotenburgenfes, ex causis in procemio specificatis, die Kirch zu Detvwang durch die darzu gewiddembre Zehend / furohrn bestellen solten. Ex quibus modo enumeratis des Religionfriedens & procemii verbis subsequatur conuentionis, causa sumitur finalis l. regula. S. Et licet. vers. initium. de iur. & facti ignor. cap. quoniam. Lanfranc. nu. 13. de prob. Adeoque quia verba illa declarant rationem vel mentem contrahentium, & conuentionis causam motiuam demonstrant. Et ex iisdem, quod dixi, ratio colligitur finalis, ea certè non sunt ociosa, quin firmiter iis est inharendum. Quando enim *†* mens est certa, non ²⁷⁵ curatur interpretatio, à mente aliena; nec enim interpretatio *†* fieri debet ad literam, sed ad sensum, vt qui verbis præualet *l. si quis filium. Codic. de lib.**

- 277 *de lib. prater.* Quibuscumque etiam verbis, si sine proœcialibus, siue dispositiuis, propositū contrahentium appareat, sufficit, *l. codicillo. §. fin. de legat. 2. l. fin. de Exception. doli. l. emptor. de rei vend. & l. quoniam indignum. C. de testib. Ioan. Baptist. de S. Seuerino, in repet. l. omnes populi. in fin. de iust. & iure.*
- 278 Quod autem contrahentes etiam si de decimis ex vineis Detvangelibus colligendis senserint, ostendunt conuentionis verba nuperrimè erecte pacificationi religionis consentanea, ibi. Kirch zu Detwang. Item, darzu bewidembren Zehend: Item damit den Verträgen (im Religionfrieden begriffen) allerdings gelebt: Item, damit Rotenburg inn vnd außserhalb der Statt nicht zubeflagen: Item, auß Noth nicht darzu gedrunge worden. Dieselben zu der Kirchen gestiftet Gesell / zu erhaltung der Kirchen Ministerien zunehmen: Item, ibi, S. Jacobs Kirchen in ihrer Statt Rotenburg vñ auch zu Detwang / mit allen Kirchen in solchem Pfarrkirchen Zirkel gelegen (Notetur) S. Jacobs Kirchen zu Rotenburg vnd Detwang, pro vna matrice Ecclesia intelligitur: eique in singulari numero vnus & idem parochialis circulus tribuitur, adeoque declaratur, daß gemelte Kirch zu Rotenburg vnd Detwang / in singulari numero posita, nicht zwey vnderschiedliche / Sonder nur ein Kirchspiel seyn / & coniunctim, non distinctim, Ecclesia illa parochialis, nunc in ciuitatem translata, suas filiales, inferiores Ecclesias, non sub diuersis Parochiis, sed sub eadem & vna numero parochia sitas habeat, vnd also in cinem Pfarrlichen Zirkel filias habe / quas omnes Rei Rotenburgenses, in posterum ministris & sumptibus ex vinearum decimis etiam percipiendis, sustentate debeant. Decimæ igitur etiam illæ quæ, non secundum assertos terminos des Triebß oder Marktzug der Statt Rotenburg / & pagi Detwang, sed secundum terminum & fines vnus illius parochiæ, ermetter Kirch zu Rotenburg vnd Detwang / ad eiusdem & filiarum sustentationem vigore conuentionis sunt colligendæ. Reliquæ verò decimæ auff dem Land / hoc est, quæ in aliis pagis & filiabus, so zu der Pfarr vnd Mutterfrich zu Rotenburg vnd Detwang / nicht gehören / colliguntur in conuentione ordini reseruatas. Attendenda enim si sunt conuentionis verba. Sonsten aber all andere Zehend auff dem Land gen Detwang gehörig / sollen dem Orden bleiben. illa ipsa enim verba neutquam decimas zu Detwang / quæ ibidem nimirum colliguntur, verum reliquas saltem decimas, welche gleichwol gen Detwang vnd Rotenburg zu der Mutterkirchen gehörig / vñnd aber auß Detwang / auff den in den andern dahin pfarenden Dörffern & filiabus: als nemblich zu Neitsachsen / Fornbach / Durnhoff / Hennendorff / (de quibus decimus Actorum testis ad tertium positionalem deponit, vnd deren man in primo positionali gestendigt ist) colligiert werden / daß dieselben dem Teutsche Orden bleiben sollen / ex conuentione excludunt, & ordini reseruant.
- 280 Secundo: quod decimæ si vinearum zu Detwang / in fauorem Reorum, in conuentione sint

inclusæ, apparet ex subsecuto statim vtriusque partis consensu. Mox enim Rotenburgenses, An. 56. vinorum decimas in Detvangelium vineis collegerunt, vnd hat ihnen der Commenthur daselbsten darzu seine Kelttern gelihen: prout Actor in 4. interrog. ad 26. defensionalem, partimmet fatetur, ipsiusque 2. & 12. nec nõ Reorū. 9. 10. 11. Testes deponunt. Sicque Rei, si vigore conuentionis, scientia & patientia non tantum, verum etiam ope aduersæ partis accedente, iuris decimandi vineas zu Detwang / adepti sunt quasi possessionem.

Tertio, posito, quod conuentionis verba, quæ rundam decimarum reseruatoria, dubia sunt & obscura: Ea certè contra ipsam ordinem, & qui ex illis se fundat, & verò conuentionis legè apertius dicere potuisset, venirent interpretanda. *vet. de pact. l. labeo. de contrah. empt. l. cum querit. de reb. dub. l. stipula. §. in stipul. de stipulat.* cum præsertim qualitas, & natura actus, hoc ipsum suadeat, *Græuet. in repet. rub. de leg. 1. n. 132.* Et ex natura & qualitate contractus, si secundum subiectam materiam verba intelligantur, *l. si vno. locat. glo. fin. l. in lege. eodem.* Meritò igitur dicendum est, cum onus sustentandi ministerium zu Detwang / Rotenburgenses sentiant, quod etiam fructus decimarum illius Ecclesiæ habere debeant. Secundum naturam namque est, si commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, *l. secund. naturam. de reg. iur. c. qui sentit vnus. de reg. iur. in 6.* Et absurdum est, si alium habere commoda, aliū verò incommoda sustinere. Lex igitur conuentionis ita si est imperanda, ne iniultum aliquid, & rationi contrarium inducat, *l. saluus. de leg. præstand. l. ex facto. de vulg. & pupill. substit.* Verum simile enim non est (inquit IC. Paulus. in dict. l. ex facto.) Principem de hoc casu cogitasse. In dubiis si quoque benigniora sunt præferenda semper, *l. semper in dubiis. l. benignius. de LL.* Eaque assumenda interpretatio, quæ vicio caret: *l. quoties in stipulationibus. de stipulationibus.* Verba quoque si debent interpretari contra eum, qui se fundat ex verbis, & qui vult ex eis vtilitatem percipere. *Alber. de Rosat. in d. l. veteribus. de pact. Paris. consil. 52. n. 10. part. 1. Græuet. in repet. dict. rub. n. 32. de legat. 1.* Tantoque si magis contra Actorem nostrum, cum is anhelet ad lucrum sine onere, Rei verò, sustentantes onus, certent de damno vitando, *l. fin. §. licentia. de iure deliberandi.*

Quarto: Actoris quintus, nec non 10. testis (Welcher dreyszig Jahr zu Detwang gefessent) deponunt, Es sey der Zehend zu Rotenburg vnd Detwang allweg ein Zehend / vñnd nie gesondert gewesen / sonder zu vor allweg an ein Ort gesamblet worden. Transactio quoque de An. 1398. non distinxit inter decimas Ciuitatis Rotenburgensis & Detvangelis pagi, Ergo part ratione, nec Transactio An. 56. inita, distinguere debet, cum vtriusque, & onus, & finis, idem sit: vt ministeria Ecclesiæ nimirum conseruentur, Ecclesiarum inde ministeria alantur.

Quin-

Quintò: Actor decimarum in Rotenburg & Detwang / nullum alium habet titulum, quam ex conuentione Anno 1398. vt vicissim Ecclesiis præstit. Ergo cessante iam causa cessat etiam effectus. Quin etiam ante Transactionem de Anno 56. cum Ecclesias neglexerit, prioris conuentionis frangenti fidem, † tantò magis fides frangi potuisset eidem: Cum Rei per negligentiam Actoris, ex Bursa ipsorum propria, magnis sumptibus Ecclesiarum ministeria conseruare coacti fuerint, adeoque tantò minus credibile est quod tantum onus & damnum perpeffi, Ecclesias negligentis ordinis magistro, & nihilominus interim absque vilo onere lucrum & fructum Ecclesiarum percipienti, contra expressam dispositionem des Religionisfriedens / & omnem æquitatem, decimas, in casibus non prouisis, parum etiam insuper remittere voluerint: cum præsertim expensas prius erogatas, quæ ad aliquot millia florenorū ascendunt, à Magistro ordinis, etiã ante Transactionem, instanter sæpius sibi refundi petierint, & Transactionis clausulam: Sonsten aber all andere, re. eiusque interpretationem, mox post sigillatam Transactionem, statim impugnarint: prout Magister in sua Missiua 27. Septemb. Anno 56. ad Rotenburgenses scripta. numero 7. fatetur. Quin etiam postmodum 7. Maii Anno 62. Rei nostri in missiua 17. ad Magistrum ordinis scripta, intrepidè asserunt. Es sey weder glaublich oder vermütlich / daß sie ihnen vñnd gemeiner Statt zu Nachtheil vñnd Abbruch / sollten hinder sich gehandelt haben / können auch (inquunt) mit Grund nicht verneinen / daß in der Vñnderhandlung vñnd Abred des Vertrags / von der Aufnehmung des Detwanger Zehends / wie es jetzt gedeut werden wölle / viel weniger ein solchs durch die ihren bewilligt worden / wie dann auch dahin nie gedacht / vñnd ihr Will vñnd Meynung nie gewesen / daß sie den Detwanger Zehenden hätten begeben wölle. Darvmb vñnd ob gleich in sua (ordinis) cancellaria, denen sie zu fassung des Vertrags vertrauet / etwas dunkels oder vergrifflichs gesetzt worden were / so müste doch ein jeder Anparthenlicher bekennen / daß sie / als die sich beschwerlich vberdingt / vñnd befahrt worden weren / vñnd daß alle Recht vñnd Billigkeit mehr angesehen werden müste / daß aufrichtig gehandelt / dann das jenig / so vergriffentlich verfaßt vñnd geschrieben worden. Hab E. F. G. vñnd männiglich / leichtlich abzunehmen / wann ihnen derselb Inhalt / wie jetzt geschicht / dazu mal also solt fürgenommen vñnd vertauscht worden seyn / daß sie kein solchen vñnd nachtheiltigen Vertrag nimmermehr hätten verwilligt / oder angenommen / dann ihnen nicht gelegen / noch gemeynt / für ein solche Anzahl der Priester / vñnd andere Beschwerung / so der Orden zutragen schuldiz / sich nicht allein vmb den halben Theil / sonder viel ein mehres / vernachtheilen vbersehen zulassen / re. Ad quas sanè grauissimas obiectiones Magister in responsione sua 19. Decemb. An. eodem ad Rotenburgenses scripta nisi quicquam responderet, nec eisdem disertè negat: Præterquã q̄ Transactionis verba clara esse, nude re-

plicat, sibi que, vigore der Auftrag / iudices tantum nominare petit: prout ex allegatis missiuis omnibus, quas Magister ordinis in hac ipsa causa simplicis querelæ, mandati & citationis auff den Religionisfrieden / vñnd den Weinziehenden zu Detwang betreffend intituliert / 6. Iunii An. 67. in Camera ipse met produxit, latè videre est.

Sextò: dispositio Canonis † redintegranda. 3. 290 q. 1. inducta est, ratione corrigendi peccati spoliationis, ad compescendas violentias, corrigendaque crimina, ne quis cum alterius iactura lucretur, vt Ioh. Rub. late & pulchre in §. nihil commune. n. 67. l. naturaliter. de acquir. poss. Hic verò nec peccatum spoliationis, nec iniusta violentia, nec lacrum ad q̄ Rei anhelant, militat, ergo Actori non competit remedium d. Canonis redintegrand.

Septimò: Probata licet Actoris possessione antiquiore: Reorum tamen posterior possessio, des Weinziehenden / neuiquam iniusta censenda esset, etiam si ante Anno 56. initam conuentionem, d. decimas collegissent. Deponunt namque 1. 2. 6. 7. 8. 10. & 11. Reorum testes: Es haben die Teutschen Meister den zehenden genossen / vñnd doch an tauglicher Verschung der Kirchen / in viel Weg Sedel vñnd Mangel erscheinen lassen / lenger dann in dreißig Jahren nie die zehen Priester / wie der Vertrag außweist / gehalten / Sonder kümmerlich offtkaum vier / drey / teilslich nur ein / Herr Jacob Dolmann genannt / vñngeschickte Gesellen die Kirchen zu verwalten geschickt. Sey also die Kirch mit tauglichen Priestern vñnd Pfarlichen Rechten allerdings pfleglos vñnd gestanden / vñnd verlassen worden. Vñnd ob wol Rei vmb solch Christlich Verschung bey dem Teutschen Orden / schriftlich vñnd mündlich offtkaumhalten lassen / haben sie doch von wegen solches bittlicher Suchens darauff sie mehrertheil vnbeantwort blicke / das wenigst zur Billigkeit nicht erlangen mögen: Dahero die Rotenburger das Volck mit tüchtigen Personen zu versehen / vñnd grossen Vnkosten / welche Rei auff 1000. Gulden sehen / anzuwenden / schwer verbracht worden. Welche Vnkosten auch ein Erbar Nach wider erfordert / Aber nichts / dann allein die Anno 56. darauff erfolgte Vergleichung erlangen mögen. Ex quo igitur Magister ordinis Ecclesiis, pro quarum cura, & vt decem aleret Sacerdotes, Rei dictas decimas Magistro, An. 1398. tradidit, neglexit, licet ex tali causa, quasi possessione decimarū spoliatus fuisset per Rotenburgenses neuiquam competisset conditio Canonis redintegrand. Abb. cap. cum ad sedem, de restitut. spoliat. Spoliato enim, † qui iustam causam se spoliandi spoliatori præstiti, & vel ex facto suo, aut alia iusta causa, à possessione cecidit, remedium Canonis redintegrand. non conceditur: Menoch. recup. possess. remed. 15. n. 95. 145. 247. Socin. con. 267. n. 18. 19. vol. 2. Innoc. c. sepe. de restitut. spol. Lopus allegat. 52. Bartol. in l. fin. col. fin. Codic. vnde vt. Ios. ph. Ludouic. decis. 11. Rubens in repet. d. §. nil commune. num. 73. Dec. consil. 57. & con. 302. num. 22. Afflic. decis. 361. num. 1. Paris. consil. 1. part. 1. num. 164. Alexand. consil. 200. num. 1. 2. lib. 2. Hinc si Emphyteuta † cecidit à possessione, quia non

soluit Canonem infra biennium, non competit ei remedium recuperandæ possessionis, vt dicit *Alexand. consil. 6. num. 19. vol 3. Afflic. decis. 392. nu. 27.* Vnde allegata *l. extat. quod met. caus.* ad præsentem casum nostrum non quadraret: Et Reis Theorica illa, quod priuata autoritate ꝑ sibi debitam occupans, ius excipiendi ex eo facto non nanciscatur, tantò minus ob stare videtur, cum ipsi Rei non ex occupationis facto, sed ex iure communi, æquitate, pacificatione Religionis, & iniuræ Transactionis mente, exceptiones suas mutuentur. Et certè Emphyteuta, non soluens Canonem, ꝑ dominus directus ad se recipiens fundum emphyteuticum, nihilominus recuperat vile fundi sui dominium. Quin quoque Magister ordinis, Anno sexagesimo secundo oblatam sibi à Reis restitutionem decimarum (quod infra 14. loco adducetur) repudiavit: certè ab eo tempore, sicque antequam hæc lis iudicialiter fuit mota, Magistro patiente, Rei decimas collegisse, ipsi quoque tanto minus auctoritate propria, à perceptione decimarum deiecit videntur. Prout nectorcularis concessio, quod iure familiaritatis, & decimarum quoque collectio, inuito Commendatore, vno & eodem illo tempore facta, simul consistere non possunt. Et certè si Commendatores ꝑ (qui commendaturis præficiuntur, & personam Magistri repræsentant) sine speciali ad singulos actus Magistri mandato expresso nihil possint: tunc certè contra ordinem in Hispania & Italia, præsertim & similibus à Magistro remotis locis, nunquam aliqua, nisi expresso Magistri primo consensu, acquiri posset, in iuribus incorporalibus possessio: quod, num verum sit, dubito. Prout nec hoc mihi persuadere possum, quod Commendatores nihilo plus iuris, in commendaturis suis habeant, quam q̄ sint saltem Magistri Procuratores, tanquã qui boni & negotia aliena, mandato saltè domini, nudè administrant. Quin potius quam iuris habet Magister in vniuerso, tantum iuris Commendatorè, in sua cõmendatura habere existimo.

Octauo: Quod decimæ vinearum zu Detwang / Reis nostris, vigore Transactionis competant, expressè verba etiam innuere videntur, ibi: Haben wir vns verglichen / das wir Bürgermeister vnd Raht / so lang vnd viel der jüngst Augsburgisch Abschied in Würden vund Kräfte bleibt / S. Jacobs Kirchen in der Statt Rotenburg / vnd auch zu Detwang (notetur specificatio expressa horum duorum locorum) sollen versehen dargegen sollen wir / ordnen folgen lassen / allen Wein vñ Fruch / vnd auch den kleinẽ Zehenden zu Rotenburg vñ Detwang / re. d. s. gleichen wann es vber kurz oder lang zur Enderung des Abschiedes disfalls komme / soll der / dasselb Jahr / der ganz Fruch vnd kleinẽ Zehend / an benannten Orten (scilicet zu Rotenburg vund Detwang) loquitur enim pluraliter) denen von Rotenburg werden vnd bleiben / vnd zu Herbstzeit der Wein zehend / sampt andern künfftigen grossen und kleinen Zehenden dem Orden widerumb zugehen.

Nonò: Testantur etiam Reorum testes, decimus, Jörg Schwarzmann / 60. annorum, & 12. Bürgermeister zu Winterbach / plus quàm 70. annorum qui ambo Transactioni interfuerunt, adeoque eiusdem mentè & quid vtrinq̄ sit actum, præ aliis melius norunt: Es hab der Orden den Zehenden zu Detwang / den Herrn des Rahts vbergeben / vñ hab Senatus den Vertrag also jeder Zeit verstanden / halten auch darfür / die Teutschmeisterische haben der Zeit den Vertrag auch nicht anderst verstanden: hette auch sonst Senatus den Vertrag nit angenommen noch bewilligt: Fuissent enim (inquiunt 2. 7. 9. & 12. testes Reorum) hac via enormissimè læsi: Dann der vbrig Wein Zehend / so außserhalb dem streittigen Ort fallen mag (dicunt 2. 5. 7. 8. 9. 10. & 11. Reorum testes) trage zu gemeinem Anschlag jährlich nit vber zwen Fuder Wein) vnd ob wol Rei (affirmantibus 2. 8. 9. 10. & 11. testibus ipsorum) auch den Betrag Zehenden vmb die Statt herum haben / welcher (asserente secundo teste Reorũ) ohn gefahr 180. Malter ertragt: So kosten doch die Kirchen ministeria jährlich (inquiunt septimus & 10. eorum testes) 800. oder 900. fl. In tanta igitur lucri & oneris inæqualitate, ꝑ tantò magis pro oneratis, contra Actorè, certantem delucro, transactionis faciendæ est interpretatio: cum ipse, das Detwang ein sonder Marckung / vnd abgesonderten / dareyn gehörigen Zehenden hab (super qua assertionè in 3. articulo positiuali fundat intentionem suam) non tantum non probarit, verum etiam ex attestacionibus Reorum diuersum cluceat, das Rei damals (asserente decimo Reorum teste, qui transactioni ipsemet interfuit) von keiner Detwanger Marckung / wie es jekund angezogen werden woll / wie auch noch nit / gewußt: Dann Detwang hab kein sonder Marckung / (inquit Actoris 1. 3. 5. 7. 8. 10. 11. 13. 14. 23. & 27. & Reorum, 1. 3. 5. 7. & 10. testes) sonder (inquiunt Actorum 2. 5. 6. 8. 9. 11. 14. 23. & Reorum testes 1. 5. 7. & 8.) sey ein Anhang der Statt oder Marck Rotenburg. Dann Detwang (asserunt Actoris 5. & 10. testes) gehör in die Zergen vnd sey Rotenburg vnd Detwang (dicunt Actoris testes, 5. 10. 11. 12.) ein Marckung / allein mit der Hur unterschieden / (vt inquit Actoris 5. 10. 11. 13. & 23. testes) asserunt quoque Actoris testes, puta decimus, so 30. Jahr zu Detwang gefessen / der Zehend zu Rotenburg vund Detwang sey allweg ein Zehend gewesen: Et addit 5. testis, (dessen Haus hinter dem Teutschen Orden ligt / vnd 31. Jahr zu Detwang gewohnt / der Commenthur zu Rotenburg habe in Beyseyn Hans Korth selbstẽ gesagt / Detwanger vnd Rotenburger Zehend sey ein Zehend vnd ein Marckung / Detwege dann auch ante An. 56. iniuram transactionẽ (asserentibus Actoris 2. 22. & Reorum testibus 13. 4. 7. 8. 9. 10. & 11.) Detwanger vnd Rotenburger Zehend zugleich in das Teutsche Haus gesammelt worden / gebe auch nicht allein die Zimwoner zu Detwang (vt asserunt Actoris 2. & 23. Reorum quoque 1. 2. 3. 4. 5. 7. 10. & 11. testes) sonder auch der Commenthur selbst / von seiner Wiesen daselbst (asserente Reorũ 5. teste) das Flurgelt gen Rotenburg / vnd

vnd hält die Statt (inquit 2. testis Actoris) ein eygenen Flurschügen darzu. Asserit quoque octauus Reorum testis, Er halt/so weit der Herr von Rotenburg Jurisdiction vñnd Landwehr gehe/ das sich auch ihr Markt so weit erstrecke/ vñnd ob wol vnten bey Detwang enliche Neckertein ligen/ dauon Commendator den Zehenden auffhebe/so sagen doch Reorum 10. & 12. testes, es sey per Reos vbersehen/ vñnd aber durch Wechselschriffte geendert worden/ Sicque non rectè affirmari posse videtur, quod Rei concedant Actori, das er den Frucht Zehend in Detwanger Feld oder Markt einnehmen möge.

397 Decimo: Sententia à qua, † tanto minus confirmari potest, cum ex actis non appareat, vñnd conceptores eiusdem sententiæ, in eadem descriptione, fines, oder Marckung zu Detwang (cum tamen vtrinque testes allegati supra, deponant, das Detwang kein sonder Marckung hab) fide digne desumplerint. Etposito, salua tamen veritatis substantia, quod in sententia, à qua, & 6. Actoris artic. possit per ocularem inspectionem, vel testium dicta, ex actis sit verificatus mihi non sufficit.

Vndecimo, deponunt Actoris 1. 6. 8. 9. & 17. testes: Die Kirch zu Detwang werde auß der Statt Rotenburg versehen: Ergo etiam transactionis verba in dubio sunt interpretanda, vt Ecclesiæ illius decimæ illis competant, qui eidem inferuiunt: Si enim alius quispiam eisdem ad se traheret, tunc Ecclesia Detwangensis spoliaretur suis redditibus, & vel semel Deo dicatum, † ad vsus humanos transferretur. Cuiusmodi vero factum, in Principe, præsertim Ecclesiastico, non est præsumendum.

399 Duodecimo: Rotenburgenses † (quod ex actis apparet) besetzen das Gericht vñnd Aempter zu Detwang/ haben daselbsten die Obrigkeit/ Freisich vñnd Freuel Fall/ auch Steuerer vñnd Schakung/ vñnd ist Detwang † ein Anhang der Statt vñnd Marckung Rotenburg.

301 Sicut Detwangenses, † Bürger zu Rotenburg/ hat der Teutschmeister kaum acht oder zehen Bauren daselbst/ vñnd auff denselben nur die bloße Gültbarkeit vñnd dienst/ welche doch/ gleich andere Bürger/ den Rotenburgern den Bürger vñnd Steuerer Eyd leyten/ vñnd Akung geben müssen: Gehört auch der meiste Theil der Güter vñnd Detwang den Bürgern in der Statt eygenthumblich zu. Vñnd igitur ordo onus administrationis Ecclesiæ illius abdicere, & nihilominus decimas in transactione sibi reservare voluerit, vel etiam iuste potuerit, vel quoque eiusmodi quid, contra ius & æquitatem ab ipso tum attentatum esse, in ipso præsumi possit, non video.

Decimotertio: Etiam si decimæ Detwangenses (vt vocat eas Actor) virtute transactionis, debeantur Rotenburgensibus: non tamen ideo trāf actio, † eiusue clausula, Sonst aber alle andere/ re. (etiam si illa in conventionis tractatu, quod vero Rei negant, expressa & admittit fuisset) inanis & superflua est, aut ociosa: reservantur enim dem Teutschen Meister die Zehend auff dem Land in den Sitthaln/ als nemlich zu Reitsachsen/ Hornbach/ Durn-

hofen vñnd Hemmerdorff/ so gen Detwang gehören vñnd daselbsten auch zur Kirchen gehen/ vñnd von den Rotenburgern mit Predicanten versehen werden.

Decimoquarto: Rotenburgenses in supra allegata missiva sua, 1. Maii, Anno 62. ad ordinem data, sic scribunt: Wo fern nun E. F. G. vns der bey etlichen Jahren hergebrachten vñnd continuirten Zehends Posses nit bleiben lassen wolten/ so sey wir noch wie vor/ willig vñnd erbietig/ das ordentlich Mittel der Reichs Ordnung für die Hand zu nehmen/ des Zehenden vñnd seiner Anhang widerumb abzusehen/ auch die bisanhero eyngefangene Nutzungen wider zu erstatten/ doch das hergegen von E. F. G. vñnd dem Orden/ vns des Abgangs der Priester schaff/ von Zeit der Salinung vñnd was wir immer der Zeit zu Bestallung vñnd Fürschub der Kirchen vñnd Schulen auffwenden müssen/ gleicher Gestalt billiche Erstattung vñnd Ergezung geschehe/ vñnd das fürterhin was des Reichs Commissarien/ nach Vermög des Ordens Beschreibung/ erkennen/ vns geliefert vñnd gerecht werde. Reis igitur, quod restitutionem perceptarum decimarum non obtulerint, non rectè obici: multo minus, quod idcirco non sint audiendi, contra ipsos hinc inferri posse videtur. Et quia Magister Ordinis, ante litem motam, factam sibi hanc oblationem restitutionis perceptarum decimarum repudiavit (siquidem in responsione sua 19. Decembris, eodem anno 62. Rotenburgensibus data, punctum hunc alto silentio præterit) tanto minus de spolio conqueri potest: imo scientia hac † & patientia sua, retentionis decimarum, vt quæ pro traditione habetur, in earundem possessionem Rotenburgenses, qui provisione ministerii Ecclesiastici pro parte sua transactionem impleuerunt, immisisse videtur, l. 2. C. de acq. & ret. poss. Alex. consil. 33. n. 6. lib. 6.

Decimoquinto: Posito, quod Transactio de Anno 56. inita (inspecta eiusdem & contrahentium mente) vel sit nulla, vel quoad clausulam, Sonsten aber/ annullanda, vel clausula illa Magistro ordinis, ius decimandi in Detwang non tribuat. Tunc certe confessoria actio, si intentata esse dicatur, non est probata, nec Actori competit. Datur enim † actio illa alicui, ratione iuris sibi debiti, contra impediendum, ad declarationem sui iuris, secundum Schneidevvein. in §. aque, de actione.

Si igitur ipsum ius commune, antiqua transactio, de Anno 1388. & mens ac voluntas Anno 56. denuo transigentium, ipsa quoque religionis pacificatio, æquitas denique, & ex actis relucens omnes circumstantiæ inspiciantur (ex quibus omnibus, per insertam clausulam, Sonsten aber/ re. si secundum sententiam Actoris intelligatur, Rotenburgenses vel ositentia & imperitia sua, citra contentum adhibitum, vel certe aduersæ partis versutia circumuenti esse videntur) dici posse videtur, ipsos ab actione absoluedos esse: prout cum Domino Correferente, pronuncian- dum esse concludo: Compenlatis expensis.

Aliud.

D.N. repeto argumenta allegata per defendētes partes Actoris, & sic concludo cum Referen-
305 te imprimis, quod † decimæ iam sint alienabiles, per exempla. Idque etiam posse fieri vigore pragmaticæ sanctionis.

Aliud in eadem causa.

D. N. scopus versatur circa Transactionem, quam vna pars contrahentium, secundum τὸ πρῶτον, altera secundum τὸ δεύτερον intelligit, vt Iureconsultus loquitur, in l. frans legi sit, de ll. Cum autem vtriusque argumenta partis, à dominis diligenter & copiose discussa sint, vt addere fere nil possit, paucissimis sententiam dicere lubet.

Pro fundamento autem Transactionis pono
306 vtriusque partis consensum. Probato igitur † vni
us partis dissensu, corrumpit Transactionis. Alium autem
sentium & intellectum transactionis habuisse Reos, succurrunt ipsis multæ coniecturæ & rationes, non solum iuri communi, sed & æquitati consentaneæ, à dominis allatæ, quod ipsorum nempe mens & voluntas talis nunquam fuerit. Et quod posterior clausula, quæ vim facere videtur Reis, ibi: Sonsten aber alle andere Zehenden / ic. intellecta fuerit secundum priorem, Von des Drdens enghen Gütern auff dem Landt / ic. Quin & illa verba, salua nimirum litera Transactionis, intentionem Reorum confirmare possunt, quod nempe decimæ zu Detwang / nō spectent ad ordinem, sed vt verba sonant, die Zehenden auff dem Landt / gen Detwang gehörig; putat, vt designauit D. N. præsertim multis testibus attestantibus, daß der Rotenburger vñnd Detwanger Zehend / ein Zehend vñnd ein Marckung. Quibus accedunt testes 7. 10. & 12. qui partim tractatui interfuerunt, qui 23. articulum verū dicunt, daß ihnen der Zehend eo modo, wie der Orden denselben von Zeit an des alten Vertrags jinnen gehabt / solt eynger äumbt werde. Per quos testes videtur vnus partis dissensus probatus. Quod autem † per duos vel tres testes contrariū, contra instrumentum probari possit, verā & communem ait Schurff. consilio 87. centuria prima, numero 5. Zas. lib. 5. sing. respons. c. 23. num. 10. 12. Licet
308 tali instrumento appositum † sit sigillum publicum, notat Menoch. de arb. iud. sent. lib. 2. cent. 2. capit.
309 205. num. 37. cum contra quamlibet † scripturam, tam priuatam, quam publicam, admittatur probatio in contrariū, Dd. in leg. optimam, C. de cōtrah. & committ. stipul. & in l. in exercendis, C. de fid. instrum. c. tam literis, in fin. de testib. c. tertio loco, de probat. Hoc igitur præsupposito, consequitur, certantis non esse consensum. Ad sensum autem illum transactionis, ipsis iustam ita intelligendi in transigēdo causam præbere, ipsa nimirum verba: Et quidem priora, plane generalia, ibi: Folgen lassen / allen Wein vñnd Frucht / vñnd auch den kleinen Zehenden / so viel dessen in jrer Statt vñnd derselben zugehörigen Marckungen / allerdingß nichts davon aufgetommen. Et iterum: Aller Frucht / auch Wein Zehenden / in der Statt / vñnd derselben Marckung. Deciperet vero eos potuit verbum, Marckung; bis inculcatum, quod

duxerint, Rotenburg vñnd Detwang hab ein Marckung; vt multi testes affirmant, Daß sie ein Marckung haben / vñnd seyen allein mit der Hur vnterschieden / also daß sie dafür gehalten der Wein Zehend zu Detwang sey auch in Rotenburger Marckung gelegen. Et illud eo magis, daß ista clausula, † Sonsten
310 aber ic. in genere redet / vñnd vom Wein zehend in specie Meldung thut. Et quod verba non eo sensu acceperint, † declarat etiam proœmium transactionis, in quo causa finalis expressa: Item, quod se rulerint ad constitutionem Imperii; Item, Daß sie beyde Kirchen zu versehen auff sich genommen: quod in dubio intelligitur cum suis pertinentiis, quod nempe fiat † in interpretatio contra eum, qui tantum de turpi lucro certat, præsertim si litera conventionis illud pari ur. Et declarat animum subsequētia facta. Taceo, quod transactionis. vt D. N. attigit, nulla videatur, si eo sensu, quo Actor iam intelligit, accipiatur. Nemo enim † decimas Ecclesie auferendi potestatem habet. Et quod decimæ de iure communi ad parochialem Ecclesiam Detvangansem perinētes, hoc casu per pacta alii concedi non potuerint, citra onus alimentandi ministerii: in quo sensu ipsa constitutio Imperii quoque intelligitur, ne iuri communi derogetur. Et dispositiones † ita intelligēdæ, ne sequatur absurdum, & læsio partis, gl. in c. statutum. verb. numerandum, de præb. in 6. Alex. cons. 107. num. 4. vol. 5. Socin. cons. 31. n. 1. Quod si forte nunc contrarium alibi obseruatur, respondeo cum Paulo l. c. in l. quod vero, de ll. non debere fin consequētiā trahi, quod
315 contra iuris rationes introducit.

De spolio † non videtur Actori iustam cōquerendi causam habuisse, cum restitutio decimarum oblata fuerit, vt patet ex d. missiua de Anno 62. 1. Maii.

Ex his igitur & aliis causis, copiose à dominis adductis: cum imprimis ipsorum mens & voluntas in transigēdo sit probata & intentionē suam in Religionis Frieden fundatam habeant, ipsorum intentio quoque summa æquitate suffulta sit: imo quoque ex abundantia, ex ipsis transactionis verbis probari queat, cum Domino Correferente quoque concludo. Et posito, quod maior pars Dominorum transactionem in sensum Teutonorum, & propterea priorem sententiam confirmare velint, in eo casu tamen adhuc putarem, reformationem sententiæ adhuc annexandam, cum Rei enormissimam læsionem articulent, in art. 24. 25. quam probare cupiunt: Nemlich so der streitig Zehend dem Orden bleiben solt / sie enormissime lédirt. Dann in demselben Fall der zehend Theil jhrer Gebäurniß nit reocompensirt / vñnd daß der vbrige Zehend nach dem gemeinen Anschlag jährlich nit vber zwey Fuder Weins errägt / da hingegen Senatus alle Beschwerlichkeit / mit Verschung der Rotenburger S. Jacobs vñnd Detwanger Pfarrkirchen tragen / die vor dem Vertrag auffgelauffene 4000. fl. müssen schwinden lassen / vñnd noch vber daß der Zeit des Vertrags auf gelegten 14000. fl. halben kein Ergeßlichkeit empfangen / vñnd zu Bestellung der Kirchen
Mini

Ministerium jährlich 900. fl. aufwenden müssen. I-
deo in hoc casu summa æquitate commotus, i-
pſis expresse, circa finem sententiæ vellem refer-
uare petitionem restitutionis in integrum, daß
dieselbig ihnen formlich zubringen/vnd derhalben glau-
bliche Ursachen bezubringen/vnbenommen/sonder
vorbehalten. Nam hoc casu nõ enormiter solũ, sed
enormissime essent læsi: & ita limitatur quoque
317 illa opinio, ¶ quam quidam Cameram fuisse se-
cutam asserunt, quod non habeat locum in e-
normissima læsione: puta, quod in nostro casu, vt
Reia asserunt, non solum vltra dimidiam, sed in
maxima quantitate vltra dimidiam. Et ita con-
cordat illis opin. *Gabriel. lib. 3. tit. de empt. & vendit.*
concl. 1. numero 69. vbi allegat *Corn. consilio 27. colum. 4.*
volum. 4. & consilio 166. colum. pen. volum. 1. *Dec. consilio*
203. & in l. cum te. in princip. C. de Transact. Paris. conf.
318 12. num. 112. vol. 3. Et quod iuramentum ¶ non va-
leat in Transactione iurata, si enormissima læsio
adsit, habet *Pinell. part. 3. n. 8. C. de resc. vend. l. 2. quod*
319 iurans, enormissime læsus, audiatur, ¶ etiam sine
relaxatione, quam communem ait *Zaf. consil. 133. lib.*
4. n. 8. *Ioan. de Amic. consil. 133. n. 24. Bologn. conf. 44. &*
plures citati à *Cagnol. in d. l. 2. numero octogesimo o-*
ctauo. Et si ponamus, Transactionem nullam ex
d. iuribus, ne quidem iuramento Transactio fir-
mari potest.

Saluo.

Aliud, in eadem causa.

320 D. N. Cardinem controuersæ esse ¶ in intel-
lectu Transactionis, ob der Zehend zu Detwang/
auch darinn begriffen? versatur. Sciendum pro fun-
damento, quod ¶ verba sint cordis nuncia *Labeo.*
321 *de suppl. leg. Hominis mentem declarant, adeo, vt*
ex speculo facies cognoscitur, *Grauet. consil. 13. Myn-*
sing. resp. 51. numero 11. Grammat. decis. 65. num. 48. In-
de, quod verbum non sonat, certe nec sensisse vi-
detur: *Bald. consil. 494. column. 2. volumin. 1. In ore e-*
322 nim ¶ & mente, præsumitur esse idem, *Grauet. d.*
323 *consilio 19. num. 2.* Vnde in contractibus ¶ verba
habentur pro textu, cui credendum magis, quam
glossæ, *Grauet. consilio 105. part. 1. maxime, cum sunt*
clara, *l. continuus, de verborum obligation.* Et standum
324 est, ¶ licet aliæ præsumptiones præponderent in
contrarium, *Oldrad. consilio 159. ex presentii, in 1. dubio.*
Grauet. consilio 19. num. 4. In nostro autem casu licet
verba in principio sint generalia, non tamen ha-
bere virtutem vniuersaliter operandi, quod Det-
vvangensium Zehend darinn begriffen seyn soll / &c.
cum verba illa limitentur per clausulam aduerſa-
tiam, *Sonsten aber alle / &c.* Quæ clausula omni-
no ociosa & superflue apposita videbitur, vel ali-
quid operandi vim habebit. Sed in hoc contra-
ctu animo deliberato inito, nulla syllaba ociosa
325 intelligitur, ¶ vt etiam in materia stricti iuris, *l. i.*
bi not. quod met. caus. Grauet. consilio 294. numero 3.
p. 2. Boer. decisione 23. numero 24. Mant. singul. 47. nu-
mero primo. Sed nostro casu verba esse clara. Sed
326 verba nostra ad eum casum, ¶ in quo essent sa-
peſſua, restringi debent, dummodo sanus intel-

lectus possit accommodari, *Grauet. conf. 184. n. 12.*
part. 1. Imo verba contractus, ¶ vt aliquid ope- 327
rentur, impropriari potius debent, *Grauet. consilio*
19. numero nono. Hinc vltima clausula non super-
flua & ociosa, sed vt aliquid operetur, est intelli-
genda. Aliam autem operationem habere non
poteſt, nisi vt priorem generalem clausulam res-
tringat. Quæ verba, cum clara sint aliter, quam
sonant, & ad præcedentia limitanda, referri pos-
sunt, *Afflict. decisione 307. num. 25.* Quæ clara ¶ cum 328
sint, disputandum non est. *Grauet. consilio 239. nu-*
mero 4. part. 2. Nec ab eis recedendum, nec exten-
denda, *Mathes. singul. 175. in addit. num. 2. Schurf. conf.*
37. n. 4. Et hoc eo magis, quod nostra Transactio,
toties hinc & inde transmissa, deliberata præſu-
mitur: ideo non recedi ab illa potest, nec locus est
pœnitentiæ.

Nec obſtat læsio: Nam dicta læsio, licet læ-
pe allegata, tamen probata non est. Et licet pro-
bata, ¶ probari tamen debuit tempore contra- 329
ctus, nec valet, si post. Quo casu nec Ecclesia
restituitur, ¶ aut Transactio rescinditur, *Id. in 330*
l. qui voluntate. C. de rescind. vendit. Grauet. consilio 114.
part. 1. Imo nec prætextu læsionis ¶ vltra dimi- 331
dium iusti precii, *Gail. obseruat. 70. libr. 2.* Per ¶ vim 332
occupatas decimas, non restitutas, oportere illas
prius restituere, *Grammat. decisio. 66. num. 22. Af-*
flict. decis. 220. numer. 4. Non refert, quod tres tes-
tes allegantur, qui de dissensu deponunt: quia
contra totum senatum deponunt: nec omnes sunt
omni exceptione maiores, *Grauet. consil. 6. num. 25.*
part. 1. & conf. 99. part. 1. Concludo, vt dominus Re-
ferens.

Aliud in eadem causa.

D. N. video illud quidem, quod præſuppoſui
ante ab initio voti mei, nimirum certa, non am-
bigua pactione, præiudicare sibi potuisse Roten-
burgenses, adhuc verum esse. Interim tamen &
illud simul moneo obseruandum, si pactionis si-
ue transactionis præpositæ illa verba: *Sonst aber*
alle andere Zehenden auff dem Land gen Detwang
gehörig / de aliis decimis, præter controuersas, ve-
rificari possint, rem expeditam esse Rotenbur-
gensibus. Quod alterum præſuppoſitum mani-
festam habet rationem: cum enim Rotenburgen-
ses ex *Religionfrieden* fundatam habent inentio-
nem, & de pœnis decimis in *Detwang* enormiter,
tam contra mentem constitutionis, quam initæ
transactionis (prout ex prægnantissimis verbis
procemii colligitur) lædantur, ita vt onus quidem
sustenrandi ministerium, ipsi solis in totum in-
cumbat, reditus vero, ad eandem rem pertinen-
tes, pro maxima parte subtrahatur, vt ex actis pro-
batum, & apud dominos vringue est in confes-
so: quis non videt, quamuis interpretationem
admittendam potius, quam eam, quæ in tantum
cōtrariatur dispositioni deſ *Religionfriedens* / & i-
pſius transactionis, in principali sui parte: & enor-
mem læsionem inducit, cum scandalo publico (¶
hic ex genio istius loci æstimamus, de cuius fa-

cris procurandis agitur, iuxta dictam Religionfrieden.) Descendendo igitur, ad verba illa: *Sonst aber alle andere Zehenden auff dem Land gen Detwang gehörig*, Rotenburgenfes ostendū, quinque pagorum decimas ad Detvvangensium parochiam, seu matricem Ecclesiarum pertinentes, de quibus se sensisse asseruit, folio Actorum 185, in missiva ad Ordinis Magistrum. Etsi temerariū & confictum esse dicant Teutonici folio 475, tamen eodem folio sibiipsis contrarii, subiungunt hæc verba, *Das die gefeste Wort / so wol vom Detwanger / als andern auff dem Land darzu gehörigen / vnd demselben anhangenden Zehenden zu verstehen.* Quibus aperte & clare insinuant, se per clausulam reseruatoriam voluisse excipere duo distincta, de Zehenden zu Detwang selbst, vnd dann alle andere Zehenden auff dem Land darzu gehörig: Posterius quidem probant per verba: *Alle andere Zehenden auff dem Land darzu gehörig: nec pugnant Rotenburgenfes, & satis lucrantur Teutonici, & satis de iure suo ex constitutione des Religionfriedens remittunt Rotenburgenfes, onus profiten di sacra etiam in filias detinētes, decimas vero eorum pagorum Teutonico cedentes.* Prius autem illud, hoc est, den Zehend zu Detwang selbst / quod veniat hisce verbis, vel de eo cogitatum sit inter partes vtrinque, non probatur. Vnde iniquum 333 esset, ꝑ pacto id perimi, de quo cogitatum non docetur, l. 9. de transaction. Ius habent Rotenburgenfes in vniuersum, quoad decimas, gen Detwäng pertinentes, ex Transactione, de Anno 1398. ius certius adhuc habēt ex Religionfrieden. Ius etiam habent ex ipsa transactione, per clarissima verba procerum, ibi: *Auff das ein Xbat zu Rotenburg Item ibi ex verbis dispositionis: Alle Wein vnd Frucht Zehend / auch den kleinen Zehenden / in ihrer Statt / vnd derselben angehörigen Marckung / allerdings nichts davon außgenommen / dan allem des Ordens eigene Güter.* Quæ verba in toto, in genere, & in vniuerso, hoc disponunt, vt decimas, ad Ecclesiā Detvvangensem fundatas, habeat ciuitas, ad sustentandum ministeriū. Huic dispositioni, quantum per clausulam reseruatoriam detractum sit, vel an de principali iure decimarum (quod omnimodo, id est, allerdings conseruatum in parte principali dispositionis voluerunt Rotenburgenfes) per clausulam reseruatoriam rursus pro maxima parte perimendo cogitatum sit, facile iā est intelligere.

Principale enim saluum manet, hoc est. *Aller Wein vnd Frucht Zehend / in der Statt / vnd derselben angehörigen Marckung: accessoria decimæ detrahuntur, hoc est, andere Zehenden auff dem Land.* Quæ verba: *Der Statt gehörige Marckung: Item, Auff dem Land* si recte obseruetur oppositio, seu comparatio, ostendunt, extra Rotenburgenfis & Detvvangensis vniformis districtus (tam quoad iurisdictionem, quam quoad rationem foundationis primariæ parochialis) terminos, alias extrinsecus coherentes decimas separatas fuisse, siue exceptas: sicut loquuntur Teutonici, andere

gen Detwang gehörig vñ denselben anhängig Quod vt magis magisque elucescat, respondendum ad argumenta, quæ ipsemet in priori voto pro contraria parte moui.

Primum præsuppositum esse, vt omnes decimas pari modo lucrarentur Rotenburgenfes, prout onus alimentandi ministerii in se receperunt. Probauit duobus modis: Primo, quod magis solliciti fuerint de iure nominandi. Hæc collectio nō concludit.

Neque enim ius nominandi pro compellatione deficientium decimarum computari potest, cum pertineat ad commoditatem & facultatem ordinandi ministros Augustanæ confessionis, & alioqui Rotenburgenfisbus comperat, ex ipsa constitutione des Religionfriedens: nec quicquam faciat ad sumptus & expensas ferendas, imo his deficientibus, nihil prodest.

Vnde inuertitur argumentum ita, vt à iure & potestate constituendorum factorum inferatur quidem ad expensas eo nomine faciendas, sicut in aliis oneribus publicis sustinendis, propria ꝑ auctoritate quilibet sibi consulit in suo territorio, l. 1. C. de capt. & distr. pig. lib. 10. Et idem vult constitutio des Religionfriedens / & obseruatio totius Imperii docet. Nequaquam vero propter cessum ius nominandi inferatur ad detractionem alimentorum.

Deinde sic probauit: quia ab ipsis decimis in der Statt Marckung exceperunt den Zehenden des Ordens Güter. Et hæc ratio in contrarium retorqueri potest, quod non totale ius decimarum, ad Ecclesiam Detvvangensem pertinentium perimere, sed pro regionibus certis, & particulibus fundis limitare voluerunt: ita vt Rotenburgenfisbus maneat decimæ in vniuersum, in toto, in genere, & quidem vniformiter, in der Statt Marckung / prout ex depositione quinti testis ad tertium probatoriam apparet, de confessione Commendatoris, das Detwang vnd Rotenburg ein Zehend.

Detractio vero, ꝑ siue limitatio sit, quoad species, & particulariter: vnde nō ab vna specie vel parte, ad aliam: multo minus à specie vel parte ad totum vel genus, sit illatio: separantur fundi Teutonico, à fundis ciuium. Igitur hi includuntur, & per consequens, vineæ in Detwang / quæ pertinent ad dominium ciuium, ꝑ & Sturgelt / der Statt Rotenburg / & quidem simpliciter ad omnimodam Rotenburgenfium iurisdictionem, vt contat ex dictis testium. Separantur andere Zehenden auff dem Land / gen Detwang gehörig / Ergo fortius includitur der Zehend zu Detwang / der ein Zehend ist mit dem Rotenburgischen / vt dicit Commendator.

Secundo loco principaliter argumētatus sum: decimas ꝑ hic non considerari iuxta territorium iurisdictionis. Probauit ita: Quia si decur separatio decimarum in illa marca, quæ & ratione iurisdictionis, & vniuersitatis agrorum, vna atq; eadem est, multo magis distinctionem dari earum

rum decimarum, quæ alterius vniuersitatis sunt, id est, Detvvangensis. Respondeo: Decimas diuersos respectu hic considerari: primum in genere, in principali parte dispositionis, tam quoad parochialem circulum, si onus spectetur, quod decimis alioquin cohæret, & hic apud Rotenburgenses residet, nimirum, alimentandi ministerium Ecclesiasticum: quam quoad districtum iurisdictionis vrbicæ, in der Statt/vñ deren zugehörigen Markungen. Rursus in specie ÷ distinguuntur & separantur decimæ, in clausulis limitariis & reſeruariis. Et hoc ipsum quoque dupliciter, tam quoad fundos Teutonicorum, in districtu vrbico, quæ quoad regiones extra districtum vrbicū, auff dem Land. Igitur interest, quo singuli respectus referantur. Vniuersalis quidem ÷ cōsideratio, totius parochialis circuli, ad eum effectum extenditur: quod Rotenburgenses simpliciter, sine vlla limitatione & distinctione, circulum illum prouidere sacris teneantur: licet vltra iurisdictionem eorundem temporalem, extendatur ille circulus parochialis: licet etiam non participent singulorum fundorum & locorum decimas, d. circuli. Vniuersalis quoque ÷ cōsideratio ad districtum vrbicum referitur, in ea parte Transactionis, qua disponitur, daß aller Zehenden an Wein vñ Frucht/ in der Statt/ vñ derselben zugehörigen Markung/ Rotenburg bleiben soll. Iam vero particularis ÷ cōsideratio decimarum ita fit, vt fundi tantum Teutonici ab illo districtu eximantur: à parochiali vero circulo eximantur quidem decimæ pagorum, extra vrbicum districtum sitorum, auff dem Land/ non etiam decimæ ipsius pagi Detvvangens/ quæ ratione matricis Ecclesiæ siue parochiæ ibidem, tum ratione omnimodæ iurisdictionis, ciuilibus & criminalibus: tum denique ratione domini vinearum in Detvvang/ separatam naturam à reliquis ibidem sitis bonis habentium, ad solos Rotenburgenses spectat, vt qui soli & sacra & prophana ibi constituendi potestatem habeant, religionem, iurisdictionem ciuilem & criminalem, & in specie, ipsas vineas ciuium ipsorum ibidem, quæ separantur à pascuationis terminis, siue Hut Markung/ fol. 242. 248.

Frustra ergo iam laboratur circa separationem, Detvvangensis pagi à Rotenburg. Etsi enim Detvvang habeat eiuſ ſondere Gemein & Detvvangenses pignorent ipsos Rotenburgenses, wann sie auff ihr Gemeind treiben/ & cætera, quæ ad hoc cumulantur, &c. Tamen hæc distinctiones ÷ non pertinent ad materiam subiectam, id est, neque ad separationem iurisdictionalem, der Statt Markung: neque ad separationem des psarrlichen Circuls: imo etiam considerando der Güter Markung/ adhuc vineæ pertinent omni respectu, ad solos Rotenburgenses sicut testes dicunt, daß sie zu der Rotenburger Ruggschrey gehörig. Eo quoque facit sæpe allegata confessio Comendatoris, & torcularis concessio ab eodem facta.

Tertio loco principali, etiam id vrsi: quod

ipsi Rotenburgenses facto suo separarunt decimas frugum, zu Detvvang/ à decimis finium Rotenburgensium. Respondetur: quod non viendo iure suo, quoad decimas frugum ibidem, non statim illud amiserunt. Nec ÷ etiam nostra amittimus, non vtendo, nisi per iustam præscriptionem: qua etiam currenre, non præscribitur amplius, quam possessum. Deinde in contentione, ad viam facti erumpente, non eiusdem facultatis fuit, circares diuersas, & in locis diuersis eodem modo sibi consulere. Tertio, vineæ zu Detvvang, manifeste & notorie distinguuntur ab Hut/ siue Güter Markung: vnde probabilior causam habere, ibi se manutendi. Quarto, facit ipsius rei exiguitas. Testes enim dicunt, es seyen etlich wenig Aeckerlein im Thal/ &c. Accedit decimus testis Rotenburgens/ Daß Schrifften hinc inde ergangen/ vñ solches geendert worden.

Quarto principaliter & illud motum est: non posse interpretari verba illa: Sonst aber all andere Zehender/ &c. vt decimæ quidem intra fines Detvvangenses eo non pertineant: Decimæ vero extra fines illos, zu Neusachsen & reliquis pagis, ad Detvvangentem agram dicantur pertinere. Respondetur: Decimas ÷ dupliciter dici ad Detvvang pertinere: Principaliter quidem, tanquam ad suam parochialem Ecclesiam fundatæ: & eo modo omnes decimæ, de quibus hic transitur, siue in Rotenburgensi agro, siue extra illum sitæ, eo referentur. Alio modo accessorie, ÷ & minus principaliter, sed distributive, iuxta regiones, adeo vt illæ quidem, quæ intra agrum Rotenburgensem sunt, iisdem cedant, alia vero, quæ extra eosdem fines sunt, auff dem Land/ hoc est, in locis mediterraneis, à certis Rotenburgensium finibus separatis, pertinentes tamen ad Ecclesiam siue Parochiam Detvvangensem.

Vnde Quinto loco principali, facile diiudicari potest, quod ibidem moui, qua scilicet ratione, & quam diuersimode decimæ in nostro casu æstimari & censeri debeant. Præsuppositum enim tum fuit, decimas separatas & distinctas in transactione fuisse non iuxta fines Rotenburgenses, sed iuxta diuersitatem agrorum.

Verum si diligens instituatur comparatio, manifeste apparebit decimas primum vniuersaliter consideratas secundum circulum Parochialem, diuisas fuisse inter Rotenburgenses & Teutonicos: ita vt omnes decimæ intra fines Rotenburgenses, ipsis cedant omnino, allerdings nichts außgenommen/ subiecta tamen ibidem illa limitatione, quoad fundos Teutonicorum, in iisdem finibus litos: quæ limitatio statim eodem loco subiecta, simpliciter omnia alia (intra fines Rotenburgenses, proprie sumptos, iuxta suos veros & certos limites, non incertos & dubios) comprehensa includit. Decimæ vero extra fines illos auff dem Land/ siue locis prouincialibus (quæ loca, auff dem Land/ comparatiue se habent, respectu

Et finium Rotenburgenſium certorum, & limitatorum, vt diximus) Teutonicis cedat.

Vnde quod ſexto loco principaliter deductū, de horreo ſolo, ex tranſactione conſeſſo, nimis exiguum eſt, vt certis fundamentis principalium clauſularum diſtributiuarum opponatur, tum etiam eliditur ex eo, quod ſimul horreo illo, ſpaciū aliquod horti additum, & ex ceſſione torcularis à Commendatore poſtea factæ.

Vltimo loco, quod de intellectu *l. veteribus*, motum eſt, ita habet (meo iudicio) vt diſpiciendum ſit, vti partium ius notorium & certum, ante tranſactionem competierit: ita vt is, ꝛ cui ex pacto quatenus ius fuit, eas difficultates ſubeat, probandi nimirum, per certas, non ambiguas clauſulas, de quo ſe cogitaſſe aſſeruit, *l. 9. de tranſact.* Scopus ergo totius cauſæ in eo conſiſtit: quos fines ꝛ Rotenburgenſium intelligamus, ſub his verbis, *der Statt vnd derſelben zugehörigen Markungen*: Item, quo loco illud incipiat, quod dicitur, *auff dem Land*. Ex iure certe communi ꝛ manifeſtum eſt fines late accipi, ita etiam, vt flumen, in medio ſitum, vtriſque vicinis pro media parte cedat: ſive de iurisdictione agatur, ſive de publico vel priuato vſu.

Eodem modo de *fossa* ꝛ inter duos fundos, & ingreſſu in: er duos vicinos, vel duas domos. *Cepoll. de ſeruit. vrb. præd. capite 75.* Item, durum eſt hoc caſu, aliquid in præiudicium finium ſtatueri, & recedere à limitatis Rotenburgenſium finibus, ad non limitatos: & non tantum ad non limitatos, ſed etiam hos ipſos dubios & incertos, deponentibus teſtibus, daß *Detwang* gegen *Rotenburg* nicht verrent oder verſteint: ſi fines non limitati intelligantur, taceam incertos & dubios, quantum ciuitati præiudicetur, manifeſtum eſt. *Hieron. de mont. Prix. capite 76. de finibus, per tot.* Durum quoque eſt, illos terminos, ſive Güter *Markung* / ſtringere contra eos, qui non ſolum certos & limitatos fines habent, ſed intra eoſdem omnimodam iurisdictionem, cum poteſtate conſtituendi ſacra.

Et vt omnis alius reſpectus finium excludatur, illud etiam imprimis ſtringit, vt ipſæ vineæ, de quarum decimis agitur, ſeparantur in dubio ab *Hut Markung* / & accenſentur *der Rotenburger Kueggſchrey*.

Vnde non obſtat, quod ꝛ interdum ſpecialiſſime accipiuntur decimæ, circa pagum *Detwang* / quale illud eſt, quod ex teſtibus allegatur, *quæſitum tunc temporis ad portas, Wo bringt man den Wein her? Reſpoſum, Auſ Detwanger Markung.* Illud enim hanc rationem habet, vt differant à cæteris agri Rotenburgenſis decimis, tanquam vnus totius diuerſæ partes: nequaquam vero, vt ſeparantur ab vniuerſali *Statt Markung* / & in aliud genus tranſeant, nimirum ad decimas, ſitas extra *Rotenburg* / *auff dem Land*. Sunt enim diſtinctæ regiones, *der Statt Markung* / vti ex teſtibus colligitur.

Nec alio modo incolæ *zu Detwang* / ciues Ro-

tenburgenſes cenſentur, quam cæterarum regionū eius vrbis incolæ, ſive parochialium curâ ſpectes, ſive omnimodâ iurisdictione, ſive collectas, ſive denique, quantum ad decimas vinearum, ibidem ſitaram attinet, daß *Kueggſchrey* / quod pertinet ꝛ proprie ad rationem ruralis marchie, *der Feld Markung*. Quod ſub finem allegatum fuit in veteri tranſactione, de Anno 1398. diſtingui paganas ab vrbicis decimis: eliditur ex eo quod ſiquaratur, vt tum *Detwang* ſes habendi ſint pro vrbicis vel pageniſibus, res expedita ſit, ex vnanimi teſtium depoſitione, daß ſie alle Bürger ſeyn zu *Rotenburg* / mit aller bürgerlichen Beſchwermuß Steuer vnd Sturgelt. Concluſiue igitur, quod prius dictum, non fatiſ tutum videri, ſententiam ab vtriuſque religionis Principum Conſiliariis latam reformare, neſcio, an nobis liceat, talem conſiderationem in Camera introducere, præſertim in hac cauſa, ſtantibus fundamentis ante dictis.

Quod additum fuit, fauorabilem eſſe ſenſum illum clauſulæ reſeruatoriæ, de aliis decimis *auff dem Land*. Sed re accuratius examinata, apparet, non ſolum multiplicem, fauorem, ex omnibus Actorum partibus, pro Rotenburgenſibus relucere: tum quia Rei, tum quia de enormi læſione eorundem agitur, ita etiam ea verba impropriari poſſunt.

Nec ex eo fauor ille cernitur, quod de facto decimas illas occuparunt: non enim ꝛ quicquid ab inuito ſumitur, iniurioſe aufertur, *cap. non ſane 14. queſt. 5.* ſed magis magiſq; elucidari ſenſum illum ex circumſtantiis & verborum proprietatibus. Circumſtantiæ quidem mouent, cum agatur *vont den Filial Kirchen auff dem Land* / eſſe aliquas etiam decimas, ad Eccleſias eaſdem pertinentes, quod & verba ſonant, *Alle andere Zehende: & idem expreſſe Teutonici fatentur ſepe dicto folio 475.* *Daß ſie ſo wol den Detwanger Zehenden / als andere auff dem Land zugehörige vnd demſelben anhangende Zehenden verſtanden.*

Verborum ꝛ proprietates hoc vult, vt omnes decimæ intra marcham ciuitatis, pertineant ad Rotenburgenſes: ſolis Teutonicorū fundis exceptis: quæ exceptio imprimis pertinet ad ſamulos Teutonicorum *zu Detwanger*. Neque enim de aliis eorundem ſamulis conſtat, quos habeant in ciuitatis marca, ſtrictius ſumpta, ſi fortius includuntur ſandi ciuium ibidem: præſertim vineæ, de quarum decimis percipiendis contenditur: eadem verborum proprietates, ſeparat alias decimas, *auff dem Land* / à decimis, de quibus principaliter agitur: quod conſtat, vniformes eſſe in agro Rotenburgenſi & *Detwanger* / iuxta illud dictum Commendatoris, daß *Rotenburger vund Detwanger Zehend ein Zehend ſey*: facit depoſitio 7. 10. & 12. teſtis ad 23. probatorialem articulationem Rotenburgenſium. Finaliter concludo pro Rotenburgenſibus, & reformandam eſſe ſententiam, & pronuntiandum abſolutorie. Compentiſ expenſis.

Aliud in eadem causa.

Pro sententia & voto Domini Correferentis, qua clausula Transactionis, quæ sonat de decimis auff dem Land gen Detwang gehörig / vel annullatur, vel vt valeat contractus, & iniquitas euitetur, ad verisimilem interpretationem reducitur, ex iure & æquo, vrgentes & validæ rationes; quibus & ego assensio adductæ sunt. Inter reliquas vero, quas refricare minime decet, apparet, eam clausulam esse superfluum, absurdam, & iuri aduersam.

355 Superfluum: quia ꝑ quod ante literis dispositiue insertum & expressum erat, iam in nullum alium finem repetitur, quam vt contradictorias & obscuritates pariat. Ibi enim dispositum est, daß Reis die Zeit des Religionfriedens / ab Actore, allen Wein vñnd Fruchtzehend / so viel daß alles in ihrer Statt / vñnd derselben zugehörigen Markung Actori gebürt / folgen sollen / allerding nichts davon auß genommen dann allein den Zehend / von des Ordens Gütern / in gedachter Markt gelegen. Hic vero in sequenti clausula iterum habetur: Daß aller Zehend (vt in priori) forsthin (scilicet zur Zeit des Religionfriedens) Sonst aber all ander Zehend / (ibi notetur periculosa & suspiceta mutatio verborum: Item, omisso vocabulorum, Weinzehend vñnd Markung) gen Detwang gehörig / Actori werden vñ bleiben soll. Si itaque ante dispositum est, was jedem Theil folgen soll? quid opus est repetere nunc, was jedem werden soll: non enim video differentiam inter dictiones folgen / werden / vñnd bleiben / limitatiue ad tempus des Religionfriedens / sumendo.

Sequitur igitur, posteriorem clausulam vel intelligendam secundum priorem, & tunc erit superflua, siue sumatur pro Actore, siue pro Reis, cum plane idem disponant vtrobique. Vel non intelligendam secundum primam, & tunc sequentur ex ea contradictoria, quæ simul & eodem respectu consistere non possunt: alterutram enim falsam esse oportet. Nec refert, si dicatur, sequentem clausulam esse limitationem præcedentis; quia tam res ipsa, quam modus siue dispositio, diuersum ostendunt. Si enim iustam interpretationem verba sequentis clausulæ non admittere debent, tunc potius correctioem & annullationem, quam limitationem prioris dispositionis continent.

Deinde mirum, nec suspicione caret, quod hoc loco dispositioni limitandæ, suæ limitationes (vt alias fieri solet) non in continenti, sed post interuallum, ad verbum repetito limitando, alia limitatio obscuris verbis attextata est.

356 Absurdum & inconuenientem esse eius clausulæ sensum, vt Actor accipit, hinc colligo: ꝑ Quod publica constat facti notorietate, Rotenburgensem Rempubicam, & priuatos ciues non longe ante d. Transactionem, anno scilicet 54. suis rebus ira exhaustos fuisse per Ducem Brunsvicensem, als Feldobersten der drey Fränckischen einigüßig Ständ / contra Marchionem Albertum; das zu

Entrichtung derselben Brandschakung / auch die Bürger all ihr baar Geld / Silbergeschürt / Kleinot. Geschmuck / vñnd anders / damit Geld auffzubringen / vñnd dardurch die Blünderung in der Statt vñnd auff dem Land abzuwenden / auff daß Rharthaus / Magistralui lifern vñnd vberantworten müssen. Quis igitur crediderit, ad tantam necessitatem & egestatem redactos & expilatos, ius sustentandi ministros (quod Ordo Reis debebat, vigore antiquæ Transactionis super religionis pace) ordini remittere; & in se onus id assumere, vnquam animo proposuisse, aut cogitasse? vel nihil sere pro sumptuosa ista sustentatione beuilligen vñnd annuementu wollen? quod sibi tunc de suis expendere erat difficilimum, & impossibile, suam liberalitatem in tali necessitate exercere: quod nec iura, nec causa impulsua, in proæmio Transactionis expressa, quæ causam finalem denotat, & posteriorem format euentum, præsumere permittit.

Iuri aduersam dixi, & exorbitantem: ꝑ quia ante Transactionem de Anno 56. (quod nemo inficias ibit,) Ordo, siue Actor noster, Reis, debuit sustentationem decem ministrorum, de titribus & decimis Ecclesiæ: quod ius non de nouo paciscendum fuit Reis, quia ab Anno 1358. & sic vtique ad tempus Transactionis posterioris, absolute & sine contradictione semper debuerunt.

Cui non refragatur, sed opitulatur potius conflictio pacis, in d. als auch, re. & s. Vñnd ob solch: Quia licet in priori s. disponatur, quod ministria, Scholæ, Eleemosynæ, & Hospitalia; in locis reformatæ religionis, debeant ali, & sustentari, von Rent / Zins / Gült vñnd Zehenden / prout antiquitus factum: Et ti dubium incidar: (vt habet sequens s.) quantum ministeriis, Scholis, Eleemosynis & Hospitalibus (quia dicit ibi, zu Vnderhaltung obgemelter Ministerien vñnd Stüct) erogari debeat, quomodo assidium inter partes sit placandum & componendum: Tamen in versie. destoweniger nicht, re. sit separatio derselben Stüct / à sustentatione ministerii: adeo vt in omnem euentum, siue assidium sit, siue non sit, siue expediatur, suspendatur, vel proteletur accordatio der andern Stüct haben / sollen doch die solch onus auff ihnen gehabt / nicht destoweniger vñnd mittler Weil / was sie von alters hero zu solcheri Ministerien gegeben haben / auch fürter entrichten.

Hinc facile intelligitur, etiam ante Transactionem hanc, ꝑ Actorem obligatum fuisse, ad alimentandos decem presbyteros, qui sunt idonei, id est, Ehrwürdig: & non vnicum idoneum tantum: idque de decimis, vel de æquipolenti. Imo & consequenter, decimæ siue alimenta ministrorum, ꝑ præterito tempore iniuste detentæ (sicut est factum nostro casu, arg. pragmatica sanctionis, s. als auch, re. An vero Religionis odio potius, quam iure habendi, nescio) à quocunque detentatore seu possessore peti possunt. c. pastoralis, c. in aliqui-

360 *bns. de decim. cap. quicumque 16. quest. 7.* Et illi t̄ tenentur restituere, alias non ablolutionem dabit confessor *cap. si res aliena 14. quest. 6.* Item alias communicari potest, & semper restitutio contra eum datur, & per alias rationes, vt habet *Bartol. Brix. in tractat. quest. dominical. quest. 49. numero quarto, & 5.* Et ex iuribus allegatis per *Andream Hispanum, in tractat. de decim. quest. 15. vers. fin. numero 1. & seqq.*

Hinc infero, cum omni iure tempore Transactionis Actor obligatus fuerit Reis ad sumptus, quibus decem ad minus alendi sunt ministri, sed ex ea Transactione pretendatur, senatores consensisse in sumptus, quibus vix vnus idoneus sustentari potest; vt taceam de remissione reliquorum & preteritorum sumptuum, ad 18000. fl. excurrentium, vt ex actis notorium est, satisque deductum: sicque reliquum, vt puta, triplum, quadruplum, vel longe plus remisisse, & ordini donasse: Infero, inquam, tam remissionem, tanquam iuri aduersam & exorbitantem, fieri non potuisse per consules dictos, nec validam esse.

361 Tendit enim ad hoc huiusmodi t̄ obligatio, vt minus percipiatur de decimis ad vsus sacros & ministerium, quam debitum sit de iure diuino: *Innoc. in cap. fin. in pr. de parochiis, Ioan. And. in c. 1. de decim. in 6.* Et hanc communem esse sententiam Canonistarum, dicit *Heinrichman consilio 41. numero 29. volum. 2.* Idque imprimis, cum in laicos vsus vertantur, vt per *Sicul. in t. statuimus. de Transact. & Heinrichman d. loco.* Quin & iuris aperti est, quod

362 administratores ciuitatum, t̄ debitum liquidum (vt nostro casu liquidissimum est,) nisi quis studio excruciat, remittere nequeant: Quia remittere 363 & t̄ donare est species dilapidationis: Sed administratores Reipub. construere, non res ciuitatis, vel vniuersitatis dilapidare debent. Præterea 364 mandatum t̄ quantumcunque generale, & cum libera, ad casum donationis non extenditur *Dd. in l. pactum curatoris. Cod. de pact. Bald. in l. preses. C. de Transact. l. as. ibid. numero duodecimo. gloss. Dd. in leg. cum hi. §. si preter. verb. nec donando de Transactionib. Bartol. in leg. 1. de pact. Gail. obseruation. 72. numero duodecimo.*

Exorbitans itaque, & quasi impossibile Senatoribus fuit, de iure remittere tantos sumptus debitos, tam præteritos, & non solutos, tanquam etiam in futurum soluendos. Sed hæc exorbitantia ciuitati posset, si sanæ & rationabili interpretationi verborum locus esset. Omitto (vt dixi) alias rationes, ad hoc propositum à Dominis luculenter & dextre adductas.

Si vero argumenta & rationes prægnantes & urgentes, quæ à Dominis quibusdam, pro tuendis partibus Actoris, copiose & docte adductæ sunt ferendo, non parum dubius reddor: An non rigor literæ posterioris transactionis, ex qua *επιόμνησεν* nostrum prodit, in statu visionis (sub hac præsertim rerum conditione) potius, quam alteræ rationes, quæ æquitate & veritate nitun-

tur, sint locum habituræ, adeo vt suspicer Reuifores (quorum subsidium actor in talem euentum præsumptiue haud negligat) sententiæ nostræ, qua prior directe & simpliciter confirmaretur, assensum suum ægerrime sint adhibitori.

Veruntamen, quia t̄ natura non patitur, vt 365 qui ex imprudentia vulnus accepit, ob hoc chirurgi manu destituatur: Neque leges t̄ indigne 366 læsis suum auxilium, præsertim restitutionis, vbi æquitas euidens subsit (licet nihil facile mutandum sit de solennibus) denegant, inquit textus in *l. Diuus. de restitution. in integr.* Nil enim tranquillitati t̄ magis inimicum, quam sub iuris prætextu, 367 quod iniurium est, statuere, alterum in alterius vtilitatem grauare: Nam vt restitutio t̄ cum alterius iactura dari non debet: Ita & ob aduersarii commodum, nemini venit deneganda, ne quis per alterius dispendium locupletetur *l. sis qui de furt. l. asiduus. qui pot. in pign. hab. c. cum causam. de præbend. l. sciendum. ex quibus causis maior.* Neque æquitati quicquam similis est, quam ciuitatem ita componere, vt futura negocia ad iusti regulam consistant & expediantur: Quæ non patitur eum 368 destitui, t̄ qui bonum & æquum, omnis iusti saluberrimum fontem, inuocat, ne inde iniuriæ occasio nascatur, vnde iura proficisci debent *leg. meminerunt Cod. vnde vi. Ferrar. de appellation. folio 138.*

Ideoque cum nostro casu directa via, videlicet per reformationem prioris sententiæ, timore ancipitis Reuifionis (vt dictum) & collegii labe Reis debitum auxilium contingere haud possit, amplector & ego sententiam Dominorum, qui restitutionis beneficio eos iuuandos putant: Neminem autem t̄ negare spero, quin hic agatur 370 de iure Ecclesiæ, siue ministerii: Et simul etiam de iure Reipublicæ, vel bono publico: quodque Ecclesiæ t̄ Respublicæ fungantur iure minoris, 371 præsertim in casu restitutionis: Ecclesia quidem, vt per *Bald. in leg. omnes 31. Cod. de Episc. & Cler. l. 1. Cod. ne lic. ter. prouoc. Specul. de restitut. in integr. §. infra quod. & Bald. in addit. vers. scilicet. Ecclesia censetur. l. orphanotrophos. Cod. de Episc. & Cleric. & auth. de non alienand. rebus §. suimus colum. 11. Tiraque. de priuileg. pie causa. priuileg. 138. per tot. de Republica, vt in leg. Respub. C. quib. ex caus. maior. l. Rempublicam. C. de iure Reipub. num. 11. Ibi que *Dd. Alexand. consilio primo, colum. 4. volum. 4.**

Idque etiam intelligitur de qualibet ciuitate & Reipub. vt per *Bart. & Bald. & communiter Dd. in d. l. Respubl. & communem conclusionem dicit Marant. verb. appellatio. n. 87.*

Hoc ita posito, nec deesse video requisita restitutionis, nostro casu. Primo enim hic agi de causa Ecclesiæ simul & Reipubl. nemo inticias ibit: Quibus casibus facilius, t̄ maiori que compendio 372 nec causis tam exquisitis, restitutio iure permittitur, vt notat *Ioann. Ferrar. de appell. ca. 7. lib. 4.* Secundo constat satis, non modò de enormi, sed & de enormissima læsione, id quod attestantur testes

ites Reorum 2. 3. 7. 8. 9. 10. 11. 12. qui dicunt (ad-
miniculantibus etiam missiuis, à partibus in hac
causa in hoc iudicio, olim ante remissionem pro-
ductis: nec non tacita confessione aduersa par-
tis, quæ nullibi id aperte impugnat) Der Wein-
geschèd außser Denibang tragt jährlich zwey Fuder Wein/
vnd der Getreidzehend / hundert vnd achtzig Malter.
Hisce redditibus vix vnum ministrum sustentari
posse, supra ostensum est: nouem igitur illi vbi sunt?
Sic & summa 18000 fl. quam sibi partem tunc de
373 bitam fuisse Rei asserunt. Qualis verò ÷ censeri
debeat enormis læsio, ex qua Ecclesia restituenda
da sit, tradit Menoch. de arbit. iud. quasi. tit. 2. cent. 1. cas.
74. vbi num. 4. tandem dicit, veriorē & crebriorem
sententiam esse, quod iure definitum id non
sit, sed iudicis arbitrio relictum. per plura ibid. allegata.

374 Tertiò constat ex actis, eam læsionem ÷ (si modo
verus est intellectus Actoris d. S. Sonsten aber)
ex imprudentia Reorū, & fraude aduersarii processisse.
De imprudentia quidem non puto quenquam dubitare:
Fraus verò variis coniecturis & probationibus (vt noti est iuris) ostenditur: Inter
375 cætera verò Deceptio ÷ & dolus ex magna læsione
colligitur l. omnes debitores ff. quæ in fraud. credit. Et
376 vbi enormitas ÷ læsionis est in aperto, ibi præsumitur
dolos. Bartol. in l. pen. ff. de prat. stipul. & Bald. consil.
213. part. 1. incip. punctus talis est. Ita sentit & tradit
Schurff. consil. 37. n. 26. cent. 2. quodque tali casu sufficiat
dolos præsumptus ex magna læsione, pluribus concludit idem
Schurff. consilio 10. per tot. dict. cent. 2.

377 Et quando singulæ coniecturæ ÷ non sufficiunt
ad conuincendum dolum, tunc simul & coniuñctim
plures conglutinatæ, aperte conuincunt dolum, vt per
Bartol. l. post contractum. ff. de donat. Dec. in l. pactum quod dotali. C. de pact. Mysing. respons. 53.
num. 15.

Tandem nec de tempore petendæ restitutionis
meritò ambigi potest. Rei enim aliter nõ, nisi alternatiuè,
conditionaliter, vel in euentum, in hac instantia, & non
antè, restitutionem petere potuerunt: in eo enim omnes
Domini consentiunt, quod catdo huius negotii versetur
circa intellectum d. S. Sonsten aber / re. Licet autem
prima sententia inclinet ad partes Actoris: tamē
Rei nec intellectum Actoris, nec sententiam interpretantem
acceptarunt; ideoque super eo dubio intellectu ad
Cameram appellarunt: vbi etiam principaliter & directe,
omissa appellatione restitutionem petere nequiuertunt,
nisi studio sibi contrariari, & à causa appellationis, quæ
consistit (vt dictum) super dubio intellectu transactionis,
recedere voluissent. Et patet ad sensũ, dũ ea interpretatio
penes iudicem adhuc residet, & Reis spes esse potest,
adhuc fore; vt pro ipsorum intellectu per reformato-
riam prioris, sententia feratur, se non, nisi in euentũ,
quo prior sententia confirmaretur, restitutionem petere potuisse.
Ante enim eum euentum eos læsos esse nemo
378 dicere potest: Sed non læsus ÷ nec ius nec occa-

sionem petendæ restitutionis habet, cum non entis nullæ sint qualitates. Item quod Reis nondum
constet de sententia confirmatoria, vel reformatoria:
Sicque, an sint læsi, vel non, ignorent, sed tempus
restitutionis, ÷ non nisi à tempore scientiæ incipit
currere, noti est iuris: vt per Wormbs. obseruat. 4. tit. 25. Imò Ecclesia ÷ in hoc
379 plus iuris habere dicitur, quam alii: Clem. vnic. de
resist. in integr. & Bartol. in l. ab hostibus. §. sed quod
simpliciter num. 12. ex quib. caus. maior. Vbi etiam dicit:
Tempus ÷ restitutionis incipit currere à die
380 late sententiæ (cum effectu scilicet, quando non speratur
alia, nec est appellatum, alias effectus sententiæ est
suspensus) num. 11. Et non potest quis petere in
integrum restitutionem, quamdiu potest appellare.
Rota decisio. 224. in notis. Quamdiu enim ÷
superest ordinarium remedium, non est recurrendum
ad extraordinarium. l. in causa la. 2. de min. cap. secundo. de offic. iud. Et
quærit Specul. de restitut. in integrum. §. qualiter num. 8.
Si minor appellauit à sententia contra se lata, nunquid
appellatione pendente poterit petere in integrum
restitutionem? dicit, quod sic, per notat. in l. pen. C. si aduers. rem iud. & Azo. eod. tit. circa
medium.

An autem minor, ÷ Ecclesia & Respublica petere possint
restitutionem in integrum contra contractum vel transactionem
iuratum? Non dubito, quin certis casibus id locum non habeat.
Quod verò vniuersaliter obtineat, vt nullibi detur
restitutionis auxilium, non credo, vel in iure; vel apud eos
interpretes id extare; sed affirmatiuam potius & contrarium
satis cognitum esse. Quando enim ÷ enormitas læsionis est
certa: tunc iura etiã certã statuunt deceptionē (quæ
facile hoc casu statui potest, cũ multa adminicula habeat,
vt supra tactũ, & latius à Dominis demonstratum) sed
quando deceptio, ÷ fraus vel dolus existit, (cui ratione &
æquitate naturali est subueniendũ) Tunc datur doli exceptio,
vel ex dolo restituitur minor, &c. non obstante iuramento:
Quia iuramentũ ÷ non est vinculu iniquitatis: & hanc
veram declarationē esse, ad textũ in auth. Sacramentũ a
puberũ. C. si aduers. vend. rest. pet. & ad edit. de minorib.
dicit Fortun. Garzia, in tract. de vltimo sine iuris Canon. n. 369.

Nec obligat ÷ iuramentum cum effectu; interueniente dolo,
Anchar. con. 82. dicit: vbi in obligationibus ÷ apparet læsio
re ipsa, & iniquitas non habet locũ auth. Sacramentũ a
puberũ. & per consequens, non seruanda: idem consil. 180. &
consil. 341. & Bald. in rub. Codic. de rer. permur. vers. item
quero. in fin. In iure enim ÷ (vt dictum) æquiparantur,
dolum inesse proposito, vel re ipsa l. si quis nunc aliter,
de verb. obligat. l. 2. §. circa. de except. doli. Et sic data
doli probatione, ÷ quæ etiam ex indicis colligitur. l. dolum.
C. de dolo manifeste ex enormi læsione apparet dicitur.
Thomas Grammat. decis. 76. num. 12. & facile remittitur
iuramentum ÷ ratione doli, & enormis læsionis, d. ca. cum
contingat. c. Quinta uallis. de iur. iur. Imò melioris est
conditionis tali casu

Ecclesia, quam minor: In hac enim, Ecclesia videlicet, per nullum iuramentum fieri potest, ut nō habeatur loco minoris (id est, quin restitutio semper habeat locum, prout non fit, quando minor est modicè læsus, & habetur pro maiore.) Et istud in fauorem Ecclesiæ: inquit Bald in l. generaliter. §. 1. n. 2. circa fin. C. de reb. cred. & ibid. Bald. in c. 1. §. item Sacramenta. de pace iuram firm. & alia iura allegata in glos. marginali d. §. 1. verb. Ecclesia. Hinc est quod minor iuret non venite contra venditionem, si tamen decipiatur enormi damno, petere potest restitutionem enormis damni: Quia illud iuramentum repræsentat eum loco maioris, ex qua repræsentatione priuatur modico damno tantum, non autē enormi: Licet minor † ad aliquē actū communi iure vel constitutione legitimetur, nō tamen in integrum restitutio sibi denegata intelligitur: Roman. consil. 40. per plura alleg. Et habent hæc omnia nostro casu tantō magis locum, cū hic non iuramentū Reale: sed fidei præstatio solummodo interuenerit. Licet † enim hæc duo, secundum opinionem interpretum, plerunque æquiparentur: tamen hæc, scilicet præstatio, facilius relaxatur, quam iuramentum, multo enim † acrius hic punitur, quam veniens contra fidei præstationem, glossa in cap. pen. communiter approbata. de iureiur. Rot. decis. 138. in antiq. Vbi dicit, quod veniens contra fidem promissam, non dicatur peierare, & punitur priuatione beneficii, quia † maius reputatur præstare corporaliter iuramentum, quam fidem promittere l. 4. C. si minor se maior. dix.

Hinc concludo, tutiorem viam esse, ut contra enormissimā læsionem clausulæ, Sonsten aber/2c. petitæ restitutioni locus detur, idque suadente iustitia, æquitate & veritate. In primis etiam, cum ea petitio † fieri possit conditionaliter, alternatiuè, vel euentu aliter, ut per Innoc. in c. suscitata. in princip. ibi. vbicunque incidat petere. de in integr. restit. Rot. decis. 9. in prim. in nou. allegatur ad hoc Ferrar. in form. libelli Appellationis à sententia definitiua. verba & in quantum. sit aliqua. in prim. Et licet in grauaminibus ipsa læsio, ex qua restitutio in euentum petitur, satis & sufficienter sit deducta & articulata: ne tamen videatur per hoc ordinationi, in vers. si. ut. 52. lib. 3. minus satisfactum esse: vel Iudex nimium præcipitanter restituendo, absque specifica deductione pronunciaffe: Ideo mallem præmittere ex officio interlocutoriā, sub hac forma.

In Sachen V. contra S. Ist der Bescheid/wo fern D. N. articulierte Ursachen seiner in euentum gebetteneu Restitution/ in Zeit vier Monat/ so ihme von Amptswegen dazu angesehen wie sich in Recht gebürt/ fürbringen würdt/ daß solches gehört werden/ vñnd darauff ergehen soll W. X. J.

Aliud, in eadem causa.

D. N. Iterum: repetit suum votum: Sed quoad fructus, vult à tempore litis contestationis ut restituantur, cum Expensarum compensatione. Et vult addere clausulam: Jhr Notarist der La sion haben/ ob sie wollen außzuführen vorbehalten.

Ego: Intentionem Reorum sufficienter probatam per depositiones testium, confessionem & declarationem Reorum, per literam & contextum Transactionis: pro cuius confirmatione repeto argumenta & rationes ante per me deductas, sumptas ab absurdo, superfluitate contextus verborum Transactionis: & tandem repugnancia iuris & naturalis æquitatis. Inde, & ex actis iam magis instructus puto sine admissione grauaminum, ratione læsionis: simpliciter pronuncianum, malè iudicatum, absolueno Reos: benè appellatum, cum compensatione expensarum.

Aliud in eadem causa.

D. N. Putat clausulam, † Sonsten aber/2c. secundum interpretationem, quæ iam deducta est, intelligendā esse: Item, quod initio transactionis fit relatio ad Abschied/Anno 55. Item, † verba illa Transactionis consideranda, damit den Verträgen gelebt: quibus Rei se ad priores contractus retulerunt. Item † verba: daß die grosse Menig vñnd Gemeinden in vñnd außserhalb der Statt Marckung sich nicht herten zubeklagen. Nam hæc verbis Rei non solum suæ ciuitatis incolas, sed vniuersam communiter: em: in qua ciuibus & incolis ministeria administrantur, includuntur, comprehendisse censentur. Item & hoc clarè ex sequē. ibus dispositiuis verbis conuincitur, dum ex parte Reorum hoc modo disponitur, scilicet, daß wir Burgermeister vñnd Rhat/ S. Jacobs Kirchs in der Statt vñnd auch zu Detwangen mit allen Kirchein in solchem psarrlichen Zirkel gelegen/2c. Hic enim coniunguntur Rotenburg vñnd Detwangen: Ergo separari non debent: Sed inducunt Reos in ipsa Transactione, Ecclesiam in Rotenburg & Detwang/ pro vno parochiali circulo habuisse, & adhuc habere. Item, clausulā, † Sonsten aber/2c. disponere generaliter. Sed certum Rotenburg & Detwang/ ante Transactionē, vltra longissimū tēpus, vigore iurisdictionis, ac intuitu iuris municipalis, & iuris Parochialis, vnam marcā, seu marchiam, vnumque circulum parochialem fuisset. Item hæc clausula, † licet generalis sit, tamen priori vniuersali clausulæ nihil derogare videtur: nam nō loquitur de decimis vbi vicis in Detwang/ sed ruralibus, dahin gehörig/ vom Land/2c. Atque ita ista clausula verificari potest, videlicet per Neutachsen/ Bernbach/ Durnbach/ Hennemdorff/ Eugenbrunn/2c. Et hanc mentem transigentium fuisse colligitur, quod Rei nostri statim eodem anno conquesti sunt: Tamen decimas perceperunt in Rotenburg & Detwangen: Et e contra Actor decimas in d. pagis, sibi retinuerit, maxime eo attento, quod etiam Reis torcular concesserit. Vnde concludit, pro Reis & appellantis esse pronuncianum, malè iudicatum, benè appellatum: Compensatis expensis.

D. X. Repetit suum votum postremum, absolueno Reos.

D. C. Non cedit à priore voto: quia distinctas esse marcas: repetit sententiam L. & X.

D. X.

D. X. Se ante fenfisse, si verba controuersa possent aliquo modo verificari, se pro Reis conclusurum. Sed tunc non apparuisse de eo ex actis nobis traditis. Nunc vero constat, concludit pro Reis. Ideo ex mente Transactionis, iam per confessionem Actoris detecta, omnino existimat, controuersas decimas ad Rotenburgenses pertinere: Et sic ab impetitione Actoris absoluendos, & malè iudicatum, bene appellatum: Compensatis expensis.

D. P. Repetit suum votum pro Reis, &c.

Sententia in communi forma concepta, malè iudicatum, bene appellatum, vnd dasi die Appellanten von angeffelter Klage zu absolviren: Compensatis expensis.

VOTVM XV.

In causa C. Contra C.

SUMMARIA.

- 1 Iudicium familia herciscunda, cur hic institutum censetur.
- 2 Actio, quando ex testamento, vel ab intestato quis hæres existit, etiam hæredis hæredi competit. Nisi iam ante pro suo hærede precium sit consecutus. num. 3.
- 3 Transactionis titulus, quando Actor non ex sua persona, neque iure suo sed nomine vxoris defunctæ, filiarum causa agit, & ista filia obiectam transactionem, quia mater in illam non consentit, nullitatis iure impugnant, per se nullus recensendus, aut saltem titulo pro possessorio comparandus.
- 4 Actio familia herciscunda etiam locum habet, quando vtrique se cohæredes fatentur.
- 5 Actio quando est in confesso, contractusq; concordat nec agencium qualitates vsquam disputantur, vel negantur, probata dicitur.
- 6 Partes hinc inde aliquo dato & accepto concordatæ sunt.
- 7 Renunciatio hic posita vnde magis corroboretur. & num. 9.
- 8 Alienatio bonorum dotalium marito est inhibita.
- 9 Qui non acquirit, non videtur alienare.
- 10 Hæreditatem quis adisse videtur, accipiendo pecunia summam.
- 11 Maritus, iure Saxonicò, bonorum vxoris plenam administrationem habet.
- 12 Vxoris bona triplicis sunt generis.
- 13 Bona dotalia, stante matrimonio, mariti esse dicuntur.
- 14 Maritus in bonis paraphernalibus procurator censendus.
- 15 In bonis, stante matrimonio, vxori obuientibus, nec marito traditis, sine expresso mandato vxoris, vel tacito, maritus vxoris procurator non dicitur.
- 16 Maritus in quibus vxoris absque mandato procurator esse nequit, illa bona extra dubium, etiam alienare non potest. Et hoc obtinet, etiamsi, vxore presente & tacente, obligauerit. n. 19.

- 20 Diuisio & Transactio sunt species alienationis.
- 21 Vxoris mandatum, seu consensus, cum sit extrinseca sollemnitas, non presumitur, nisi allegetur vel probetur.
- 22 Rati habitio non solum verbis, sed etiam ipso actu declaratur.
- 23 Declaret quis mentem suam verbis, siue rebus ipsis nihil interest.
- 24 Maritus quod agit, vxor id præscire presumitur.
- 25 Ex fructuum perceptione probatur possessionis ratificatio, similiterq; per census receptionem.
- 26 Frater si à fratre venditore partem precii petat, venditionem factam ratam habere dicitur.
- 27 Ratificatio magis contra priuatum presumitur, quàm contra Vniuersitatem.
- 28 Ex actu qui absq; ratificatione contractus expediri non potest, inducitur ratificatio contractus.
- 29 Precii relatio ad tempus contractus fieri debet.
- 30 Patris diuisio, institutionis vim habet.
- 31 Contra factum proprium nemo audiri debet.
- 32 Actio de euictione quem tenet, eundem quoque agentem repellit exceptio.
- 33 Maritus non ex sua persona sed pro vxore & filiabus litem instituens, alia persona in eo casu reputatur, & ad agendum non admittitur.
- 34 Contra actum, quis generaliter, à se gestum, venari censetur, si actus non valet.
- 35 Domus per reparationem nouam formam accipiens, alia etiam censeretur debet domus.
- 36 Maritus genus bonorum, que seruando seruari non possunt, etiam sine consensu vxoris alienare potest.
- 37 Ius statim si quis haberet, quoties circa rem alienam sibi ab initio præiudicasset, sibi, si ius postea illi superueniat, præiudicat.
- 38 Transactionem qui rescindere vult, tenetur ad receptorum restitutionem.
- 39 Intendens rescindere Transactionem, quare impediatur agere.

D. L. Referens. Formalia Appellationis iusta, nullitates nullæ: procuratoria sufficient: Summam esse conformem ordinationi: Idque demonstrat per collectionem partium hæreditariarum.

Actio qua?

Articulus libelli primæ instantiæ petitione considerata, putat familiæ herciscundæ iudicium institutum: quia de successione iure controuersum est. Ideo hanc actionem institutam esse existimat, quia etiã pars ea peti potest. l. si quis seruum. §. pen. cum l. seq. de leg. 2.

Competere autem actionem, partim iure Actoris, vt quia ex testamento, vel ab intestato hæres existit, vnde etiam hæredi hæredis competit, leg. 2. 3. de petit. hered. partim verò ex facto Rei conuenti. leg. regulariter, cum l. seq. dict. tit. vel aliàs suo dolo & culpa possidere desit leg. nec vlam. §. is autem. leg. sed etsi lege. §. proinde. de petit. hered. Prædicta autem partim ex parte Actoris procedunt, nisi iam ante pro suo hærede precium